DE ORIGINE HAERESIVM NOSTRI TEMPORIS.

Autore Reuerendiſsimo in Chriſto Patre atq; Domino, Domino Staniſlao Hoſio Epiſcopo Vuarmienſi in Pruſsia.

Mich. Scrinius Dantiſcanus Pruſsiæ, Lectori.

Volue Staniſlai lector ſtudioſè libellum,
Nobilis eloquio præſulis atque fide.
Detegit hic primos errores temporis huius,
Et tua ab hæreticis pectora tuta facit.

Doctus eſt hic libellus & expedit eum typis excudi,
Ruardus Tapper Decanus.

LOVANII,
Apud Petrum Sangrium Tiletanum.
Anno M. D. LIX.
Cum Gratia & Priuilegio Regis.

DE ORIGINE HAERESIVM NOSTRI TEMPORIS.

Autore Domino Staniſlao Hoſio Epiſcopo Vvarmienſi in Pruſsia.

PRIVSQVAM excutiamus argumenta Brentii, viſum eſt de variis huius temporis ſectis nonnulla præfari, quod à præſenti noſtro inſtituto minimè fuerit alienum. Etenim Sathaniſmus hic quem in hac præfatione noſtra recenſebimus, non aliunde ſumpſiſſe videtur originem, quàm ex his quatuor capitibus, quæ in hoc libello ſuo Brentius aſſerit. Nam dum vnuſquiſque ſibi de doctrina religionis iudicium arrogat, dum arbitratu ſuo ſcripturas interpretatur, dum nihil in eis difficile, nihil obſcurum eſſe perſuaſum habet, dum præter eas nihil recipi, traditiones autem Patrum prorſus reiici debere cenſet, dum Eccleſiam neque videri, neque

cognoſci poſſe credit, ita vt cuique cœtui liberum ſit nomen Eccleſiæ vendicare, quis non videt, ex his doctrinæ Brentianæ capitibus, cuius primus autor fuit Martinus Lutherus, natum eſſe Sathaniſmum, qui nunc regnat in multis partibus Germaniæ, qui pedetentim etiam in Poloniæ regnum & adiunctas illi terras irrepere conatur? Quamobrem nihil ab inſtituto noſtro ſecerimus alienum, ſi nonnulla de eo præfati fuerimus.

Ante quadraginta hos annos is fuit orbis vniuerſi ſtatus, quàm latè patet in eo nomen Chriſtianum, vt rectè de illo dici potuerit, quod in Geneſi ſcriptum legimus: Erat terra labij vnius & ſermonum eorundem: quódque ſcribitur in Actis Apoſtolorum de iis qui primi in Chriſtum credere cœperunt: Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna. Sicut vnus Deus ab omnibus colebatur, ita fides vna retinebatur: vna fuit & eadem adminiſtrandorum Sacramentorum ratio, vnus & idem propè cæremoniarum vbique ritus. Idipſum dicebant, idipſum ſentiebant, idem ſapiebant omnes, vt facilè ciuitatem illam agnoſceres, cuius participatio in idipſum. Quamobrem cùm vna & eâdem eſſent omnes mente præditi, nomine quoque non niſi vno & eodem cenſeri volebant.

Gene. 11.

Actor. 4.

Orbis chriſtiani ante 40. annos in religione conſenſus.

bant. Non vocabantur alii Gnoſtici, alij Apoſtolici, alii Euangelici, non aliis quibuſcunque nominibus cenſebantur, ſed à Chriſto, quem vnanimiter profitebantur omnes, in quo ſibi ſolo fas eſſe gloriari perſuaſum habebant, Chriſtiani cuncti nominabantur: quo nomine, nullum ſibi dari poſſe nomen glorioſius exiſtimabant: Homines enim erant recti & ſimplices, ac timentes Deum, qui non in contentione ſermonis, ſed in ſimplicitate fidei regnum eſſe Dei crederent, nec aliud ſcirent Euangelium, niſi quod à Chriſti ſpiritu profectum, de Chriſto per Chriſti diſcipulos ſcriptum eſſet.

Hic fidei conſenſus, & concors omnium inter ſe Chriſtianorum doctrina, cùm apud alias nationes, tum apud finitimas nobis Germanos longo ſeculorum interuallo viguit: præcipuè verò apud eos populos omnes, qui ſunt imperio Maieſtatis tuæ ſubiecti, ſiue hi Poloni ſint, ſiue Lituani, ſiue Ruſsi Catholici, ſiue Pruſsi, ſiue Maſouii: ex quo tempore ſemel hæ gentes omnes Euangelium Chriſti receperunt, ſemper apud eas iam inde à ſexcentis propè annis conſenſus hic fidei conſtans, perpetuus & inuiolatus permanſit. Quódque magis admireris, anni plus minùs centum quadraginta interceſſerunt, cùm vicinam regno

Vvaldẽsis secta Bohemos distrahit.

Maiestatis tuæ Bohemiam lepra Vvaldensis infecit: ex eo factum est, vt bona pars illius ab orbe reliquo Christiano se præciderit. Quæ res quantas ei regno calamitates attulerit, nihil hîc opus est commemorare. Cùm autem communis nostræ cum illa gente lingua sit, nullis Sathanæ fraudibus adduci potuit, vt sensu & consensu totius Ecclesiæ posthabito, Bohemorum partis esse vellet.

Vigilantia Episcoporum, et Regũ pietas in Polonia.

Qua in re quid potissimum prædicem? Episcoporúmne regni vigilantiam, an sanctorum maiorum tuorum, penes quos tum erant regni gubernacula, religionem singularem? Vtrique digni, quorum nomina laudibus omnium celebrentur. Nam & illi memores, in qua essent à Deo specula collocati, nihil curæ, solicitudinis, laboris prætermiserunt, quò possent à Christo sibi commissi gregis sui saluti prospicere. Neque cuiusquam potentiam reformidarunt, sed se murum pro domo Israël opposuerunt, neque vllum bonorum pastorum officium in se requiri passi sunt. Et hi pientissimi Principes, alter proauus tuus Vvladislaus Poloniæ Rex, alter frater eius Vitoldus, cùm etiam regnum illis esset à Bohemis delatum, qui nuper adeò segregauerant se, & à Christi corpore Ecclesia præciderant, admirabili quadam animi

magnitudine regnum potiùs respuendum sibi esse duxerunt, quàm vt indignum aliquid Christianis Principibus committerent. Quin disertis etiam verbis legatis Bohemorum renunciarunt, sibi religionem esse, apud Hæreticos regnare. Quòd si verò illi in viam rectæ religionis, & ad societatem vniuersæ Ecclesiæ redire vellent, Reipub. Christianæ causa, alterutrum de ipsis, quin regni gubernacula suscipiat, non esse recusaturum. Est ne autem, aut fuit multis seculis Principum aliquis, cuius religio cum horum Principum religione potuerit comparari? Mihi verò nihilò videntur etiam illis inferiores nostri fuisse, quos olim Christo dixisse legimus: Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te. Quid enim illi nisi nauiculas & retia piscatoria reliquerunt? isti verò delatum etiam sibi regnum repudiandum potiùs esse duxerunt, quàm vt illius consequendi spe, quò minùs liberè Christum sequi possent, impediri se paterentur: quàm vt à Christi corpore, vna, sancta, Catholica Ecclesia separati esse vellent. Matth. 19.

Sonabat procul dubio semper in eorum auribus vox illa Christi, quam ex tuo quoque pientißime REX, ore, in celebri Senatorum totiúsque populi corona prolatam aliquando audiuimus.

Matth. 16. Quid prodest homini, si vniuersum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? Non illi cælestia regna terrenis, non sempiterna caducis esse commutanda putauerunt: sed sicubi Christi religio agebatur, nullum eis tam suaue fuit meritum, quin & spiritus ipse vilis eis erat, quem amittere priùs quàm religionis causam deserere, prompto semper & parato animo fuerunt. Hac igitur & Episcoporum vigilantia, & singulari Principum pietate, qui nec metuendum sibi quenquam præter Deum, nec illius charitati quicquam anteponendum esse putauerunt, factum est, vt per annos iam propè sexcentos integra & incontaminata in terris Maiestatis tuæ Christiana, Catholica, & Orthodoxa fides permaneret.

Qua occasione Lutherus nouasseuit dissidia. Cæterùm annus nunc agitur quadragesimus, cùm in lucem prodiit Martinus Lutherus, à quo primùm nostro hoc infelici seculo fax est in Ecclesia Dei discordiarum accensa. Ex quàm parua autem scintilla, quæ non difficulter opprimi nascens poterat, quantus ignis exarsit? Initiò non alia de re quàm de peccatorum condonationibus, vulgò vocant indulgentias, disputari cœptum est. Eas Lutherus oppugnabat, non quòd legitimum earum

vsum

vſum prorſus damnaret, ſed quòd abuſum ferendum non eſſe putaret. Vt autem in hanc arenam deſcenderet, non recti zeli feruore, neque ſtudio pietatis adductus eſt: ſed cùm permoleſtè ferret, quòd ſui ordinis fratribus prædicandarum indulgentiarum anteà munus mandatum erat, qua ex re non parùm etiam emolumenti capiebant, id ad Dominicanos tranſlatum fuiſſe, ſicque ſuis commodum illud interuerſum: hæc illi cauſa fuit in certamen iſtud prodeundi. Quamobrem non aliò prima hæc illius velitatio, quàm ad deum ventrem referebatur. Quod etiam ipſe diſsimulare non potuit. Nam cùm ad diſputationem cum Eckio ventum eſſet, ac inflammatus irâ Lutherus, modeſtiæ fines prætergreſſus, admonitus à quibuſdam fuiſſet, quandoquidem Dei cauſa tractaretur, vt modeſtiùs eam in ſpiritu lenitatis ageret, in hæc verba prorupit: Non propter Deum hæc res cœpta eſt, neque propter Deum finietur. Sic ille morbum animi ſui celare diu non potuit. Nunc tu mihi diligenter illud animaduerte, quod ab Auguſtino ſcriptum eſt, duas radices in duobus agris à duobus agricolis plantari. Plantat vnam Chriſtus in cordibus bonorum, plantat aliam Diabolus in cordibus malorum. Quæ plantatur ab hoc, radix

Lutheri confeßio.

Aug. ſerm. 44. de tempore.

radix est malorum omnium cupiditas: quæ plantatur ab illo, radix est bonorum omnium charitas, de qua dicit Apostolus: In charitate radicati atque fundati. Nec de radice charitatis aliquid mali, nec de radice cupiditatis aliquid boni nasci potest. Simul illud considera, ex vtra harum radice nata sit causa Lutheri, vt quis illius agricola fuerit, intelligas. Quamlibet in eum suauiter effusus fueris, tamen velis nolis fatearis oportet, quòd non ex charitatis, sed ex cupiditatis radice processerit, quam in illius corde plantauit Diabolus. Certum est enim & indubitatum, quòd ne mutiuisset ille quidem contra indulgentias, si prædicandarum illarum negotium sui ordinis fratribus datum fuisset: sed quod per alios intercipi videbat, quod suis delatum esse maluisset, ea verò iusta illi causa visa est, quamobrem istas tantas tragœdias excitaret.

1.Tim.6. Ephe.3.

Ex radice cupiditatis in Luthero plantata fructus nouæ sectæ processit.

Habemus itaque iam, ex qua radice processerit prima Lutheri velitatio, nimirum ex radice cupiditatis, quæ crebris contentionibus magis etiam atque magis aucta est indies. Nam initiò non alia fuit quàm pecuniæ cupiditas: accessit posteà cupiditas gloriæ, quam perniciosior etiam est consequuta cupiditas vindictæ, quæ posteà in odium quoddam exarsit implacabile.

Quæ Lutherũ fecerint paulatim deteriorem.

cabile. Satis constat, minus præfractum initio fuisse Lutherum, vt qui minimè recusaret, eorum quorum debebat iudicio scripta sua subijcere. Extant eius in epistola quadam ad Leonem Pontificem hæc verba, quæ scripsit ante annos duodequadraginta: Beatissime pater, prostratum me pedibus tuæ beatitudinis offero, cum omnibus quæ sum & habeo: viuifica, occide, voca, reuoca, approba, reproba, vt placuerit: vocem tuam vocem Christi in te præsidentis & loquentis agnoscam. Sed verum est, quod à Philone scriptum est, quòd contentio est materia iracundiæ, & ideo contentiosiores quique in disceptationibus cæteríque colloquiis ad iram mouentur. Et hoc iræ proprium est, quòd facilè fallitur, fallítque, vt non temerè quenquam iracundum veracem reperire liceat, tanquam deuictum ebrietate animi, non corporis. Quanto maiore contentione actum est de rebus quæ videri poterant initiò non maximo cum periculo coniunctæ, tanto longiùs est à veritate discessum.

Luth. erga Pontificem summißio.

Phil. lib. 2. Allegoriarum legis.

Et est hoc ita naturâ comparatum, vt non ferè nascatur error aliquis, qui non secum plures trahat alios, vix vt quemquam reperire liceat, qui posteaquam in vnum aliquem errorem prolapsus est,

Error vnus ferè plures secũ trahit.

non

non discedat indies à recta via longiùs. Quemadmodum in cantu si vel vna aliqua in re turbata sit harmonia, per omnia confusa quædam existit dissonantia: ita doctrinæ consensus vna aliqua hæresi & dogmate à veri symphonia discrepante interruptus, subinde fit ad maiorem confusionem progresio. Et sicut in humano corpore loco suo mota qualitatum temperata constitutione, ex qua sanitas & partium ac omnium inter se virium integritas consistit, alia ex aliis vitia & morbi consequi solent, ita si vel semel sanitas mentis læsa, nec rectè sit constituta, magis indies atque magis afficitur, & ægrotat periculosiùs. Hoc in Luthero quoque vsu venisse videmus: Sanabilis erat initio morbus, sed progressu temporis serpebat malum longiùs.

Lutherus à Pōtifice oppugnando exorditur sectam.

Ac primùm quidem fecit, quod est Hæreticis omnibus commune, vt Romani Pontificis authoritatem labefactare, & eum in ordinem cogere conaretur. In hunc rabiem suam conuertit omnem, summáque contentione perficere conatus est, vt plurimorum ab eo voluntates alienaret, & eum in ordinem redigeret, quò sic gubernatore sublato (sicut ait ille) atrociùs atque violentiùs circa Ecclesiæ naufragia sibi grassari liceret. Itaque facinus ingens aggressus

Cyprianus lib.1.epistola 3.

gressus omnes Pontificij iuris libros cum plerisque literis Pontificiis, vulgò bullas vocant, incendit. Nec ita multò pòst librum scripsit de Captiuitate Babylonica, in quo ne Sacramentis quidem intactis, sursum ac deorsum omnia miscere conatus est. Hanc illius insolentiam cùm per triennium tolerasset Leo Pontifex, ac multùm sæpéque monendo vt in viam rediret, nihil profecisset, fecit tandem pro officio suo, vt eum hæreseos condemnaret, & è cœtu piorum eiiceret: ex quo iam anteà ipse se eiecerat. Hîc ille magis atque magis furere, ac rationes omnes inuestigare, quibus odium erga Pontificem suum expleret, quem de gradu suo deiectum atque omni prorsus authoritate spoliatum cupiebat. Vna hac in re curæ illius cogitationésque consumebantur omnes. Itaq; non iam ille scribendis deinceps libris, quid esset, aut quid non esset cum pietate coniunctum, sed quid incommodare Papatui maximè posset, spectandum esse putauit, vt quicquid scriberet, quicquid diceret, quicquid faceret, omnia in odium & despectum Papæ, conciliorum & Episcoporum faceret. Fatetur hoc adeò ipse in quadam epistola ad Argentinenses, ad quos in hæc verba scripsit: Hoc diffiteri, inquit, nec possum, nec volo, quòd si Carolstadius aut alius quis-

Lutheri certamen cõtra Ecclesiæ Sacramenta.

Damnatus à Pontifice Lutherus, nihil nisi Papatui incõmodare cogitat.

Testimonium Lutheri.

quiſpiam, ante quinquennium perſuadere mihi potuiſſet, in Sacramento præter panem & vinum eſſe nihil, ille magno beneficio me ſibi deuinxiſſet: grauibus enim curis anxius, in hac excutienda materia multum deſudabam, omnibus neruis extenſis me obtricare & expedire conatus ſum, cùm probè perſpiciebam, hac re Papatui valde me incommodare poſſe. Nónne hîc apertè confitetur ipſe, peregrina ſua doctrina populo inculcanda non hoc ſe ſpectaſſe, vt Chriſti gloriam propagaret, vtque veritatem illius pateſaceret, ſed vt odio ipſe erga Papam excæcatus, eodem illius odio cæteros inflammaret? Tanta autem fuit mens illius infuſcata maleuolentia, Chriſtum vt præſentem in Euchariſtia libenter fuerit negaturus, dummodò per hanc occaſionem incommodare Papatui potuiſſet.

Lutherum malo ſpiritu actum pleraque perfeciſſe.

Cùm itaque in omnibus dictis, ſcriptis, factis ſuis, non alios quàm iram & odium peſsimos conſultores adhibuerit, erit adhuc quiſquam qui dubitet, quæcunque ab eo profecta ſunt, aliunde quàm à Diabolo profecta eſſe? Si quis eſt huiuſmodi, tollet illi dubitationem hanc Lutherus ipſe, qui in libro quem inſcripſit de Miſſa angulari, quem habuerit authorem doctrinæ ſuæ, non obſcurè fert. Inducit enim ibi Diabolum

lum secum disputantem, ac fortiora contra Missam argumenta proferētem, quàm quæ refelli à se potuerint: Cuius etiam vocem inibi describit, quòd ea grauis & robusta sit, támq; terribiliter insonet, vt vsu quandoq; eueniat, quòd post collationem cum Dæmone nocturnam homines postridie manè mortui reperiantur: Nam & corpus, inquit, occidere potest, deinde verò animam ita reddit anxiam, vt in vno momētò quandoque necesse habeat è corpore migrare. Quod sæpè sibi quoque ipsi propemodum accidisse scribit. Quin & accidit ad extremum. Nam qui vespere benè potus erat & hilaris, postridiè manè repertus est in lecto mortuus, cùm totos annos vndetriginta magnos in Ecclesia Dei motus excitasset. Atque hoc est illud, quod adeò magnificè prædicatur à quibusdā, Dei verbum & Euangelium, non à Christo, sed ab authore Sathana profectum, sicut ipse fatetur, qui primus id in lucem ædidit. Nam ab eo sibi gloriatur argumenta esse suppeditata, quibus & sacerdotium & sacrificium euerteret. Quibus euersis, quid aliud quàm Deus ipse sublatus è medio, vel saltem in ordinem coactus esse videtur? Nam vbi nullum sacerdotiū, nullum est sacrificium, ibi consequens est, nullum etiam Deum agnosci. Quamobrem cùm sibi conscius

esset

esset Lutherus, à quouis alio potiùs, quàm à Christo suum Euangelium esse profectum (si modò tam impiam doctrinam tam præclaro nomine appellare fas est) noluit sectatores suos vocari Christianos, quod nomen commune fuit omnium, qui ante quadraginta hos annos, quibus Lutheri dogmata in vulgus spargi cœperunt, Christum professi fuerant, sed vocauit eos Euangelicos, vt vel ipsa hac appellatione se suósque à Christo & à corpore eius vna, sancta, Catholica, Apostolica Ecclesia segregatos, neque sibi commune quicquam esse cum Christo declararet.

Lutheri sectatores dicti Euangelici.

Habet Maiestas tua, vnde sit profectum istud, quod nunc nonnulli vocant Euangelium, & purum Dei verbum, ídque ex propria ipsius authoris confessione, qui sicut olim dixit Christus: Mea doctrina non est mea, sed eius qui misit me Patris, cœlestem illum Patrem suum Deum indicans, sic & ipse dicere non dubitauit: Mea doctrina non est mea, sed eius qui misit me patris Diaboli, à quo sibi suppeditata gloriatur argumenta, quibus & sacerdotium & sacrificium euerteret, atque ita verum veri Dei cultum abrogaret omnem. Quòd si non confiteretur hoc ipse Lutherus, vel res tamen ipsa clamat, quod ille primus in lucem ætate nostra protulit, non

Cur Lutheri doctrina probari nõ poßit.

Ioan. 7.

Dei

Dei ſed Diaboli verbum eſſe. Etenim Deus noſter ſicut à Paulo ſcriptũ legimus: Deus eſt pacis & dilectionis, non diſſenſionis: qui verò diuidit inter fratres, Diabolus eſt, ait Propheta. Cùm igitur ex verbo Lutheri tanta diuiſio, tanta ſeparatio ſit ſubſequuta, quantam nunc in Eccleſia (proh dolor) videmus, cùm ex eo tot ſectæ tam diſſectæ ſint prognatæ, cuius id alius quàm Diaboli verbum eſſe credemus? Omnis ſpiritus, ait Ioannes, qui ſoluit Ieſum, ex Deo non eſt, & hic eſt Antichriſtus. Soluit autem Ieſum, quemadmodum vbi de traditionibus agebamus, ex Auguſtino pluribus docuimus, qui vel Eccleſiam à capite ſuo Chriſto, vel ſeipſum ab Eccleſia, vel Eccleſiam in ſeipſa ſeparat ac diuidit. Chriſtus propterea mori dignatus eſt, vt filios Dei qui erant diſperſi, congregaret in vnum. Lutherus propterea & ſcripſit & fecit omnia, vt quos pretioſo ſanguine ſuo Chriſtus congregauerat, eos diſpergeret. Deinde verò mortis etiam ſuæ genere Chriſtus declarauit, quàm ſibi diſpliceret omnis diuiſio. Nam neq; Ioannis mortem ſuſtinuit capitis truncatu, neque ſicut Eſaias Propheta ſerra diſſectus eſt, vt & in morte ſine mutilatione corpus integrum ſeruaret, & cauſa ſubduceretur iis, qui cupiunt Eccleſiam in partes diſcindere: At Lutherus per omne vitæ ſuæ tempus nihil

2 Cor 13.
1. Cor 14.
Oſeæ 13.

1. Ioan. 4.
Ieſum ſoluere.

Auguſtin. tractatu 6. in epiſtolã Ioannis.

Lutheri studia plena dissensionis ac diuisionis in Ecclesia.

aliud maiore studio contendit, quàm vt quod integrum corpus Christi inter manus persecutorum in cruce permanserat, id inter manus Christianorum iam deinceps integrum esse desineret: Itaque quod non fecêre tum impij milites, vt frangerent corpus Christi, fecit hoc iste, speciem pietatis habens, virtutem autem eius abnegans, vt in multas partes diuideret totum corpus Christi, vnam, sanctam, Catholicam, Apostolicam Ecclesiam. Et erit adhuc, qui dubitet verbum illius verbum Diaboli esse? Cuius ita proprium est diuidere, lacerare, spargere, sicut Christi proprium est, quæ dispersa sunt, congregare.

2.Tim.3.

Sectarum author Lutherus.

Ne verò putes, temerè nos Martinum Lutherum arguere diuisionis & dispersionis in Ecclesia Dei factæ, audi pientissime Rex, in quot ille sectas quàm dissectas nobilissimum Christi corpus dissecuerit. Nam simulac licere sibi voluit, inflatus sensu carnis suæ, à communi sensu & consensu totius Ecclesię certis in dogmatibus discedere, vide quęso, quot & quantarum is discessionum ac separationum author aliis deinceps fuerit. Erat quasi frater illius iuratus Andreas Carolstadius, quem arctissima necessitudine sibi deuinctum habebat: is non totos duos annos in eadem cum eo sententia permansit. Nam dum absens

Andreas Carolstadius.

absens à Vuittenberga fuisset Lutherus, præter voluntatem illius Missam abrogauit, habitum religiosum abiecit, sacrosanctam Eucharistiam prophanis manibus attrectari fecit, concitatæque plebi fuit author, vt quasi portis effusa patentibus, infesta signa templis & aris inferret, & ex illis imagines eiiceret. Quamuis autem Vuittenbergam reuersus Lutherus rem ipsam non improbaret, quoniã tamen alio quàm seipso authore factum esset, quasi minùs rectè neque ordine factum, grauissimè reprehendit. Adeò ferre non potuit vel statui vel mutari quicquam ab vllo mortalium, siue in doctrina, siue in ritibus, nisi priùs id per ipsum ita fieri debere sancitum fuisset. Tanta fuit in homine gloriæ cupiditas, vt quod ad illius amorem attinet, rectè dicere potuerit: Riualem possum non ego ferre Iouem. Scripsit is duos libros contra cælestes Prophetas, in quorum altero monet, vt prædicatoribus qui imagines per plebem eiici iubent, aqua & igni interdicatur, aut tale in eos exemplum ædatur, vt abstinere deinceps necesse habeant, quòd ab imaginũ demolitione venitur ad cædẽ. Boni Domini, inquit, nõ hic est diaboli scopus, vt oppugnẽtur imagines, sed vult sibi foramẽ fieri, per quod sanguinẽ profundat, & cędes faciat in orbe terrarum.

Lutherus gloriæ cupidissimus.

Spiritus iconomachorum non eſt bonus, ſpirat enim cædes & ſeditiones, etiamſi cælet & diſsimulet ad tempus, quandiu non videt opportunitatem. Itaque acerbæ inter eum & Carolſtadiũ inimicitiæ exarſerunt, & ſic eſt alter in alterum debacchatus, vt vterq; ſit alteri factus pluſquàm hæreticus. Inimicitiarum autem & contentionum hec quoq; non minima cauſa fuit, quòd vterq; ſibi gloriã hanc vendicabat, quòd primus ipſe veritatem Euangelicam in lucem extuliſſet. Et conſtat primum fuiſſe Carolſtadium, qui ſacerdos cùm eſſet, vxorem duxit, & ea fecit, quæ paulò antè commemorauimus: quo nomine laudem aſſertæ veritatis Euangelicæ ſibi deberi putabat. Sed cùm anteferri ſibi Lutherum videret, qui & ingenio, & doctrina & eloquentia longè præſtabat, viſum eſt illi, quò ſuum quoque nomen celebre ad poſteros tranſmitteret, nouum doctrinæ genus proferre: quod cùm Lutherus nondum attigiſſet, nullam inuentæ huius gloriæ partem arrogare ſibi poſſet.

Primus apud Germanos ſacerdos, qui duxit vxòrem Carolſtadius.

Cui doctrinę proferendæ conſtat occaſionem Lutheri ſcripta dediſſe, qui, ſicut Caluinus etiam fatetur, tranſſubſtantiationem oppugnans, claſsicum canere viſus eſt, ad Sacramentariorum hæreſim excitãdam. Docuit enim Lutherus, etiam poſt conſecrationem

Caluin. in defenſi. 2. contra Ioachi. Vueſt.

crationem panis & vini ſubſtantiam in Eucharistiæ ſacramento remanere. Quod ſic à nonnullis acceptum eſt, quaſi quem ſcripturæ produnt incarnatum, eum ipſe Chriſtum doceret impanatũ, quem etiam extra ſumptionẽ in Euchariſtia nefas eſſet adorari. Quaſi verò non verbo Chriſti, ſed ſumptione noſtra Chriſti corpus in Euchariſtia conficeretur, vt niſi ori noſtro foret admotum, tanta vis eſſe verborum Chriſti non poſſet, vt illud Chriſti corpus efficerent. Quid autem hoc eſt aliud, quàm ſcripturę verba peruertere, & loco illius, quod à Chriſto dictum eſt, Hoc eſt corpus meũ, dicere, hoc erit quando ſumetur? Cæterùm Buceri fraudibus adductus eſt Lutherus ante annos viginti, vt in hanc ſententiam illius iret: nam non aliter ſibi perſuaderi paſſus eſt, vt corpus & ſanguinem Chriſti in ſacra Euchariſtia ſubſtantialiter eſſe confiteretur, quàm ſi viciſſim hoc ſibi Lutherus conceſsiſſet, quòd extra vſum non ſit ibi corpus & ſanguis Domini, quemadmodum articulum Louanienſem decimũ tertium explicãs vir inſigni doctrina præditus Ruardus Tapper ſcriptũ reliquit. Sic dolis Buceri captus Lutherus, dum in ſuam factionem pertrahere Bucerum conatur, factus eſt & ipſe Sacramentarius. Nihil eſt enim quod magis valeat ad confirmandam

Luth. ſcripta ſectæ Sacramentariorũ occaſionem dederunt.

Sacramentariorum hæresim, quàm hoc Buceri dogma, quod à Luthero fuit approbatum. Qua de re non vno loco Ioannes Caluinus gloriatur. Hactenus progressus erat Lutherus. Huc tamen impietatis nondum proruperat, vt auderet negare, præsens in Eucharistia Christi corpus & sanguinem adesse. Primus hoc ætate nostra negare ausus fuit Andreas Carolstadius, cui Philippus Melanchtō hoc tribuit elogium, hac ipsa de re scribens: Carolstadius, inquit, primùm excitauit hunc tumultum, homo ferus, sine ingenio, sine doctrina, sine sensu communi, quem nullum vnquam humanitatis officiū aut intelligere, aut facere animaduertimus, tantū abest, vt in eo manifestatio aliqua Spiritus sancti animaduersa sit. De quo & illud alibi scribit: Quod sicut Lutherus Papæ, sic ille vicissim odio Lutheri, nō aliqua pietatis opinione, controuersiā hanc de Cœna Domini mouerit. Ac addit præclaram sententiam, cui vtinam ex animo faueret: Meo certè iudicio, inquit, magna est temeritas, dogmata serere non consulta Ecclesia veteri. Et tamen hic talis, qualis à Philippo describitur, ita multos reperit qui nefarium hoc dogma suum approbarent, vt plures iam Sacramentarios quàm Lutheranos videre liceat, & inter eos non paucos excellenti doctrina, & singulari

In epist. ad Frid. Myconium.

De Cœna Domini cō tra Anabaptistas.

 lari

lari quadam dicendi ſuauitate præditos, qui Carolſtadium quàm Lutherum ducem ſequi maluerunt. Itaque contra genus hoc hæreſeos complures libros ædidit, in quorum vno cui titulum fecit, contra Zuinglium, OEcolampadium, aliósque nouos Vicclefiſtas, grauiter in hoc ſectæ genus inuehitur, & eos in decem fermè foramina atque effugia ſcripturam laceraſſe ſcribit. Neque ſe legiſſe turpiorem vnquam hæreſim, quæ ſtatim in initio tot inter ſeſe capita, tot ſectas habuerit, etiamſi in principali cauſa, vtpote in perſequendo Chriſtum, vnanimes exiſtent. In eo verò libro quem inſcripſit, quòd iſta verba Chriſti, Hoc eſt corpus meum, adhuc firmiter ſtant, ſeptem: In illo autem, quem paulò antè quàm fuiſſet mortuus, breuem confeſsionem inſcripſit de venerabili Sacramento Euchariſtiæ, enumerat octo diuerſas & pugnantes inter ſe verborum iſtorum, Hoc eſt corpus meum, interpretationes. Quarum prima fuerit Carolſtadii, ſecunda Zuinglii, tertia OEcolampadii, quarta Suenckfeldii, quem per contumeliam Stenckfeldium vocat, ac poſt alios nonnullos Campani ſeptima, cæterarum enim authores nominatim non exprimit. Quòd ſi viueret is adhuc, plures etiam ei

De Cœna Domini cōtra Anabaptiſtas.

Octo interpretationes verborum, Hoc eſt corpus meum, diſſentientes.

enumerando recenſere liceret. Eò enim iam amentiæ ſunt atque audaciæ nonnulli progreſsi, vt etiam ipſa Chriſti verba in conſecratione cœnæ Dominicæ mutare, próque eo quod ille dixit, Hoc eſt corpus meum, non fuerint veriti dicere, Hic eſt panis meus. Alij verò prorſus omittere verba conſecrationis non dubitarunt, ſic enim enunciant: Accipite, comedite, hoc facite in mei commemorationem: quemadmodum à Ioachimo Vveſtphalo, & Erhardo Schneppio legimus annotatum. Quanquã etiam ſuperſtite Luthero quendam exortum fuiſſe terræ filium ſcribit Iulius Pflug (cuius tanta eſt pietas cum non mediocri doctrina coniuncta, vt etiam hoſtes Eccleſiæ Dei, quòd verè Epiſcopum agat, confiteri neceſſe habeant) qui negaret neceſſaria eſſe ad Euchariſtiam verba Chriſti, quibus ea conſecretur: quin nec ſpeciem panis aut vini neceſſariam eſſe, ſed ſatis eſſe, ſi motu interiori cordis Euchariſtia capiatur.

Ioach. in li bell. quem inſcripſit, Recta fides de cœna Dom.
Schnep in confeſsione de Eucha
In epiſt. ad Eraſ. Rot.

Ecce fructus quos nobis attulit quintum iſtud Euangelium, per quod impij licere ſibi volunt, etiam ipſa Chriſti verba in huius Sacramenti, quod eſt vnum omnium excellentiſsimum conſecratione, vel mutare, vel prorſus prætermittere. Quod etiam in eius Sacramenti adminiſtratione, quod

Horrendi fructus no ui Euangelij.

quod solùm de necessitate salutis est, (vtcunque neget id Calui.) liberum esse vult hic ipse, cuius hic libellus quem confutandum suscepimus, tibi dicatus est, Ioan. Brētius. Nam cum disertis verbis hanc nobis formam Christus præscripserit, vt baptizaremus in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, negat is baptismi virtutem ad certa verba Christum alligare voluisse, quòd non instituerit magiam, quæ ad certam verborum formam, aut certos ritus alligata sit. Itaque nihil in eo piaculi fore putat, si mutetur sonus, dummodò remaneat sententia verborum Christi. Hæc iste, quem numinis instar colit Vergerius, cuius scripta dictáq; pro diuinis oraculis haberi vult. Vides autem quàm fœcundi monstroso suo partu sint Hæretici? Vix enim eorum quenquam reperies, qui vel nouam hæresim protulerit, vel veterem aliquam olim damnatam instaurauerit, qui non multis erroribus, portentis & monstris comitantibus stipatus incedat. Est autem Hæreticorum hoc proprium, vt corrigi nolint; ac si reprehendi videant errata sua, quæ vnicè admirantur, & modò non adorant tanquam eidola manuum suarum, tantùm abest, vt mitescant aut emendentur eiusmodi reprehensionibus, maiore etiam vt eorum odio qui reprehenderunt inflammentur, atque ita pro-

Formam verborum baptismi mutare sinit Brentius.

Hæretici reprehendi non sustinent.

2.Tim.3. ita proficiunt in peius indies errantes, & in errorem mittentes. Huc perducit eos scelerata quędam vindicandi cupiditas, qua sic mentes eorum excœcantur, vt verum videre nequeant, sed falsa pro veris amplectantur. Documento nobis esse potest

Luther. de Capt. Bab.

Lutherus, qui scribit ipse, quòd à fratre quodam reprehensus fuerit, quòd senserit aliquando, pulchrum fore, si pro Laicis vtraq; Sacramenti species porrigenda statueretur in Concilio generali. Nunquid autem satis habuit ille reprehensioné hanc fratris de re non maximi momenti diluisse? Minimè gentium. Sed video, inquit, illis otium & chartas abundare: dabo operam, vt negotium scribendi habeant copiosum: Præcurram enim, vt dum gloriosissimi victores de vna aliqua mea hæresi (vt eis videtur) triumphant, ego interim nouam moliar. Profert mox nouam hæresim, ac impios omnes declarat, qui Laicis vtriusque speciei communionem denegant. Atque illo quidem loco solos eos impietatis arguit, qui Laicos arcent à calice. Sed audi, quò paulò pòst progrediatur maiore quodam furoris æstro percitus. Quam penes concilium prius potestatem esse volebat, vt Laicis vtraque species daretur statuendi, non ita multò pòst eam abrogat, nec veretur os impudens ita dicere

Lutherus quàm fastuosus & arrogans.

cere: Si quo casu Concilium statueret, minimè omnium nos vellemus vtraq; specie potiri, imò tum primùm in despectũ Concilij vellemus, aut vna, aut neutra, & nequaquam vtraque potiri, & planè eos anathema habere, quicunq; autoritate talis concilij potirentur vtraque. Quid scribi potuit arrogantiùs? scilicet si concilium ad quod ex vniuerso terrarum orbe doctissimi, grauissimi, sanctissimi viri conuocati fuerint, nullam esse causam declarauerit, cur à calice diutiùs abstineatur, irritum erit concilij decretum hoc & inane: sin autem hoc ipse Lutherus ita sanxerit, tum demum ratum & firmũ erit. Cæterùm postea quam semel ille veterum doctorum scripta, sanctissimorum Pontificum decreta, conciliorum, hoc est, totius Ecclesiæ Catholicæ placita, contemnere cœpit & pro nihilo habere, tandem eò progressus est, vt, sicut paulò antè meminimus, & sacerdotium & sacrificium euerteret, quin ipsum etiam ex hoc Sacramento Christum extra manducationem tolleret, ac debitam ei venerationem exhiberi prohiberet: cùm priùs etiam post consecrationem in Eucharistia panem & vinum remanere docuisset. Inde sumpsit originem postea Sacramentariorum hæresis. Et quemadmodum licere sibi voluit Lutherus priuata sua autoritate

Luth in lib. de formula Missæ.

Luther. autor sacerdotij & sacrificij euertendi.

veteres

Caluinus in quo Lutherum sequatur & superet im pietate.

veteres abrogare, nouos ritus instituere: sic sibi quoque veniam hanc dari debere Caluinus cum suis existimauit, cùm nihilo se Luthero vlla in re inferiorẽ esse iudicaret. Fecit igitur ille quod adhuc à Luthero & sectatoribus eius factum non fuit, vt & sacras vestes, cùm res diuina fieret, & luminarium vsum, & campanarũ pulsum prorsus reijceret, ne quod esset inter sacra & prophana discrimen, néue si quid esset honoris habitum huic venerabili sacramento, plus aliquid in eo quàm panis & vinum esse crederetur. Quinetiam ex hac vita migraturis sacramentum Eucharistiæ dari vetuit, quod non sine causa tamẽ fuit à priscis illis viaticum appellatum. Neque enim putauit ad illud admittendos, nisi qui cum reliquo cœtu communicare possent: quibus neque confeßis, neque absolutis dari Sacramentum hoc voluit. Dies prætereà festos, tum & Euangelij & epistolarum iuxta receptum Ecclesiæ morem lectiones abrogauit. Ac ne solùm esset Eucharistiæ Sacramentum, in quod sibi licerent omnia, etiam de Baptismi Sacramento nouam doctrinam protulit. Cùm enim ex Luthero didicisset, eos Christi mortem euacuare, & alium præter Christum mediatorem quærere, qui putant opera sibi esse ad salutem necessaria, quoniam & Baptismus opus quoddam est,

visum est illi, quod aliud præter mortem Christi medium inducant, qui nos Baptismo fieri saluos docent, quódque Christi sanguini reliquum nihil faciant, qui medicinam peti volunt in aqua Baptismi. Docet igitur infantes, modò sint ex Christianis parentibus prognati, citra Baptismũ etiam Christi membra fieri, in Dei filios adoptari, regníque cœlestis hæredes effici. Itaq; cùm non multùm ad salutem intersit, baptizentur nec ne, facilè fert eos absque Baptismo ex hac vita migrare. Quid iam nobis intactum isti reliquerunt? Quorsum audaciæ & amentiæ non proruperunt? qui etiam ipsa Sacramenta, sine quibus saluus esse nemo potest, conuellere & labefactare veriti non sunt.

Habes iam igitur duo Euãgelia, si modò tam claro nomine tam impias sectas appellare fas est, Lutheranorum vnum, Zuinglianorum alterũ. Nam vtraque pars quod ipsa sentit, solum id purũ putum Dei verbum & Euangelium esse deierauerit. Si doctrinã consideres, aut superiores, aut certè nihilò sunt inferiores Zuingliani Lutheranis: non pauciora quàm ij scripturarum examina proferunt, orationis verò splendore persuadendíq; vi multò præstare videntur. Si speciem spectes pietatis, non sunt hoc inficias etiã ipsi Lutherani, quòd ea sit

Collatio Lutheran. & Zuing. & vtri alteris præstent.

ea sit

Nicolaus Amſdorff.

ea ſit maior in Sacramẽtariis. Sic enim ſcribit de illis Nicolaus Amſdorffius: Anabaptiſtæ & Sacramentarij iam imponũt Germaniæ ſuâ ſanctimoniâ, quemadmodum impoſuerunt Monachi vniuerſo mundo. Si multitudinem inſpicias, hac quidẽ longè ſuperant, cùm ex Lutheranis plurimos in ſuam ſententiã pertraxerint. Fatentur hoc ipſimet: ſic enim ſcribit Ioachimus Vveſtphalus, Nulla falſa doctrina tam latè diſpergitur, nulla tanto conatu & hypocriſi defenditur, nulla tam multos homines abripit in errorem, quàm falſa doctrina de Euchariſtię Sacramento. Qui etiam alio quodam in libro contra Caluinum ſcribens, ſuos propter paucitatem vocat imbellem turbam præ copiis ingentibus, quibus gloriari Caluinum & confidere dicit. Palàm autem illud eſt, quòd præter Saxonicas ciuitates, pauci admodum Lutheri ſuſcepe-

In lib. Recta fides de cœna Domini.

runt Euangelium: omnes alii ſiue apud Heluetios, ſiue in Germania, aut Catholici ſunt aut Sacramentarii. Quòd ſi pertinaciam intuearis in errore tuendo, tantum abeſt, vt hac in parte Lutheranis cedant Zuingliani, priores vt etiam eos ferre Caluinus glorietur: qui dum alacriter ad mortem imprimis terrificam ſe obtuliſſent, ſuos quàm Lutheranos multò fuiſſe promptiores aſſerit ad fidei ſuæ, ſicut ipſi videtur, veritatem

ritatem ſanguine ſuo obſignandam. Quin ſi Catalogum legas eorum martyrum, qui noſtro ſeculo propter hęreſim ſuam oppetere mortem non dubitarunt, plures inter eos Zuinglianos quàm Lutheranos reperies. Cùm itaque nulla in re ſint inferiores Lutheranis Zuingliani, neq; minùs ii, quàm illi de puro Dei verbo ſe iactent, vtrique tamen ſunt alteris plus quàm Hæretici. Lutherani pręſertim ſic deteſtantur Zuinglianos, vt eos ne quidem audiendos eſſe putent, ac ſceptro potiùs magiſtratus eorum blaſphemias, quàm ſtilo refutãdas eſſe cenſent, vt querantur etiam de Lutheranis Sacramentarii, quòd non ſuſtulerint, ſed potiùs ad ſe pertraxerint Papæ tyrannidem: próque ligneo iugo Papæ collo excuſſo, ferreum ab illis impoſitum ſit. Sed negat Ioachimus Vveſtphalus, hanc eſſe tyrannidem, ſi quis obſiſtat Pſychotyrannis Hæreticis, nec eos tyrannidem ſuam blandam illam quidem, ſed ſæuiſsimam & nocentiſsimam in ouile Chriſti permittat exercere, non quidem externo gladio, quo corpus tantùm occiditur, ſed peſtilentis doctrinæ veneno, quo Diabolus interimit animas blandiendo & mentiendo. Paſtor, inquit, non agit tyrannum, qui repellit lupos: magiſtratus non exercet tyrannidem, ſi ſecundum legem

Ioachimus Vueſtphalus.

legem coërcet maleficos,& de sontibus sumit pœnas. Ecclesiastæ non sunt accusandi de tyrannide, qui noxios Ecclesiæ & pertinaces excommunicant, voce & scriptis seductores reprimunt, gubernatores politicos admonent sui officij, edicta & necessariam seueritatem magistratus approbant. Minùs Ecclesia affligeretur à Psichotyrannis, minùs acciperet damni : non ita multi, vt nunc fit, seducerentur : seducti minùs pertinaciter hærerent in suis erroribus, si magistratus & ministri Ecclesiastici seuerioribus remediis profligarẽt morbos grauiores, qui contagiis afficiunt membra corporis sani. Hæc ille verissimè non contra Sacramentarios magis quàm contra suos quoque. De Sacramentariis autem Martinus Lutherus hanc tulit sententiam : Hæreticos seriò censemus, & alienos ab Ecclesia Dei esse, Zuinglianos & Sacramentarios omnes, qui negant Christi corpus & sanguinem ore carnali sumi in venerabili Eucharistiæ Sacramento. Qui etiam in epist. quadam ad illustrẽ virum Albertũ March. Brandenburg. in Prussia Ducẽ, negat cum illis tractatus vllos habendos, quandoquidem ab initio quàm latè patet Christianus orbis, vna fuerit & concors omniũ de hoc Sacramento sententia. Proinde, inquit, si quis nunc de eo dubitat, perinde facit, atq; si non

Lutherus quo dãnat Sacramentarios, etiã se & suos damnat.

ſi non credat vnam, ſanctam, Catholicam Eccleſiam: qui etiam non ſolùm Eccleſiam vniuerſam hæreſcos condemnare videtur, verùmetiam & Chriſtum ipſum cum Apoſtolis & Prophetis ſuis, quorum grauiſsimo teſtimonio corroboratus eſt hic articulus, quo nos credere profitemur ſanctam Eccleſiam Catholicam. Sic enim ait Chriſtus: Ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi. Et Paulus Eccleſiam vocat columnam & firmamentum veritatis. Deinde verò teſtimonium cōtra illos fert ipſa eorum propria opinio, cùm in iſtius textus expoſitione ſic inter ſe diſsident, vt ſeptem propemodum aut octo liceat interpretationes reperire. Hîc Luth. nō contra Zuinglia. magis quàm contra ſeipſum ſuóſque non minùs & diſsidentes inter ſe, & conſenſum Eccleſiæ pro nihilo ducentes, veriſsimam tulit ſententiam. Pergit autem ad eundem Ducem ſcribens: Quocirca moneo & peto Illuſt. veſtram, velit eiuſmodi homines vitare, nec eos in ditione ſua ferre: nam illud neceſſe eſt, vt ſecum reputet: ſi permiſerit in ſuis terris verſari ſectarios eiuſmodi, cū prohibere poſsit, quod multum grauabit conſcientiam ſuam, ac vix vnquàm eam tranquillare poterit. Sic Luth. ne receptum quidem à ſuis dandum eſſe Sacramentariis cenſuit, quos etiam non du-

bitat vocare Sathanæ ministros, mendaces, imò ipsum mendacium, fucum & simulationẽ. Et in eo libro, qui inscribitur Confessio de Cœna Christi, monet vt haud aliter caueant sibi omnes à Zuinglio, quàm à Sathanæ veneno. Hæc est Lutheri de Sacramentariis censura.

Quid Sacramẽtarij de Luthera nis iudicẽt.

Nunc audi vicissim, quid illi sentiant de Luthero, déque sectatoribus eius: Speciem, inquit Oecolampadius, verbi Dei adferunt Lutherani, verbum Dei non adferunt, id quod Heretici passim facere solẽt, omnésq; volunt videri verbo Dei niti. Bucerus verò scribit Lutherum ab omnibus accusari imperiosæ & acerbæ dicacitatis, & quòd non patiatur sibi ab aliquo contradici. Si exigit, inquit Bucerus, ne quis à se vlla in re dissentiat, probet se esse Deum. In vertendis & explanãdis scripturis manifesti sunt, neq; pauci eius lapsus. Sic non minùs Zuingliani sibi fas esse putauerunt dissentire à Luthero, quàm sibi licere Lutherus voluit dissentire ab vniuersa Ecclesia. Tigurini verò ministri, respondentes ei libello, quem paulò antè quàm fuisset mortuus, contra Zuinglianos ædiderat Lutherus, acerrimè contra eos inuectus, inter cætera sic aiunt: Prophetæ & Apostoli Dei gloriæ, non priuato honori, non suæ pertinaciæ & superbiæ studebant, sed peccatorum salutem

In dialogis aduersus Melancht.

quære-

quærebant vnicè: Lutherus autem sua quærit, pertinax est, insolentia nimia effertur, & confestim Sathanæ tradit, quotquot illius sententiæ non ilicò subscribere velint, & in omnibus correptionibus suis plurimùm maligni spiritus, quàm minimum verò amici & paterni animi deprehenditur. Hoc est vicissim Sacramentariorum de Luthero, déque sectatoribus eius, ac Lutheri de Sacramentariis iudicium. Quin autem vtrunque verum & rectum sit, cùm ex eadem vnius Magistri Sathanæ schola sint vtrique profecti, dubitandum non est. Ac iactatur quidem à nonnullis, Confessionem esse factam inter Zuinglianos & Lutheranos de Sacramento Eucharistiæ. Cæterùm ne quis erret, quid hac de re compertum habeamus, paucis perstringere visum est. Quanta fuerit contentio inter Lutherum, qui panem esse affirmabat corpus Christi substantialiter & realiter: & Oecolampadium atque Zuinglium, qui signum & figuram esse tantùm dicebant, iam demonstrauimus. Quæ posteà quàm semel efferbuit, sic progressu temporis adaucta est & inflammata, vt acerbissimè fuerit per annos plùs minùs quindecim exagitata, cùm sicut scribit Caluinus, neutri alteros æquo animo & placido audire sustinerent;

Nam etsi, inquit, semel contulerũt inter se, tanta tamen animorum alienatio fuit, vt re infecta discesserint. Itaque cùm ad concordiam aliquam accedendum esset, magis ac magis regressi sunt, nihil aliud spectantes, quàm vt opinionẽ suam tuerentur, & contrariam refutarent. Id cùm videret Caluinus, iudicem inter vtrosque se constituit, haud aliter atque Muncerus inter Papam & Lutherum, neque Zuinglii minus & Oecolampadii quàm Lutheri sententiam damnauit, ac suam quandam attulit nouam, & à seculis inauditam, quæ non solùm priscis illis Doctoribus, verùm ipsis etiam nostri seculi Sacramẽtariis prorsus fuit incognita. Docuit enim, panẽ & vinum in mensa Domini proposita, nihil aliud esse, quàm arrabonem & quasi sigillum, omnes promissiones in Christo nobis factas confirmans & stabiliens: ídque sine scripturarũ, sine Patrum, sine Collegarum etiam suorũ autoritate. Qua quidem re non magis Lutherum, quàm scholam etiam ipsam Tigurinam offendit: quæ cùm Vlricum Zuinglium tanquam primum doctrinæ suæ autorẽ colat, ferre non potuit, eũ à Caluino reprehendi, ac præter omnem scripturarũ autoritatem nouam ab eo quandam opinionẽ de Cœna Dominica adferri: quam vt placaret posteà Caluinus, scripsit Epistolã, in qua conatus est osten-

Explicatio de Caluini doctrina circa Eucharist.

est ostendere, se non dissentire à Zuinglio, & aliis eius scholæ magistris, in doctrina de Cœna Dominica, cùm tamen reuerà plurimùm ab eis dissentiret. Quin & illud vulgo persuadere conatus est, qui sunt Augustanę Confessionis, eos habere se coniunctos in sua de Cœna Dominica doctrina. Qua de re ante septem annos libellum quendam ædidit, quem inscripsit, Summa confessionis de Sacramẽtis: in quo conatus est illud demonstrare, quòd qui sunt Confessionis Augustanæ, de Sacramento Eucharistię nihil diuersum ab eo sentiant, quod hi docẽt qui sunt Confessionis Tigurinæ, cuius est ipse quoque Caluinus. Cùm autem vno vel altero anno nemo contra libellũ scripsisse quicquam videretur, plerique sic interpretabantur, quòd isto silentio Caluini consilium hoc fuerit approbatum. Iámque voces illæ vulgò iactabãtur, eos qui sunt Augustanæ Confessionis, ex Lutheranis factos esse Zuinglianos. Hoc Lutheri quidã sectatores ferre non potuerũt, quòd à Luthero suo defecisse, & in castra Zuinglii transfugisse dicerentur, cùm quãta contentione dogma Zuinglii de Eucharistia Lutherus oppugnauerit, nemini sit obscurum. Itaq; non defuerunt, qui Caluini scriptum hoc scriptis contrariis refutarent: contra quos mox Caluinus ædidit ante biennium

libellum, cui titulum fecit: Defensio sanæ doctrinæ de Sacramentis, quam Pastores & Ministri Tigurinæ Ecclesiæ & Geneuensis antehac breui Confessionis formula complexi sunt, vnà cum refutatione probrorum, quibus eam indocti & clamosi homines infamant. Aedidit non multò pòst alteram quoque defensionem contra Ioachimi Vvestphali calumnias: cuius quidem Ioachimi libros quos nominatim contra Caluinum scripserit, nobis adhuc videre non licuit. Verum cùm hæc scriberemus, incidit in manus nostras libellus Ioachimi Vvestphali hominis Lutherani, cuius hæc est inscriptio: Iusta defensio aduersus insignia mendacia Ioannis à Lasko, quæ in epistola ad Serenissimum Poloniæ Regem, &c. contra Saxonicas Ecclesias sparsit. Scribit bis in epistola ad Senatores Francofordenses, etiam viuente Luthero, fuisse Frãcoforti ad Mœnum qui insinuarũt animis errorem Zuinglij, ídq; facerent astutè sub vmbraculo & prætextu, quasi à Saxonicis Ecclesiis non dissiderent: à quibus vt sibi diligenter cauerẽt, scripto quodam suo Lutherus hortatus eos fuerit. Mortuo verò Luthero, multò maiore eos licentia & impudentiâ mendacia eiusmodi sparsisse, quòd de Sacramento Eucharistiæ cum Augustana Confessione consentiant: cùm plurimùm

Ioachimus Vvestphalus.

rimùm

rimùm intereſſe dicat inter Auguſtanam & Sacramentariorũ doctrinam: Cùm qui ſunt Auguſtanæ Confeſsionis, doceant panem verè eſſe corpus Chriſti, carnem & ſanguinem Chriſti verè diſtribui miniſtri manibus, & ſumi in hoc Sacramento ore communicantium: Sacramentarii contrà, tantùm eſſe ſymbolum ſeu figuram abſentis corporis dicant, & tantùm diſpenſari & accipi panem & vinum. Quamobrem hortatur Francofordenſes, vt conſilium Lutheri ſequantur, ciuſmodi Pſeudoprophetas fugiant, & ex cœtu ciuium relegent. Morbida, inquit, ouis ſeparatur, ne totum ouile corrumpat. Membrum corruptum reſecatur, ne noceat reliquis: ſeparantur corpora hominum, ne immunda lepra vel ſcabie inficiant ſanos: quantò magis ſeparari oportet immundos ſpirituali lepra mente corruptos, ne oues Chriſti inficiant & perdant. Apoſtolus prohibet in domum recipere non afferentes doctrinam Apoſtolicam, ne recipientes communicent ipſorum operibus malis: quomodo admittendi ſunt in conſortium populi Chriſtiani, qui afferunt doctrinam Apoſtolicę veritati repugnantem. Sæpiùs commendat ſcriptura hoſpitalitatem, præcipit opera miſericordiæ & charitatis exercere erga exules & peregrinos: verũ ita, ne fides violetur, & ne

Hæreticos ſeuerè tractandos & puniendos eſſe.

aduersus multos lædatur charitas. Vt enim charitatis est, hospitio recipere peregrinos, & his benignè facere, si pro hospitalitate & beneficiis nō malefacta rependant, si quieti non turbent Ecclesiam & Remp. ita charitati maximè repugnat, præbere hospitium ingratis, inquietis & noxiis communitati: his parcere, hos fouere, non piæ charitatis obsequium, sed impiæ peruersitatis exitiale nocumētum, non misericordia est, sed crudelitas. Hæc Ioachimus in ea quā ad Francofordenses hoc ipso anno 57. ędita scripsit epistola. Qua de re Tymanus quoq; pastor Bremensis anno proximè superiore plura scripsit in eandem sententiam. Vidimus autem posteà recens admodum æditū à Caluino libellum, cui titulum fecit: Vltima admonitio Ioannis Caluini ad Ioachimum Vvestphalum, cui nisi obtemperet, eo loco posteà habendus erit, quo pertinaces Hæreticos haberi iubet Paulus. In quo simul & Magdeburgenses, & Bremenses, & Ilhesamenses, & alias quasdam Saxonicas ciuitates, quæ communi consensu dogma suum damnauerant, grauissimis probris & maledictis insectatur: sic esse dicit errore suo fascinatos, vt quod pueris in Catechismo traditur, veterani Theologi non teneant. Quid valeat Cœna, quorsum spectet, nunquā gustasse brutos istos homines, ne guttā quidem

Caluini iudicium de plerisq; Lutheranis.

quidem ingenui pudoris in eis esse: nimis largam illis copiã cauillationum profluere. Dum Lutheri sui hyperbolas proiiciunt, modò plebeculam suósque fraterculos fascinent, popularis theatri plausu cõtentos, nec Dei nec Angelorum iudicium magnoperè curare. Tribuit illis furiosum impetũ, nugatoriam leuitatem, cæcã temulentiam, caninam improbitatem, diabolicam superbiam, quòd eis superbia sit loco pietatis, quòd eos ferocitas omni humanitate spoliauerit, quòd obstinatio nil moderaminis reliquum fecerit. Vocat eos vertiginosos homines, Cyclopes, superbam factionem Gygantum, latratores, phreneticos, bestias, proteruos, fastuosos, pertinaces, & aliis id genus coloribus depingit. Queritur de illis, quòd se suósq; indignos esse clamitent, quos terra sustineat, ita quòd nisi repentè exterminẽtur è mundo, non posse cum eis mitiùs agi, quàm vt ad Scythas vel Indos ablegentur: accusare eos Principum segnitiem, quòd non exerto gladio protinùs deleant Sacramentariorum memoriam. Hæc in eo libello Caluinus. Ex quibus facilè quiuis perspicere potest, falsum esse quod de consensu iactatur, cùm omnes ferè Saxoniæ ciuitates doctrinam Sacramentariorum condemnauerint. Quàmuis interea dissimulandũ illud non est, quòd in eodem libello

libello duos Saxoniç oculos, Vvittembergam & Lipſiam nil ſimile contra ſuam doctrinam decreuiſſe, quódque ſecum facere Philippum gloriatur, quem non magis à ſe quàm à propriis viſceribus in hac cauſa diuelli poſſe ſcribit. Sed non propterea ſtatim verum eſt, quia ſic ſcribit Caluinus: nos verò de Philippo meliora nobis pollicemur.

De tertia ſecta Anabaptiſtarũ

Exiſtimas fortaſſè duas tantùm ſectas has eſſe: quę ſibi noſtro hoc infelici ſeculo nomen & autoritatem Euangelii vendicare ſint auſæ? Erras ſi id putas. Eſt pernitioſior etiam tertia, quę quoniam à Catholicis legitimè baptizatos rebaptizat, Anabaptiſtarum ſecta vocatur. De quo genere videntur etiam fuiſſe fratres Vvaldenſes, quos & ipſos non ita pridem rebaptizaſſe conſtat, quàmuis eorum nonnulli nuper adeò, ſicut ipſi in Apologia ſua teſtantur, iterare Baptiſmum deſierint: in multis tamen eos cum Anabaptiſtis conuenire certum eſt. Ac ſcribit quidem in ſuis Dialogis Antonius Coruinus, quòd è Zuingliana ſecta potiſsimùm, haud aliter atque ex equo Troiano, prodierint. Sed ſi quis rem diligentiùs inſpexerit, quàmuis idem illi quod Zuingliani de Sacramento Euchariſtiæ ſentiant, Anabaptiſmum tamen ſuũ eos è Lutheri ſcriptis hauſiſſe reperiet.

Anto. Coruinus.

Certè

Certè Balthaſar Pacimontanus, qui primus autor huius ſectæ fuiſſe videtur, idem ſecum ſentire Lutherum gloriatur: quemadmodum ipſe fatetur in libro quem ſcripſit ad duos Parochos de Anabaptiſmo. Teſtatur autem etiam Bucerus, vnde Lutheri, inde & Anabaptiſtarum Euangelium prodiiſſe, nimirùm è Saxonia. Cùm ad VValdenſes ſcriberet Lutherus, inter alios eorum articulos reprehendebat & hũc, quòd paruulos ad futuram fidem baptizarent, quam adulti conſequuturi ſint. Ait igitur: Præſtare prorſus omittere baptiſmum in paruulis, quàm baptizare ſine fide: quia Sacramenta neque debeant, neque poſsint ſine fide accipi. Si verò ſine fide accipias Sacramentum, magno tuo malo accipies. Huic veſtræ doctrinæ opponimus nos, inquit, verbum Chriſti: Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Hinc occaſionem arripuerunt Anabaptiſtæ. Nam cùm abſurdum illis videretur, quod aſſerebat Lutherus, habere ſuam propriam fidem paruulos, ſicuti reuerà eſt abſurdiſsimum, ſatius illis viſum eſt, omittere Baptiſmum in paruulis: & eos non niſi credentes baptizare, quòd hoc ſe verbo Chriſti niti dicerent, hoc in æternum eſſe manſurum vociferarentur, aduerſus hoc ne portas quidem inferi præualituras eſſe gloriarentur.

Balthaſar Pacimontanus.

Bucerus in ca. 3. Mat.

Quorum

Memno Phrisius.

Quorum etiam vnus Memno Phrisius, qui cæteris eruditione pręstare videtur: Certè, inquit, hac in re non possum decipi verbo tuo pater cælestis: credidi, illúdque suscepi per Spiritum sanctum, vt certum veritatis verbum. Ac paulò pòst: Ego scio certò & firmiter, quòd hac mea doctrinâ, quod est verbum Dei, in die recti iudicij, non solùm Dominos & Principes, nõ solùm mundum, sed ipsos etiam Angelos iudicabo. Sic ille non minùs confidenter & animosè, quàm Lutherus de sua doctrina tanquàm de puro Dei verbo se magnificè iactat. Cæterùm sicut Sacramentariorum, sic & hanc sectam Lutherus vehementer est insectatus, & scripsit librũ, cuius paulò antè meminimus, ad duos plebanos, in quo inter cætera iis etiam verbis vtitur: Quod dicunt Anabaptistæ, nusquam in scripturis haberi, quòd aut habeant fidem, aut baptizari debeant infantes, fatemur nos id nulla scriptura probare posse, quæ clarè & manifestè talibus aut similibus verbis dicat: Debetis pueros baptizare: nam & ipsi credunt: Si quis nos vrgeat ad demonstrandam eiusmodi literã, huic nos tanquam victori cedamus oportet: nusquam enim scriptum inuenimus. Boni autem & ratione præditi Christiani, tale nihil à nobis exigunt: faciunt id contentiosi tantùm & præfracti homines, vt

Luth. contra Anabaptistas scribens se iugulat.

esse

esse prudentes videãtur. Contrà verò nullam ipsi scripturam proferunt quæ dicat, debetis adultos baptizare, non autem pueros. Mox ex Apostolorum traditione semper in Ecclesia Dei obseruata, docet paruulos esse baptizandos, etiamsi nulla scriptura faciendum id esse præcipiat. Ac sicut nuper in Eucharistiæ Sacramento, ita nunc in paruulorum Baptismo defendendo, potissimùm Ecclesiæ nititur authoritate: quã tamen opponi sibi non vult, quoties ipse quacunq; tandem de re quamuis diuturna multorum seculorum consuetudine recepta, scripturam à nobis exigit.

Hoc ergo iam tertium est Euangelium, quàm illa duo superiora multò pestilẽtius. Nam præterquàm quòd cum Lutheranis legitimum sacrificium & sacerdotium abrogat, & cum Zuinglianis in Eucharistiæ Sacramento realem Christi pręsentiam negat, multa habet alia, & blasphema & seditiosa. Publicum enim verbi ministerium prohibet, Deum humanam ex Maria naturam non suscepisse contendit, Chiliastarum errorem renouat, dominationẽ spernit, nec legitimæ potestati subiectos homines esse vult. Itaque quocũnque peruaserit hæc secta, turbas & seditiones ingẽtes excitat. Documento esse possunt cùm aliæ quædam inferioris Germaniæ, tum præ-

Anabaptistæ reliquis sectarijs deteriores.

cipuè

Exemplum à ciuitate Monasteriensi.

cipuè Monasteriensis ciuitas. Nam, sicut Henricus Dorpius Lutheranus, & qui historiam eius ex Germanica Latinam fecit Ioannes Sleidanus Zuinglianus, literarum monumentis prodiderunt, eò primùm venerant ante annos quatuor & viginti, qui populo pro Christi Euangelio Lutheri doctrinam annunciarent, quos cùm Sacerdotes Catholici non esse ferendos putarent, fecit Bernardus Rothmannus cum suis, quos ad propagandam Lutheri doctrinam Philippus Lantgrauius Hesiæ miserat, quod Hæretici facere consueuerunt, vt certis doctrinæ Catholicæ capitibus conscriptis, Catholicos ad disputationem prouocarent, ídque iudice profano ciuitatis magistratu: coram quo se probaturos ostendebãt, falsam esse Catholicorum doctrinam. Cùm autem Catholici Sacerdotes disputationem refugissent, migrarunt è ciuitate, posteaquàm eis officio Dei verbi prædicandi fuerat interdictum. Vnus integer annus non intercesit, cùm suam quoq; doctrinam in eadem ciuitate pro Christi Euangelio disseminare cœperunt Anabaptistæ. Cúmque itidem alteri alteros ad disputationem prouocassent, sed eadem illa lege quæ Catholicis anteà lata fuerat, vt nihil præter scripturas Canonicas adduceretur, ecce qui paulò antè eadem hac lege

Catho-

Catholicos ad diſputandum prouocauerat Bernardus Rothmannus, primus in illa ciuitate Lutherani Euangelii buccinator, conditionem non accepit. Sic factum eſt, vt nulla diſputatione habita, Lutherani qui non ita pridem eiecerant ex ciuitate Catholicos, fuerint & ipſi non ita multò pòſt per Anabaptiſtas ex ea exterminati. Nam & Senatus loco motus eſt, & templa direpta atque incenſa, & quicunque factionis Anabaptiſtarum eſſe noluiſſent, per vim ciuitate pulſi ſunt. Bernardus verò Rothmannus, Henricus Rolius, & Godefridus Strallen ex Heſsia miſſus, ſicut ex Chriſtianis Lutherani, ſic paulò pòſt ex Lutheranis facti ſunt Anabaptiſtæ, & Anabaptiſtarum Euangelium ſumma vi propagarunt, verúmque illud eſſe oſtenderunt, quod ſcriptum eſt: Impius cùm in profundum venerit, contemnit. Nam ſi ſemel aliquis deſerit religionem Chriſtianam, cuicunque tandem ſectæ nomen dederit, ei ludus quidam eſſe videtur, de vna ſecta in aliam tranſilire.

Eſt autem & hæc Anabaptiſtarum ſecta valde diſſecta. Neq; enim doctrinæ capitibus inter ſe conueniunt. In quibuſdã Germaniæ ciuitatibus quidam tanquam œſtro perciti nudi circumcurſabant, populum ad pœnitentiam hortantes: in omnem intereà *Anabaptiſtæ inter ſe diſſecti.*

ſeditio-

ſeditionis excitandæ occaſionem intenti. Neque heri aut nudiuſtertius hæc hæreſis nata eſt, fuit etiam Auguſtini ſæculo, & ſicut aliæ pleræq; omnes hæreſes, ſic & hæc, ſtatim ab initio multas in partes fuit diuiſa. Nam alii vocabantur Donatiſtæ, alii Rogatiſtæ, alii Maximianiſtæ, Circenſes alii, qui conuerſi tandem ſunt à factione Donatiſtarum (hoc enim nomen cæteris erat celebrius) ad Eccleſię Catholicæ ſocietatem: alii Circumcelliones, qui haud aliter atque noſtro ſeculo Monaſterienſes reliquos omnes immanitate ſuperabant, quemadmodum & Auguſtinus non vno loco, & qui vitam eius conſcripſit Poſsidonius memoriæ prodiderunt. Sed neque nunc pauciora ſunt huius hydræ capita: ſunt enim alii Muncerani, alii Orantes, alii Silentes, Somniantes, pueris ſimiles, Synceri, Impeccabiles à Baptiſmo, Liberi, Binderliani, Sabbatarij, Maderani, Hoffmannici, & poſt eos exorti Circunciſi: fortaſsis & Adamitæ ad Anabaptiſtarum ſectam pertinent. Sunt qui originem huius ſectę ad Thom. Muncerum quàm ad Balthaſarum referre malunt, qui ante annos triginta duos ſeditionem Ruſticorum in Thuringia excitauerat: quo nomine cùm debitas pœnas perſoluiſſet, priuſquam capitis ſupplicium lueret, non mediocrem dolorem oſtendiſſe dicitur de

Aug. epiſt. 50. & 30. & de hæreſibus, hær. 69.

Poſſi. in vita Auguſ. cap. 10.

Thomas Muncerus ex Anabaptiſta Catholicus.

ſeducta

ſeducta plebe, quin & errores ſuos reuocaſſe, peccata ſua ritu Catholico confeſſus ſub vna ſpecie Sacramentũ venerabile Euchariſtiæ percepiſſe. Sed qui ſcripſit eius hiſtoriam Philippus, nullam eius rei mentionem facit, quòd rebaptizare docuerit. Immanis hæc eſt Anabaptiſtarum ſecta, ſi vlla alia. Interea tamen, qui nomen illi dederunt, æquè vt Lutherani vel Zuingliani, firmiter credunt & certò ſtatuunt, ſibi peccata propter Chriſtum eſſe remiſſa, ſe eſſe in gratia, ſéq; poſſeſſuros omninò regnum cœlorum: & idem vt quilibet credat, certóque ſtatuat à ſuis omnibus exigunt.

Ex quo videre licet, quàm falſum ſit Lutheranum illud axioma, cuiuis homini ad peccatorum remiſsionem aſſequendam eſſe neceſſarium, vt firmiter credat, certóq; ſtatuat, abſque vlla hæſitatione propriæ infirmitatis & indiſpoſitionis eſſe peccata ſibi remiſſa. Quòd ſicut omnibus Hæreticis inter ipſos fuit ſemper & eſt commune & proprium, ſic apertè ſcripturis fideíq; Catholicæ aduerſatur. Quid eſſe poteſt illa ſcriptura apertius: De propitiato peccato noli eſſe ſine metu? Etiamſi certò ſit remiſſum peccatum, non vult tamen Spiritus ſanctus, vt omnino ſecuri ſimus. Iſti contrà capitale crimen eſſe putant, ſi quis vel minimùm dubitet, ſibi remiſſum eſſe peccatũ.

Falſò doceri fidẽ ſpecialẽ, quæ certò quiſque ſtatuat remiſſa ſibi eſſe peccata.

Eccle. 5.

Eccle.7. Dicit eadem ſcriptura: Non te iuſtifices ante Deum, quoniam agnitor cordis ipſe eſt. Huic ſcripturæ an non contradicunt, qui certò de ſe ſtatuere & pronunciare audent, ſibi peccata eſſe remiſſa, ſéque eſſe in gratia? cùm præſertim iuſtificatū eſſe, nihil aliud ſit apud illos, quàm peccatorum remiſsionem eſſe conſequutum? Loquitur *Hiere.17.* alia ſcriptura: Prauum eſt cor hominis & inſcrutabile, quis cognoſcet illud? Ego Dominus ſcrutans cor & probans renes. An verò iſti non ſibi quod Dei proprium eſt arrogant, qui ſe corda ſua ſcrutari & cognoſcere poſſe confidunt? quod ille certè ſibi non fuit auſus arrogare qui dixit: De- *Pſal.18.* licta quis intelligit? Ab occultis meis munda me? Neq; ille qui dixit: Verebar omnia *Iob 9.* opera mea, ſciens quòd non parceres delinquenti. Si lotus fuero quaſi aquis niuis, & fulſerint velut mundiſsimæ manus meæ, tamen ſordibus intinges me, & abominabuntur me veſtimenta mea. Monet Paulus: *1.Cor.4.* Nolite ante tempus iudicare, quoaduſque veniat Dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium. Ac ne quis putet ipſum de eo tantum quo alios, nō autem quo nos ipſos iudicamus iudicio, loqui, quæ paulò antè præcedunt, de quo loquatur, manifeſtū faciunt: Sed neque meipſum, inquit, iudico.

Nil

Nil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum: Qui autem iudicat me, Dominus eſt. Ecce Paulus vas electionis nihil habebat, in quo reprehenderet eum cor ſuum, cò tamen audaciæ progreſſus nō eſt, vt ipſe ſe iudicare vellet, Domini qui ſolus agnitor cordis eſt, iudicium de ſe eſſe voluit. Et tu quod ſolius Domini proprium eſt, audes tibi vendicare? audes illius de te ſententiam anteuertere? audes pronunciare certóque ſtatuere, te iuſtificatum eſſe, hoc eſt, peccata tibi remiſſa eſſe? Monet Chriſtus: Cùm feceritis omnia quæ præcepta ſunt vobis, dicite: Serui inutiles ſumus: & tu contra præceptum hoc Domini te ſeruum vtilem eſſe pronunciare non dubitas? Quiſquis enim certò ſtatuit ſibi remiſſa eſſe peccata, ſe eſſe in gratia, quid is aliud quàm ſe ſeruum vtilem eſſe pronunciat? Ait ſcriptura: Neſcit homo an amore, vel odio dignus ſit: & tu contra ſcripturam ſcire te, quod ſis amore dignus affirmas? Nā ſi certò ſcire te gloriaris tibi peccata eſſe remiſſa, téque eſſe in gratia, quid aliud quàm ſcire te, quòd ſis amore dignus aſſeris, & mendacij Dei ſpiritum arguis? Dicit beatus Iob: Si iuſtificare me voluero, os meum condemnabit me: ſi innocētem oſtendero, prauum me comprobabit: etiamſi ſimplex fuero, hoc ipſum ignorabit anima mea.

Luc. 17. *Eccle. 9.* *Iob. 9.*

Num illo tu ſanctior? num de prædeſtinatione diuina quàm ille certior? vt quòd ille ſuam animam ignoraſſe fatetur, tu quòd ſimplex & innocens ſis, certò ſtatuere de te audeas? Non metuis, ne quod olim audiuerunt Phariſæi, quos dealbata ſepulchra Chriſtus vocat, idem audias tu quoq;: Vos eſtis, inquit, qui iuſtificatis vos coram hominibus, Deus autem nouit corda veſtra, quia quod hominibus altum eſt, abominatio eſt apud Deum? Nulla poteſt eſſe apud Deum maior abominatio, quàm ſit Hæreticorum hæc tanta præſumptio.

Matth. 23. Lucæ 16.

Obiectio prima ſoluitur, vt ſides ſpecialis negetur

Dicet aliquis: Quid igitur? tu me non iubes credere, quam in ſymbolo profitemur, remiſsionem peccatorum? Abſit. Imò iubeo te firmiter credere, certóq; ſtatuere, quòd ſit remiſsio peccatorum in Eccleſia, quódque remiſsionem hanc & mihi, & tibi, & Iudæ proditori, & ſingulis adeò mortalibus, etiam iis qui vel iam ſunt, vel deinceps etiam futuri ſunt apud inferos, abundè Chriſtus promeruit vniuerſis: qui pendens in cruce factus eſt propiciatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris autem tantùm, ſed etiam pro totius mundi: qui per mortem ſuam nos Deo patri ſuo reconciliauit. Vt autem credas omnes hanc remiſsionẽ eſſe conſequutos, omnes aut poſsidere iam, aut poſſeſſuros regnum cælorum, non ego, ſed

1. Ioan. 2. 1. Cor. 5.

ſed ſcriptura te prohibet credere. Guſtauit quidem ille mortẽ pro omnibus, ſed mortis illius fructum nõ omnes in ſe transferre conantur: factus eſt cauſa ſalutis omnibus: ſed addit ſcriptura, obtemperantibus ſibi: patefecit ingreſſum ad vitam omnibus, ſed adiecit Chriſtus ipſe, Si mandata ſeruauerint. Si quis autem non obtemperauerit, ſi quis eius mandata non ſeruauerit, ſi quis ad finem vſque non perſeuerauerit, eum qui nihilominùs certò ſaluum fore ſtatuit, quid is aliud, quàm negat vocẽ Euangelij, quam audituri ſunt ad læuam inter hœdos collocati: Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo & Angelis eius. Ita vt docere, neceſſarium eſſe vnicuique ad ſalutem conſequendam, vt firmiter credat, certóque ſtatuat, ſibi propter Chriſtum peccata eſſe remiſſa, ſe eſſe in gratia, ſe certò poſſeſſurum regnum cælorum, nihil aliud ſit, quàm docere, nullas eſſe gehennæ pœnas impiis cõſtitutas, quos ad illas peruenturos nemo dubitat, qui Chriſto credit: non Chriſti culpa, quaſi Crux illius & mors parùm efficax fuerit ad ſalutem illis adferendam, ſed ſuo ipſorum vitio, qui per digna pœnitentię opera, paſſionis & mortis Chriſti fructum in ſe transferre non ſunt conati. Quamobrem ſi non teneor de omnibus credere, quòd ſunt re-

Heb. 2.

Heb. 5.

Matth. 25.

misſionem peccatorum conſequuti, ſi non teneor de hoc aut de illo, certè neque de me credere teneor, niſi mihi ſpecialiter fuerit à Deo reuelatum.

Obiectio ſecunda. Hîc dicent iſti: Tu perindè nobiſcum agis, ac ſi nos impios in impietate ſua perſeuerãtes firmiter credere iuberemus, quòd ſint in gratia, cùm nos de conuerſis loquamur. Atqui huc ibam, hanc à vobis confeſsionis veſtræ vocem extorquere cupiebam. Aliquid igitur in nobis eſſe conceditis, quod nos firmiter credere certóq; ſtatuere faciat, nimirùm vt à peccatis auerſi, ad Deum autem ſimus conuerſi. Sed obſecro vos, quid ſi conuerſus ſibi videatur, qui cõuerſus non eſt? verbi gratia, videtur ſibi conuerſus peruerſus Lutheranus, videtur ſibi conuerſus magis etiam peruerſus Zuinglianus, videtur ſibi conuerſus peruerſiſsimus omnium Anabaptiſta, vel Seruetus, vel Suenckfeldius, vel quicunque tandem alius peſtilentiſsimus Hæreticus, num ideo dices eum eſſe cum Deo in gratia? Sicut autem nulli magis opinione doctrinæ ſunt inflati, quàm qui quàm minimã illius partem habent, vt non ſine cauſa prouerbio celebratum ſit illud, quod à Thucydide ſcriptum eſt: Inſcitia confidentiam, eruditio cunctationem parit: ſic non rarò fit, vt firmiter credant certóque ſtatuant, ſe conuerſos

Thuc. li 2. bel. Peloponneſiaci

uersos esse, qui vel maximè sunt peruersi. Vidit hoc etiam ille sapiens, qui dixit: Sunt impii qui ita securi sunt, quasi facta iustorum habeant. *Eccle. 5.* Saulus dum adhuc spiraret minas & cædes in Discipulos Domini, & ignorans Ecclesiam persequeretur, nónne sibi visus est singulari quodam zelo pietatis ardere? nónne securus erat se toto corde Deum quærere? se persequendis Christianis obsequium illi gratissimum præstare? cùm quicquid eius fecerit, fecerit sicut ipse fatetur, secundum æmulationẽ, quòd abũdantiùs æmulator existeret paternarũ suarum traditionum. Habuit igitur zelum, sed non secundum sciẽtiam, & ideo misericordiam consequutus est, quia ignorans fecit. Verum igitur est quod scribit Sapiens: Est via quæ videtur homini iusta, nouissima autem eius deducunt ad mortem. Et rursus: Omnis via viri recta sibi videtur, appendit autem corda Deus. Mittamus autem infideles & Hæreticos, quàmuis æquè sibi non videntur Hæretici Zuingliani vel Anabaptistæ atque Lutherani. Sed loquamur iam de Catholicis. Etiã inter illos reperire licet, qui sibi conuersi videntur, cũ non sint. Preclarè Sapiens: Quis posit dicere, mundum est cor meũ, purus sum à peccato? In multis offendimus omnes. Ac si maximè toto corde ad Deũ essemus conuersi, non id nosipsi

Actor. 9. *Philip. 3.* *Gala. 1.* *Rom. 10.* *1. Tim. 1.* *Prouer. 14.* *Prouer. 21.* *Prouer. 20* *Iacob 3.*

certò ſtatuere, ſed in miſericordia Dei fiduciâ noſtrâ collocatâ, illius qui ſcrutatur corda & renes, iudicio rem permittere debemus. Quamobrem execrãda eſt iſtorum ſuperbia, qui dum ſe conuerſos pronunciant, certò ſibi peccata remiſſa, ſéque eſſe in gratia ſtatuunt.

Obiectio tertia de fide ſpeciali Dices iterùm: Nos nõ dignitati noſtræ, ſed miſericordiæ Dei & promiſsionibus fidimus, & inſulſam veſtram cauillationem ridemus, cùm dicitis, dubitandum eſſe propter noſtram indignitatem. Nam ideo filius Dei mediator conſtitutus eſt, quia nos indigni ſumus, & vt pater propter ipſum paſſum, reſuſcitatum & deprecantem pro nobis, & habitantem in nobis, ac veſtientem nos iuſtitia ſua, certò ſit propicius huic miſeræ maſſæ, indignæ & plenæ ſordium, iuxta illud: Nulla nunc condemnatio eſt

Roma.8. iis, qui in Chriſto Ieſu ambulant. Rectè vos quidem, ſi nuda Chriſti eſſet promiſsio, ſi dignaretur ille miſericordiam impartiri etiam non conuerſis. Nunc autem cùm pro-

Matth.19. miſsio ſit: Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata, cùm non aliis præſtet miſericordiam, quàm qui pœnitentiã egerint, quíque conuerſi fuerint à peccatis ſuis, veſtrũ hoc dogma conſiſtere non poteſt. Inſulſa vobis cauillatio videtur, ſi quis dicat, rectè nos dubitare poſſe propter noſtrã indignitatem

tatem : quid igitur? Num insulsum iudicatis illum, quo Christus neminem maiorem surrexisse testatur, qui dixit: Facite fructus dignos pœnitentiæ? Insulsum Paulum, qui gentibus annunciabat, vt pœnitẽtiam agerent, & conuerterentur ad Deum, digna pœnitentiæ opera facientes? qui ad Corinthios quoque de Eucharistia scribens: Quicunque manducauerit panem hunc, & biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini: qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit. Digna pœnitentię opera à nobis Paulus & Ioannes exigunt, ne indignè ad Sacramentum accedamus prohibent: & vos non vultis nos de dignitate nostra esse sollicitos? Quin vos potiùs non insulsi modò, verùm & impii censendi estis, qui Spiritum sanctum per electa sua vasa loquentem, insulsitatis arguere non dubitatis, quòd is dignos fructus à pœnitentibus exigit, quòd indignè sumi Sacramentum prohibet. Est ita, quòd propterea filius Dei mediator cõstitutus est, quia nos indigni eramus, sed nunquid vt indigni permaneremus? Minimè gentium: sed vt nos ex indignis dignos faceret, sicut scribit Paulus, in partem sortis sanctorum. Nam nisi mediator ipse noster factus esset, nisi dedisset semetipsum redemptionem pro nobis

Matth. 11. *Matth. 3.* *Actu. 26.* *1. Corin. 11* *Coloss. 1.*

nobis indignis, etiamsi & faceremus & pateremur omnia, etiamsi traderemus corpus nostrũ ita vt arderet, nunquam dignos pœnitentiæ fructus faceremus. Sunt itaq; digni fructus pœnitentię faciendi, si volumus remitti nobis peccata, & cum Deo esse in gratia, quos an fecerim⁹, nos ipsi certò statuere nec possumus, nec debemus, illius est ea de re iudicium, qui solus cordis est agnitor. Si verò fecerimus (quod ipse iudicet, non nos) tunc pater cœlestis propter filiũ passum, resuscitatum, & deprecantẽ pro nobis, & habitantẽ in nobis, ac non tam vestientẽ nos, quàm quòd nostræ deest donatæ nobis ab illo iustitiæ, iustitia sua compensantem, certò propicius erit huic massæ, non iam indignæ & plenæ sordibus. (Absit à piorum cordibus hæc tam impia vox, vt de

Lucæ 20. cruce & morte Christi tam indignè sentia-
Esa. 4. mus: quasi non potuerit nos facere dignos in partem sortis sanctorum in lumine, vt iam indigni habeamur illo seculo: quasi non potuerit abluere sordes filiarum Syon

Apoc. 1. is, de quo scriptũ est, quòd lauit nos à pec-
Ioan. 1. catis nostris in sanguine suo. Et iterùm: Sã-
Heb. 9. guis Iesu Christi emundat nos ab omni peccato. Et iterũ: Sanguis Christi emundabit conscientias nostras ab operibus mortuis, nõ ita sanguini Christi detrahemus, vt eum abluere sordes nostras potuisse, negemus.

Tum autem quomodo Deus habitabit in nobis,si pleni sordibus fuerimus? cùm scriptum sit,in maleuolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis? Quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate? quæ societas luci ad tenebras? quę conuentio Christo ad Belial? Non igitur habitabit Deus in massa, neq; propicius erit massæ plenæ sordium?) Sed in iis habitabit, iis erit propicius, qui fuerunt quidem aliquando pleni sordium, sed posteaquàm conuersi ad Dominũ, dignos pœnitentię fructus fecerunt,sanguinis Christi beneficio sunt abluti,vt eis dici deinceps queat:Et hæc quidem fuistis,sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis in nomine Domini nostri Iesu Christi. Quoniam verò nos an fecerimus dignos fructus pœnitentiæ, nescimus, remissa nobis peccata, & esse nos in gratia, certóque possessuros regnum cęlorũ,certò statuere non possumus, vel propter ea ipsa verba,quæ vos ad axioma vestrum confirmandum adsertis: Nihil damnationis est iis qui sunt in Christo Iesu, qui non secundum carnem ambulant. Nam etsi nos per fidẽ & fidei sacramentũ simul vt in Christo baptizati, Christũ induimus, incorporatos nos esse Christo nõ dubitamus, vtrũ tamen in illo manserimus dubitamus,maximéque

Sap. 1. 2. Cor. 6. 1. Corin. 7. Rom. 8. Galat. 3.

nos

nos terrent illa verba, qui nõ secundũ carnem ambulãt: cùm nõ solùm conscij nobis simus, sæpe secundũ carnem nos ambulasse, verùm etiam eo ipso tempore, quo nobis conuersi videmur, satis perspectum habere non possimus, nihil restare in nobis de carnis reliquiis. Scriptum autem est: Qui sunt in carne, Deo placere non possunt.

Rom. 8.

Obiectio quarta de fide speciali Hæreticorum.

Dicent iterum isti: Quid igitur, desperare nos iubes? Absit. Imò sicut constanter nego teneri quenquam, firmiter vt credat, certóque statuat peccata sibi remissa esse, sic non minùs constanter affirmo, teneri fidelem quemlibet, facientem quod in se est, vt firma & certa spe expectet, in hac quidem vita per Sacramentum Baptismi & Pœnitentiæ, peccatorum remissionem: in seculo autem futuro, vitam æternam. Quam spem nisi firmam & solidam habuerimus, frustrà Christiani sumus. Spes autem hæc nostra non in nos, sed in Deum defixa esse debet, quem cùm spectamus, certissimum nobis est, cum esse fidelem & in promissis & in comminationibus. Cùm autem nos ipsos respicimus, fieri non potest, quin horrorem quendam concipiamus, etiamsi nihil nobis conscii simus, vel propter infirmitatem saltem nostram. Cùm enim lapsum esse sciamus CHERVB Angelorum nobilissimum, Solomonem hominum sapientissimum,

mum, Iſrahelem populorum electiſsimum, cùm & hoc intelligamus, non magis debere nobis Deum perpetuam noſtri tutelam & gratiam, qua nos ab omni caſu preſeruet, nec vnquam ceſſet in viam ſalutis æternæ deducere, quàm aut illis, qui iam ſunt à nobis nominati, aut Iudæ vocato Apoſtolo, aut Saul electo Regi, aut Nicolao conſtituto Diacono, non poſſumus omni metu prorſus eſſe vacui: cùm præſertim per electum ſuum vas nos Deus moneat: Noli altum ſapere, ſed time. Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, ne fortè nec tibi parcat. Cùm per eundem, vt cum timore & tremore ſalutem noſtram operemur, hortetur: Cùm per alium, beatum hominem pronunciet, qui ſemper eſt pauidus: Per alium autẽ dicat: Qui ſine timore eſt, non poterit iuſtificari. Hæc tamen trepidatio noſtra non debet animos noſtros deiicere, ſed magis Chriſto ſubijcere, & fiduciã erga illum noſtram excitare, vt cum beato Iob dicat vnuſquiſque noſtrûm: Etiamſi occiderit me, in eum ſperabo. Quòd ſi verò paradoxum hoc alicui videtur, quod firmiter credere certóque ſtatuere non iubemus, firma autem & certa ſpe vnumquenq; eſſe iubemus, quòd in præſenti peccatorum remiſsionem, in futuro verò ſeculo ſit vitam æternã conſequuturus, is ita rem accipiat,

Rom. 11.
Philip. 2.
Prouer. 28
Eccle. 1.
Iob 13.

nihil

nihil à nobis rectè credi (de fide Catholica loquimur) cui subesse falsum potest: speramus autem etiam ea rectè, quæ secùs nonnunquam euenire possunt. Quoniam igitur fieri potest, vt credat aliquis firmiter, certóque statuat se esse in gratia, & vitã æternam consequuturũ, & hæc cum opinio sua fallat, sperare iubemur magis quàm credere: fidei enim ratio in veritate tanquàm à Deo reuelata, sita est. Spei autem sufficientißima ratio sita est in poßibilitate eius acquirendi, quod secundum Dei mandatum & promissum speres. Deinde verò si fidem pro fiducia accipias, quemadmodum accipere videntur isti, fiducia timorẽ excludit, spes comitem ducit metum. Quamobrem rectiùs certa spe, quàm certa fide iubemur expectare peccatorum remißionẽ, vt non omninò simus absque metu. Quanquã nec credere quidem quisquam prohibetur, absit modò nimia securitas. A qua sententia ne Caluinus quidẽ abhorrere videtur, cùm dicit: Sic certos Dominus suos esse iubet, vt tamen securos esse nolit. Et iterum alio loco: Nos dum fidem docemus esse debere certam ac securam, non certitudinem aliquam imaginamur, quæ nulla tangatur dubitatione: nec securitatem, quæ nulla sollicitudine impetatur: quin potiùs dicimus, perpetuum esse fidelibus certamen cum sua ipsorum

Caluin. in 1. Ioan. 5.

Idem instituton. sua cap. 5.

ipſorum diffidentia: tantùm abeſt, vt eorum conſcientias in placida aliqua quiete collocemus, quæ nullis omninò turbis interpelletur. Rurſus tamen, qualemcunque in modum afflictentur, decidere ac deſciſcere negamus à certa illa, quam de miſericordia Dei concepimus fiducia.

Verùm libet, quid de hac re Patres in Concilio Tridentino congregati decreuerint, adſcribere. Verba eorum hæc ſunt: Quàmuis neceſſarium ſit credere, neq; remitti, neque remiſſa vnquam eſſe peccata, niſi gratis diuinâ miſericordiâ propter Chriſtum: nemini tamen fiduciam & certitudinem remiſsionis peccatorum ſuorum iactanti, & in ea ſola quieſcenti, peccata remitti vel remiſſa eſſe dicendum eſt, cùm apud Hereticos & Schiſmaticos poſsit eſſe, imò noſtra tempeſtate ſit, & magnâ contra Eccleſiam Catholicam contentione prædicetur vana hæc, & ab omni pietate remota fiducia. Sed neque illud aſſerendum eſt, oportere eos qui verè iuſtificati ſunt, abſque vlla omninò dubitatione apud ſemetipſos ſtatuere, ſe eſſe iuſtificatos, neminémque à peccatis abſolui ac iuſtificari, niſi eum, qui certò credat ſe abſolutum ac iuſtificatum eſſe, atque hac ſola fide abſolutionem & iuſtificationem perfici: quaſi qui hoc non

Concil. Trident. ſeſſ. 5. cap. 9.

credit, de Dei promiſsis, déq; Chriſti mortis & reſurrectionis efficacia dubitet. Nam ſicut nemo pius de Dei miſericordia, de Chriſti merito, déque Sacramentorum virtute & efficacia dubitare debet: Sic quilibet dum ſeipſum ſuámque propriam infirmitatem & indiſpoſitionem reſpicit, de ſua gratia formidare ac timere poteſt: cùm nullus ſcire valeat, certitudine fidei cui nō poteſt ſubeſſe falſum, ſe gratiam eſſe Dei conſequutum. Non quamuis hîc Patres certitudinem excludunt, verùm fidei tantùm certitudinem, cui nō poteſt ſubeſſe falſum. Iſta certitudine ſcire quenquam poſſe negant, quòd ſit gratiam Dei conſequutus. Quo minùs autem vel morali, vel probabili certitudine ſcire queat, aut ex facta ſibi diuinitùs reuelatione, ſicut de Maria virgine, déq; Apoſtolis certò creditur, de eo pugnare non videntur. Deinde non iubent hîc Patres dubitare, quod iſti falſò aſſerūt, ſed poſſe dicunt quemlibet, dum ſeipſum ſuámque propriam infirmitatem & indiſpoſitionem reſpicit, de ſua gratia formidare & timere, nihil vt ea res impediat, quominùs aliquis in gratia ſit, etiamſi de propitiato reuerà peccato nō ſit ſine metu. Hæc nobis proptereà viſum eſt pluribus perſequi, quòd in proximis ſuperioribus comitiis grauiter à quibuſdam minùs rem

Explicatio verborum Synodi.

intel-

intelligentibus, Louaniensium hunc articulum, qui tamen est in Concilio Tridentino confirmatus, reprehensum audiuimus. Qui sic habet: Fides qua quis firmiter credit, & certò statuit, propter Christum sibi remissa esse peccata, séque possessurum vitam æternam, nullum habet in scripturis testimoniũ, imò eisdem aduersatur. Etiamsi firma & certa spe expectare debemus, in hac quidem vita, per Sacramentum Baptismi & Pœnitentiæ, remissionem peccatorum, in seculo autem futuro vitam æternã. In huius igitur articuli defensionem hæc obiter adscribere libuit. Nunc vnde deflexit, eò redeat oratio. *Articulus Louanien.*

Quàmuis magis etiam impij sint Anabaptistæ, quàm vel Lutherani, vel Zuingliani, non minùs tamen & ipsi firmiter credunt, certóque statuunt, sibi peccata propter Christum esse remissa, se Dei gratiam esse consequutos, se vitam æternam possessuros, quàm vtrique hi: neque verò verbis id magis quàm factis etiam ipsis. Ad mortem enim oppetendã, ac durissimos quosq; cruciatus pro fide sua perferendos, non paulò quàm vtrique sunt alacriores. Nam ad quæuis quàmlibet horrenda supplicia non aliter quàm ad epulas currunt: vt si quis inde velit argumentum sumere vel doctrinæ veritatis, vel eorum gratiæ certitu- *Anabaptistæ reliquis prõptiores ad quæuis perferenda*

dinis, facilè poſsit in eam opinionem adduci, nullam vt aliam ſectam eſſe credat, in qua tanta ſit vel fidei veritas, vel gratię certitudo. Sed verum eſt, quod à Paulo ſcriptum eſt: Etiamſi tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt. Non habet autē charitatem, quiſquis diuidit vnitatem. Tales, inquit Cyprianus, etiamſi occiſi in confeſsione Chriſti nominis fuerint, macula iſta nec ſanguine abluitur: inexpiabilis & grauis culpa diſcordię nec paſsione purgatur. Eſſe martyr non poteſt, qui in Eccleſia non eſt: ad regnum peruenire non poterit, qui eam quæ regnatura eſt, dereliquit. Pacem nobis Chriſtus dedit, concordes atque vnanimes eſſe præcepit: dilectionis atque charitatis fœdera incorrupta atque inuiolata ſeruari mandauit: Exhibere ſe non poteſt martyrem, qui fraternam non tenuit charitatem. Beati qui perſequutionem patiuntur, dicit Chriſtus, ſed addit, propter iuſtitiam. Nō ergo qui propter iniquitatē, inquit Auguſtinus, & propter Chriſtianæ vnitatis impiā diuiſionem, ſed qui propter iuſtitiam perſequutionem patiuntur, hi martyres veri ſunt. Ipſe Dominus cum latronibus crucifixus eſt, ſed quos paſsio iungebat, cauſa ſeparabat. Poteſt impiorum ſimilis eſſe pœna, ſed diſsimilis

1.Cor.13. *Cyp. tract. 3. de ſimplicitate Prælatorum.* *Extra Eccleſiā nullum martyrium.* *Matth.5.* *Non pœna ſed cauſa facit martyrem.*

milis

milis est martyrum causa. Et ea est quæ facit martyres, non pœna, sicut nō vno loco repetens docet Augustinus. Quamobrem nihil est, quòd hoc nomine se suósque magnificè Caluinus efferat, quódq; proptereà Lutheranis eos anteferendos esse putet, quòd promptiores paratioréſque sint ad quæuis genera suppliciorum perferenda. Nam si, vt quisque promptissimus est ad mortem pro fide suæ partis obeundam, sic eius fidei veritas censeri debet exploratissima certissimáque, nulla fides erit certior, neque verior, quàm sit Anabaptistarū, cùm nulli sint neq; fuerint, iam inde à mille ducentis annis, de quibus pœne fuerint expetitæ grauiores, quíque fortiùs, constantiùs, alacriùs ad eas, tum ad mortē etiam ipsam quamlibet horrendam, vltrò se obtulerint. Etiam Augustini seculo, quemadmodum ipse narrat, prodigiosa quædam fuit in illis mortis cupiditas. Nam quo tempore cultus adhuc eìdolorum durabat, ad Paganorum celeberrimas solennitates ingentia Donatistarum agmina sæpè venisse scribit, vt à cultoribus eìdolorum interficerentur. Quidam etiam, inquit, se trucidandos armatis viatoribus ingerebant, percussuros eos se, nisi ab eis perimerentur, terribiliter comminantes. Nonnunquam & à iudicibus transeuntibus extorquebant

August. epist. 50.

Caluinus iactat suorum in patiendo alacritatem.

August. epist. 50.

Donatistæ mortis oppetēdæ cupidi.

violenter, vt à carnificibus vel ab officio ferirentur. Vnde quidam illos sic illusisse perhibetur, vt eos tanquam percutiendos ligari & dimitti iuberet, atque ita eorũ impetum incruentus & illæsus euaderet. Iam verò per abrupta præcipitia, per aquas & flammas occidere seipsos, quotidianus illis ludus fuit. Neque verò tantùm Augustini seculo tales fuerunt. Ante quadringentos etiam annos, quibus Bernardus vixit, fuerunt Anabaptistæ non minùs vitæ prodigi, quàm Donatistæ. Mirabantur, inquit, aliqui, quòd non modò patienter, sed & læti, vt videbatur, ducebantur ad mortem: sed qui minùs aduertunt, quanta sit potestas Diaboli, non modò in corpora hominum, sed etiam in corda quæ semel permissus possederit. Nónne plùs est hominem sibimet manus iniicere, quàm id libenter ab alio sustinere? Hoc autem in multis potuisse Diabolum frequenter experti sumus, qui seipsos aut submerserunt, aut suspenderunt. Denique Iudas suspendit seipsum, Diabolo sine dubio immittẽte. Ego tamen maius existimo, magísque admiror, quòd potuit immisisse in cor eius, vt traderet Dominum, quàm vt seipsum suspenderet. Nihil ergo simile habet constantia martyrum & pertinacia horum: quia mortis contemptum in illis pietas, in istis duritia cordis operatur.

Bern. ser. 66. in cãti.

Aliud constãtia martyrũ, aliud duritia Hæreticorum.

operatur. Nec à maioribus suis degenerarũt nostri quoque temporis Anabaptistæ, neq; minùs fortes fuerunt & alacres in omni mortis genere pro fide sua subeundo, quẽadmodum inter alios oculatus etiam eius rei testis Iustus Menius in eo libro, quo errores eorum confutat, scripto prodidit. Sic statim ab initio feruere cœpit Anabaptistarum hæresis, neque deinceps etiã quoties exarsit, de feruore suo quicquam remisit. Non ita Sacramentarii, quorum primus autor cùm fuerit ante quingentos plus minùs annos Berengarius, tantùm abest, vt qui fuerunt eius tum sectatores, pari alacritate, quibusuis discriminibus vitã suam obtulerint, vt ipse etiã eorũ Doctor, bis aut etiam ter errorem suum recantasse legatur & abiurasse. Qui cùm aliquantò pòst graui morbo oppressus, ex hac vita migraturus esset, non mediocrem dolorem præ se tulit moriens, quòd ita multos in tam fœdum errorem hunc adduxisset, ac suspirando dixisse fertur: Deus meus, hodie mihi apparebis ad meam saluationem, vt spero, propter pœnitentiam meam: aut ad duram meam damnationem, sicut timeo, propter eos, quos peruersa doctrinâ decepi, quos nequiui reducere ad veram viam tui Sacramenti: quemadmodum cõtra Romantium de Rosa scribens narrat Ioannes Gerson.

Iustus Menius.

Berẽgarius & eius pœnitentia.

Hac primùm tempestate nostra gloriari de suis martyribus cœperunt, quos tamen & numero & laude tolerantiæ longè superarunt semper, & hoc etiã nostro seculo superant Anabaptistæ, vt si suorum illi martyrologiũ conscribere vellent, multò maiora quàm Sacramentarii volumina conficere possent. Nihil est igitur, quòd glorietur de doctrinæ suæ certitudine Caluinus, quòd illius fiducia nec mortis terrores, nec Dei tribunal formidet: nihil est quòd iactet persequutiones, quas patitur, quódq; suos esse dicat oues mactationi destinatas. Et dicunt, & faciunt hæc omnia fortiùs etiam Anabaptistæ, & fecerunt multis antè seculis, quàm vel auditum fuisset nomen Sacramentariorum. Legat qui volet epistolam

Aug. lib. 2. contra lit. Petil c. 19. Ibid. c. 99.

Petiliani, quam confutat Augustinus, videbit quàm ille multa conquestus fuerit de persequutione suorum: quomodo Sacerdotes etiam Catholicos carnifices vocauerit, qui fuerint autores Imperatoribus, vt in ouiculas innocentes tam grauiter sæuirent, quas etiam suis pœnis & sanguine æternas diuitias cœli mercari gloriatur: Legat &

Idem li. 1. cap. 5.

duas epist. Gaudentij, contra quas & ipsas duos libros scripsit August. inueniet ibi, quòd suos ille gaudere scribit, quòd perse-

li. 2. ca. 12.

quutores in fide Christi cõstituti sustineãt, quòd pro sua parte verba Christi & Apo-

ſtoli vſurpant: Beati qui perſequutionẽ patiuntur. Qui piè volunt viuere in Chriſto Ieſu, perſequutionẽ patientur. Sed pręclarè Aug. Si ſemper eſſet laudabile perſequutionẽ pati, ſufficeret Domino dicere: Beati qui perſequutionem patiuntur, nec adderet, propter iuſtitiam. Item: Si ſemper eſſet culpabile perſequutionem facere, non ſcriptum eſſet in ſacris literis: Detrahentem proximo ſuo occultè, hunc perſequebar. Aliquãdo ergo & qui eam patitur, iniuſtus eſt, & qui eã facit, iuſtus eſt. Sed planè ſemper & mali perſequuti ſunt bonos, & boni perſequuti ſunt malos: illi nocendo per iniuſtitiam, hi conſulendo per diſciplinam: illi immaniter, hi tẽperanter: illi ſeruientes cupiditati, hi charitati. Nam qui trucidat, nõ conſiderat quẽadmodum laniet: qui aũt curat, conſiderat quẽadmodum ſecet: ille enim perſequitur ſanitatẽ, hic putredinem. Occiderũt impii Prophetas, occiderunt impios & Prophetę: flagellauerũt Iudæi Chriſtũ, Iudęos flagellauit & Chriſt⁹: traditi ſunt Apoſtoli ab hominibus poteſtati humanę, tradiderunt & Apoſtoli homines poteſtati Sathanę. In iis omnibus quid attẽditur? niſi quis eorũ pro veritate, quis pro iniquitate, quis nocẽdi cauſa, quis emẽdandi. Nõ ergo ſimilitudo pœnę facit martyres: ſceleratus enim poteſt habere ſimilẽ martyris pœnã,

Matth. 5. *2. Timo 3.* *Aug. epiſt. 48.* *Pſalm. 100.* *Nõ pœnæ, ſed cauſæ ſimilitudo martyres facit.*

ſed tamen diſsimilem cauſam. Tres erant in cruce, vnus Saluator, alter ſaluandus, alius damnandus. Quamobrem quiſquis ad Hæreticos & Schiſmaticos ab Eccleſia tranſit, etiamſi occiſus propter nomẽ Chriſti poſtmodùm fuerit, extra Eccleſiam cõſtitutus, atque à charitate diuiſus, coronari (inquit Cyprianus) in morte non poteſt. Cũ Deo manere non poſſunt, qui eſſe in Eccleſia Dei vnanimes noluerunt. Ardeant licet flammis & ignibus traditi, vel obiecti beſtiis animas ſuas ponant, non erit illa fidei corona, ſed pœna perfidiæ: nec religioſæ virtutis exitus glorioſus, ſed deſperationis interitus. Occidi talis poteſt, coronari non poteſt. Nihil igitur habent, cur martyrum ſibi gloriam vendicent, qui tam procul abſunt à martyrum cauſa, qui pro impia diuiſione mortem oppetere non dubitarunt. Habes itaque iam tria Euangelia, & ea quidem inter ſe valde pugnãtia. Si ſpectes alacritatem in tollerandis perſequutionibus, longo poſt ſe interuallo cæteros vtroſque relinquunt Anabaptiſtæ. Si numerum inſpicias, veriſimile eſt, niſi tam grauiter in eos animaduerteretur, quòd eò quoq; futuri eſſent ſuperiores: ſi ſpeciem pietatis, quod vtrique fateri neceſſe habent, longè eos antecellunt: Si de verbo Dei iactantiã, non minus & iſti confidenter prædicant quàm

Cyp. lib. 4. epist. 2.

Cypria. de ſimplicitate Prælatorum.

quàm Caluinus, quòd doctrinam ſuam ſuper omnem mundi gloriam ſublimem, ſupra omnem poteſtatem inuictam, ſtare oporteat, quòd non eorum ſit, ſed Dei viuentis. Neque minùs clara voce denũciant quàm Lutherus, quòd etiam Angelos doctrina ſua, quod eſt verbum Dei, iudicaturi ſint. Et certè quotquot contra hæreſim hanc ſcripſerunt, ſiue Catholici, ſiue Hæretici, non tam ſcripturis quàm Eccleſiæ autoritate eam conuincere potuerunt.

Finem iam fortaſsis Euangeliorum horum eſſe putas? Longiùs adhuc abſumus à fine. Quartum etiam Euangelium ædidit in lucem Suenckfeldius, contra quem ſcriptos vidimus linguâ Germanicâ quinque libros, quibus Flaccus cum eo rixatur. Is cùm videret & Lutheranos, & Sacramentarios, & Anabaptiſtas, & omnes non huius modò tempeſtatis, verùm etiam priſcorum ſeculorum Hæreticos è ſcripturis errores ſuos confirmare: quod vſqueadeò verũ & certum eſt, vt etiam noſtri temporis hæreſeôn architectus Martinus Lutherus id inficias ire non potuerit, qui propterea dicit ad extremum, nomen hoc eſſe conſequutã ſcripturam Canonicã, quòd vocetur liber Hereticorum, quòd ex eo ducant originem omnes hæreſes: quandoquidẽ omnes Hæretici ſcripturę pręſidio nitũtur. Hoc igitur

De quarta ſecta Suēc.

Luth. in eo lib. quem inſcripſit: Quòd hæc verba Chriſti, hoc eſt corpus meum, adhuc

cùm

firmiter stant cōtra Suermeros cùm animaduertiſſet, ac fortaſsis in ipſis etiam Lutheri libris legiſſet Suenckfeldius, excogitauit & ipſe nouam hereſim, ac ſcripturarum nixus præſidio, ſcripturis autoritatem omnem abrogare conatus eſt. Sic enim loquitur cum ſuis: Non oportet legis aut ſcripturæ eſſe peritum, ſed à Deo doctum. Etiamſi millies percurreris Bibliorũ lectionem, tamen non niſi ſcripturę peritus euades, & nunquam à Deo doctus. Vanus eſt labor qui ſcripturæ impenditur: ſcriptura enim creatura eſt. Non cõuenit Chriſtiano nimiùm creaturæ addictum eſſe. Deum audire oportet: huius voces de cælo expectandę ſunt, vt erudiant. Beatus vir,
Pſalm. 93. inquit Dauid, quem tu erudieris Domine. Aequè nos docet hodie, atque olim Patriarchas & Prophetas viſionibus: ſomniis attendendum, illis enim loquitur nobis Deus. Vox Dei rectè docet, ſcriptura non eſt verbum Dei, ſed mortua tantùm litera, & inter alias creaturas reputanda. Ne putes te ex ſcripturis doctum, è cælis illud expectandum erit, non è libris. Spiritus ſanctus è ſupernis elabitur citra omne mediũ, non per externum auditum & vocalem prædicationem, ſeu ſcripturarum lectionem. Etſi autem viſionum, ſomniorum & reuelationum eiuſmodi primus autor fuiſſe videtur
De Thoma Muncero. Thomas Mũcerus, qui primus etiam à Lutheri

theri secta desciuit, quemadmodum in historia, quã de illo scripsit, narrat Philippus, ita vt non minùs Lutherum quòd nimiùm laxasset, quàm Papã quòd nimiùm adstrinxisset consciẽtias, damnandum esse putaret: tamen inter errores, quos illi tribuit Philippus, hos tantùm enumerat, quòd amplectendæ pietatis Christianæ vias has & rationes commonstrarit: Primùm vt à manifestis criminibus, qualia sunt, adulteria, cædes, blasphemię, sibi temperarent homines. Deinde vt corpus castigarent ieiuniis, vilitate vestium, pauca loquẽdo, toruum obtuendo, barbam non radendo. Tum vt secreta loca peterent, déque Deo sæpè cogitarent: quid sit, num nostri curam gerat, num vera sit fides nostra: signa simul à Deo postularent, quibus ostenderet, quòd sumus illi curæ, quódq; nostra fides recta sit, Scripturis non fiderent: accepti verò Spiritus sancti somnia certisима esse signa persuasum haberent. Dicebat Muncerus idem habere se mandatum, vt mutaret regimen seculare. Quamobrem cùm esset Alsteti, Codicẽ confecit, in quo conscripsit omnes, qui secum coniurassent ad castigandos minimè Christianos Principes, & magistratum Christianum instituendum. Hæc sunt quæ Muncero tribuuntur à Philippo. De Suenckfeldio verò, quem per cõtumeliam Stenck-

Philipp. in historia Munceri.

Philippus de Stenckfeldio. Stenckfeldium vocat, ſcribit idem in præfatione commentariorum, quos anno proximo ſuperiore ædidit in epiſtolā ad Romanos, Stenckfeldius cētimanus eſt: Habet milites paſsim, qui ipſius nomine non ſolùm ſcripta ſpargunt, ſed etiam ſeditiones mouent: iactitant afflatus, & abducunt homines à publico miniſterio, & à lectione & cogitatione doctrinæ. Ac nunc quoq; aduerſus me æditis aliquot pagellis nomine Stenckfeldij, repetitur ille κοκίσμος, gratiſſima cantilena fanaticis hominibus, nō cogitatione ſcriptæ doctrinæ Deum communicare ſe hominum mentibus, ſed ſine medio. Neque ſolùm Philippus, verùm & Caluinus, & alii nonnulli videntur hæc ad Suenckfeldium tanquam primum autorem referre. Quàmuis enim ante eum fuerunt *Cæleſtes Prophetæ.* cæleſtes Prophetæ, contra quos iuſta duo volumina conſcripſit Lutherus, quorū dux & anteſignanus fuiſſe creditur Thomas Muncerus, non tamen ij tam apertè à publico verbi miniſterio, & à lectione ſcripturarum homines deterrebant, ſicut nunc facit cum ſuis Suenckfeldius: qui non dubitant etiam ad patrocinium inſaniæ ſuæ trahere Pauli locum illum, vbi confert præſentis vitæ cognitionem, quæ eſt per verbum, cum perfecta & reuelata cognitione, qualis erit in altera vita. Hæc iſti detorquent ad

1 Cor 13. Quibus ſcripturis pro ſua ſecta nitātur Stenckfeldiani.

hanc

hanc vitam, tribuentes quod est ex parte scripturæ sacræ, quod perfectum est spiritus reuelationibus, ad quas cùm peruentum fuerit, illud quod est ex parte, putà tractationem & vsum scripturæ, somniant aboleri. Huc pertrahitur etiam ille quàmlibet repugnans eorum enthusiasmo Petri locus, vbi monet, vt attendamus Prophetico sermoni tanquã lucernæ lucenti in tenebroso loco, donec exoriatur Lucifer in cordibus nostris. Sathanæ illusiones habent pro illuminatione Spiritus sancti & pro Lucifero: quo exoriente, iam nihil sit opus lucerna Prophetici sermonis. Proferunt & illas scripturas, quas in libello quoque suo de abroganda Missa produxerat Lutherus, ad confirmandum errorem suum. Non docebit vnusquisque proximum suũ, & vnusquisque fratrem suum, dicens: Cognosce Dominum. Omnes enim scient me à minore vsque ad maiorem eorum. Nolite plures magistri fieri, vnus est enim magister vester in cælis. Non habetis necesse, vt aliquis doceat vos, vnctio eius docet vos. Ad hunc igitur magistrum, qui in cęlis est, confugere iubent, vt ab eo doceantur, non à scriptura mortua, aut ab hominibus.

2.Pet.1. Heb. 8. Hier. 31. Iacob.3. Matth. 23. 1.Ioan.2.

Vide pientissimè REX, quò tandem isti rem perduxerint. Posteaquàm exemplo Lutheri licere sibi quisque voluit, à sensu

Quod Euãgelium per Lutherum orsus est Sa

& con-

thanas, ab soluit per Suenckfeldium.

& consensu totius Ecclesię recedere, & peculiari suo sensu scripturas interpretari, vt quod ipse sensisset, id esse Dei verbum existimaretur, eò ventum est ad extremum, vt scripturarum autoritate scripturis autoritatem omnem detraherent, hominésq; docerent, non tam scripturis quàm somniis & reuelationibus fidere. Sustulerat Lutherus externum sacerdotium & sacrificium: hoc ei cùm non impunè modò cedere videret Suenckfeldius, verùmetiam probari factum à multis, ipse quoque sustulit externũ verbi ministerium, eadem autorirate qua sacrificium Lutherus abrogauerat. Cur enim Lutheri autoritas maior esse debet, quàm Suenckfeldii, cùm præsertim scripturarum hic maiore præsidio niteretur? Nam sacrificare plures nulla scriptura prohibuit, magistros autem fieri plures apertè non vno loco prohibuit. Cùm enim vnus magister noster sit in cælis, videtur eius obscurari gloria, videtur eius dignitati detrahi, si quis alius audiatur præterea, quasi parùm idoneus ille sit ad docendum nos, neq; tantùm sit in eo facultatis, vt citra ministerium hominis id præstare queat. Sic quod Euangelium per Lutherum orsus est Sathanas, absoluit per Suenckfeldium, vt sublato sacerdotio, sublato sacrificio, sacris omnibus in summum contemptum adductis, externum quoque

quoque verbi ministerium sublatum iam esse videamus: Scripturas autem Canonicas vsque adeò dignitate sua prorsus omni spoliatas, nihil vt illis fidere iubeamur: quòd scriptura non sit verbum Dei, sed mortua tantùm litera, quæ sit inter alias creaturas reputanda, cui nimis addictum esse, minimè Christianum decere videatur. Neque verò contěnendus aliquis est Suenckfeldius hic. Scribit Philippus eum esse cẽtimanum, habere milites passim, qui non solùm scripta spargunt ipsius nomine, sed etiam seditiones moueant. Grassatur lues ista Suenckfeldiana, non modò per Germaniam vniuersam ferè, verùmetiam per Heluetiam: & est ingens eorum numerus, qui iactant hunc afflatum, ita vt ex vulgo plures in maioribus nonnullis ciuitatibus Suenckfeldiani reperiri dicantur, quàm vel Lutherani, vel Zuingliani. Equidem neque noui hominem, nec eius scripta vidi: sed quod scripsit olim de iis, qui se falsò iactant Euangelicos Erasmus Roterodamus, quotquot ad eorum se cœtum adiunxerunt, neminem se scire, qui non seipso sit factus deterior, contrarium eius cùm tuæ Maiest. nomine legatione fungerer, apud Christianissimum Imperatorem verèque Catholicum Regem CAROLVM QVINTVM de Suěckfeldio dici audiui, ídque

Stenckfeldianorũ ingẽs multitudo ac vis

ídque à viris quibusdam grauibus, & omni fide dignis: quotquot eius essent amplexi doctrinã, eos de repẽte quasi numine quódam afflatos in alios viros mutari, veterem hominem exuere, nouum induere, neque secundum carnem iam, verùm spiritu deinceps ambulare, planũ vt omnibus & perspicuum esse queat, carnem suam cum vitiis & concupiscentiis eos crucifixisse. Hîc videre licet, quemadmodum Sathanas non raró se transfigurat in Angelum lucis, vt per vmbram sanctitatis audientiũ decipiat simplicitatem. Quomodo quasdam illecebras escarum aucupes proponunt, vt faciliùs aues per oblectamenta gulæ capiant, sic est quædam etiam Diaboli sanctitas, id est, decipula humanæ animæ, per quam faciliùs capere poßit, & falsis sermonibus irretire: sicut Ezechielem enarrans pluribus verbis persequitur Origenes. Talem sanctitatẽ olim in Psalbanis, Euchitis, Anthropomorphitis, Ebionitis, Tacianis, & aliis eiusdem generis hæreticis: nunc autem in Pycardis & Suenckfeldianis videre licet, quę nihil aliud est, sicut ab illo viro doctißimo dictum est, quàm decipula quædam humanarum animarum, insidiis Diaboli collocata.

Sanctitas Hæreticorum diabolica decipula animarum.

Origenes.

Quatuor iam habes Euangelia, sed non secundum Matthæum, Marcum, Lucam, Ioannem,

Epilogus de quatuor Euangeliis nouis.

Ioannem, ſed ſecundum Lutherum, Zuinglium, Muncerum, Suenckfeldium. Portentoſa nomina, ſed ipſa magis Euangelia portentoſa, quæ Cacangelia rectiùs quàm Euangelia dicere poſsis, vt quæ malorum ſecùm Iliadem tulerint: non à Chriſto, verùm ab autore Diabolo profecta: quã etiam ob cauſam Euangelici malunt, quàm Chriſtiani vocari, quòd conſcii ſibi ſunt, nihil habere ſe cum Chriſto commune. Quàm parua autem ſcintilla, quæ ſimul vt emicuit, nullo prorſus negotio reſtingui ſtatim initiò potuit, ecce quantum (proh dolor) nobis incendium conflauit: quàm multis in locis etiam cum puluiſculo (quod aiunt) Chriſtianam pietatem omnẽ euertit? Abſolutum exiſtimas iam Euangeliorum numerum? ingens adhuc eorũ reſtat aceruus. Cùm enim peccandi magna quædam ſit illecebra impunitas, hac propoſita certatim proruperunt, qui vetera faſtidientes, noua facere omnia, ac nouo aliquo doctrinæ genere excogitando, nomen ſuum immortalitati conſecrare contenderent. Sed quis enumerando ſingulos recenſere, vel cuiuſq; proprios errores explicare queat? cùm primis id operoſum, neque præſentis eſt inſtituti. Quamobrem nolo eſſe longior in cõmemorandis trecẽtis illis apud Apocellam in Heluetiis, qui poſt decãtatas Dei laudes

extinctis lucernis cùm brutorũ instar fœda se libidine contaminassent, in montem nihilominùs quendam editum ascenderunt, vnde se cum corporibus & animis sublimes raptos iri persuasum habebant. Déque aliis quibusdam conuenticulis, quorum Erasmus meminit, in quibus matres vltrò tradebant suos infantes occidendos: & tam immane facinus hilari vultu spectabãt, persuasæ, sic interfectos inter præcipuos Sanctos habendos. Qua re quid magis horrendum dici potest? Quin & de Sacerdote quodam in Sueuia capto, nihil est quòd multa dicam, qui finem iam instare Christianæ fidei docebat: quòd cùm lex Mosi mille quingentis annis durauerit, Christi quoq; lex non sit diutiùs duratura: quamobrem adesse iam tempus, vt alia lex aliáq; fides hominibus tradatur. Déque alio quodam non procul à Vvittemberga, qui certum diem & horam colonis significauerat, quo Dominus ad iudicium esset venturus. Quod adeò verum esse persuasum illis fuit, vt ab omni opere rustico cessarent, horam illam expectantes: cúmque frustrati expectatione sua fuissent, in discrimen veniebant, ne fame morerentur, quòd cùm nihil seminassent, nihil erat, quod meterent. Déq; Dauide tertio, qui in oppido Embda veterem Saducæorum hæresem renouauit,

Horrendæ & obscuræ sectæ sub Luthero natæ, quæ.

Erasmus De amabili Dei Ecclesiæ concordia.

Dauid tertius.

uauit, cùm & resurrectionem carnis negaret, & extremum iudicium, Angelos, Dæmones, Baptismum, Matrimonium, Scripturas, Regnum cœlorum. Itidem de Apostata illo Præmonstratensi, qui docuit, non esse infernum, neque descendisse Christum ad inferos (quod in ea quam scripsit Christianæ fidei institutione, Caluinus etiã affirmat) sanctos Patriarchas & Prophetas in inferno non fuisse, quin Christum etiam ipsum, quoniam cùm diceret, Deus Deus meus, quare me dereliquisti? desperare visus est, hoc nomine condemnatum esse. Potuit ne dici magis blasphemum aliquid? Sed & illos prætereibo silentio, quibus horror est, si quis Mariam vocet Deiparam, in quibus in Ephesino Concilio pridem damnata hæresis Nestorij resuscitata videtur. Sed nec illorum mentionem faciam, qui decies per diem Diabolum adorant, quam etiam ob causam Dæmoniaci vocantur. Cæterùm exorti sunt demùm è schola Lutheri Ioannes Campanus, & ex Hispaniis Michael Seruetus, qui libros aliquot de Trinitatis erroribus, plenos erroribus & blasphemiis æddiderunt, in iis nunc tandem veteres Arrii & Macedonii errores in lucem reuocare, fidémque, quam in Nicæno & Constantinopolitano primo Conciliis, Patres congregati nobis tradiderunt,

Apostata Præmonstratensis.

Noui Nestoriani.

Dæmoniaci.

Ioannes Campanus

Michael Seruetus.

labefactare conantur. Solum enim Deum patrem, & neminem alium adorari & inuocari debere contendunt, quòd ille solus videt corda nostra, quod nulla creatura facere potest: & est præceptum veteris legis, vt qui quemquam alium adorauerit præter Deum solum, occidatur. Ad quem Deum alium intercessorem, procuratorem, & mediatorem habemus nullum, præter vnum Dominum Iesum Christum. Quid autem aliud his verbis, quàm adoratio inuocatióque Dei filii & Dei Spiritus sancti prohiberi videtur?

Ex paruis Lutheri in itijs quàm horrenda impietas prodierit.

Ecce quò ventum est ad extremũ? Abrogato sacerdotio, euerso sacrificio, Sacramentis omnibus modò non concultatis, eò tandem res perducta est, vt nec infernus, nec cælum esse credatur, & Christus à multis Deus esse negetur. Quis vnquam futurum existimasset, vt ex tam paruis initiis ad has tam horrendas blasphemias, quas paucis perstrinximus, ad extremum perueniretur. Sed scitum est illud:

Principijs obsta, serò medicina paratur,
Cùm mala per longas inualuêre moras.

Quòd si venienti morbo statim occursum fuisset ab initio, minùs magnis nunc difficultatibus Ecclesia Dei premeretur. Longè latéque sparsa sunt & hæc Seruetica contagia. Atque vtinam serenißime REX, sicut

aliæ

aliæ quas recensuimus hæreses ex magna parte, sic & hæc regni tui fines non attigisset: quæ cùm impietate superare cæteras videatur, nulla tamen est ex omnibus nostri temporis hæresibus, quàm sit hæc, scripturarum armis instructior: nihil enim crepat aliud, nisi scriptura scriptura, Euangelium Euangelium. Ac vide quæ fuerit hominis confidentia. Quamuis Caluini scriptis fuerit error hic ipsius oppugnatus, ausus est tamen proficisci Geneuam, & cum eo sermonem conferre. Tandem post multã & acerbam disputationem, cùm dogma suum pertinaciter tueretur, capitis est dãnatus, quod vrgente Caluino factum esse, dubium non est: qui mox librum etiam ædidit, quo doctrinam eius explicat, & rem omnẽ, quemadmodum acta sit describit, simúlq; in Hæreticos rectè gladio vindicari docet. Neq; dissimilia scripsit pastor quidam Bremensis Timannus in Farragine sententiarum, quas collegit, non solùm ex priscorum Patrum, qui fuerunt Christianę, verùmetiam ex eorum scriptis, qui sunt Confessionis Augustanæ: vbi Lutheri, Philippi, Vrbani Regij, Nicolaï Amsdorffij, Viti Theodori, productis testimoniis ostendit, Caluinum cum Sacramentariis omnibus & Anabaptistis, ac aliis Hæreticis sceptro magistratus potiùs, quàm vel stilo vel disputationibus esse refutan-

Seruetus à Caluino damnatus et occisus.

Timannus pastor Bremensis docet puniri Hæreticos.

futandos. Interea tamē de ſe ſuíſque tacet, quaſi non in eadem & ipſi cauſa ſint, cùm quod Lutheranorum de Sacramentariis, idem ſit Sacramentariorū iudicium de Lutheranis. Nam quòd Lutherus inde ſumit argumentum, Sacramentariorum doctrinam ab autore Sathana profectā eſſe, quòd hæc ſecta in ipſo ſtatim exordio in tot capita eſt diſſecta, tam inter ſe diſsidentia, de verborum horum interpretatione, Hoc eſt corpus meum, prudenter id quidem & verè colligit. Veriſsimum enim eſt, quod à Gregorio Nazianzeno ſcriptū eſt: Verum enim quod eſt, vnum eſt: mēdacium autem multiplex. Ante quem etiam Athanaſius: Ibi eſt, inquit, vt Patres tradiderunt, veræ diſciplinæ & magiſterii argumentum, vbi eadem confitentur omnes, nec à ſe inuicem aut à maioribus diſſentiunt. Qui autem hoc animo non ſunt, improbi potiùs quàm veri Doctores appellari debent. Certè Ethnici cùm nec eadem profiteantur, ſed inter ſe diſcrepent, verám diſciplinam non habent: ſancti contra ſinceræ ſunt veritatis precones, eò quòd ſententiis inter ſe conueniunt, & nullo diſsidio inter ſe laborant, qui tametſi diuerſis temporibus vixerunt, æquè tamen ſimul eodem tendunt, vt eiuſdem Dei Prophetæ, & eiuſdem ſermonis interpretes. Eſt itaq; certiſsimum argumentum hoc

Naz iāz.

Athana in epi. de ſyn. Nic. decre. cōtra Arrianā hæreſim.

hoc eorum inter ipſos diſsidium, quòd non Dei ſed Sathanæ ſpiritu agitentur. Sed quid? Si eadem ratione probare contendunt Sacramentarii quoque, quòd Lutherus Euangelium in lucem à ſe productum eſſe gloriatur, id ſimiliter à Sathana profectum eſſe? quandoquidem non minus inter Lutheranos quàm inter Zuinglianos diſsidiorum videre licet. Ac illi quidem, quamuis hęc Chriſti verba non ad eundem modum interpretentur, in hoc tamen vnanimiter idem ſentiunt omnes, quòd in Euchariſtiæ Sacramēto præſens adeſſe Chriſti corpus & ſanguinem, impiè negant. Lutherani verò non de vnius alicuius ſcripturæ ſenſu, ſed de dogmatibus ipſis mirabiliter inter ſe pugnant.

Hæreticorũ inter ſe diſsidiũ arguit, quo ſpiritu agitentur.

Vis autem eorum diſſenſiones & pugnas audire? Equidem recenſere non grauabor, verùm non ita vt ordinem temporum obſeruem, verùm vt à leuioribus exordio ſumpto, deinceps ad grauiores progreſſum faciam. Biennio poſtquàm ex hac vita migrauit Martinus Lutherus, cùm quaſi de tribunali pronuncians Deus apertè cauſam Lutheri condemnaſſet, admirabili quadam victoria Chriſtianiſsimo Imperatori CAROLO contra factionis eius homines conceſſa, quorum ingentem exercitum, nullo prælio commiſſo,

perexigua manu,solius Dei præsidio adiutus,in fugam conuertit, neque multò pòst paucis comitatus Angeli ductu Albi fluuio transmisso,multò numerosiores eorum copias fudit,ac Principem etiam ipsum factionis in potestatem suam redegit. Post hanc igitur admirabilem victoriam,in qua Deus ipse pro ministro suo Cæsare causam suam agẽte pugnauit,statim in tres sectas Lutherana secta dissecta est. Nam alii facti sunt Interimistæ,alii Adiaphoristæ.Interimistæ porrò duplices, vni ex permissu Cæsareæ Maiestatis, qui nulla in re alia se Lutheranos profitebantur, prætęrquàm quòd neq; calicis vsum à Laicis intermitti,nec vxores Sacerdotibus relinqui volebant. Quod ad reliquos ritus & doctrinam attinet, quin per omnia cum orbe reliquo Christiano consentirent, non recusabant.Hos ex Comitiorum decreto saltem ad Oecumenicum vsque concilium tolerandos esse Cæsar censuit. Sed vbi Christiani totius orbis Oecumenici decreta nõ valent,cur ibi plus ponderis habere debeat, quod in vno aliquo regno aut imperio fuerit constitutum? Quamuis itaque Mauritius Princeps Elector, non grauatim Comitiorum imperialium decreto se pariturum ostenderat, ausi tamẽ hoc sibi sunt arrogare Lipsici Theologi,vt libellum qui Comitiorum decreto fuerat

Interimistarum genus primũ

Lipsi.Theologi nouũ condũt In-

fuerat approbatus, arbitratu suo corrigerent,& nouum interim conscriberent. Ac quod ad ritus quidem & cæremonias attinet, de iis non magnoperè cum Christianis contendebant, sed plùs tamen aliquid sibi de Lutheri doctrina, quàm fuit in Interim illo Cæsareo permissum, reseruare conabãtur. Quamobrem in hoc Imperiali libello subscripserunt, vt contenti docere, fide nos iustificari iuxta Paulum: quod erat additum à Luth. sola fide id reiicerent, quòd addi aliquid verbo Dei nefas esse iudicarent. Visum est & hoc Ecclesiæ, quàm diuersum Luth. dogma potiùs amplectendum, ad iustificationem opera esse necessaria, neque totam nostram iustitiam in solius Christi iustitia ponendam esse. De pœnitentia quoque receptam Ecclesiæ partitionẽ admiserunt, septem esse Ecclesiæ Sacramenta concesserunt, Missam abolitam restituerũt, vulgares Lutheri cantilenas fermè prorsus aboleuerunt, Episcoporum etiam iurisdictioni quominùs parerent, causam non dixerunt. Hæc sunt quæ in illo Lipsico Interim contineri scribit Mathias Flaccus Illyricus in quadam adhortatione sua ad Ecclesias Miznicas. Porrò Vvittembergenses, etsi non diuersum sentire viderentur à Lipsensibus, quod inde colligit Flaccus, quia scriptum eorum non oppugnauerãt, quoniam

Interim, vt sint secũdi generis interimistæ.

Vvittẽbergenses Adiaphoristæ.

niam tamen ex eorum Schola cœperat initium Euangelium Lutheri, fuit illis religio tam ab eo ſubitò diſcedere, quàmuis pridem nonnullos, Philippum præſertim, pertæſum eius fuerit. Quare nondum eſſe tempus oportunum rati, traditum ab ipſo doctrinæ genus mutare, ſaltem ritus nouos, quos induxerat, abrogandos cenſuerunt, & veteres ex magna parte reſtituendos, iuxta formam in libello Cæſareo præſcriptam. Vocauerunt autem hæc Græco nomine ἀδιάφορα, Latinè dicere poſsis indifferentia, vt quæ natura ſua ſunt eiuſmodi, nihil vt ad ſalutem intereſſe videatur, ſeruet quis ea, nec ne. Nam & nos in his, quæ fiunt externè, ſummam Chriſtianæ pietatis poſitam eſſe negamus, cùm omnis gloria filiæ regis ſit intrinſecùs. Intùs videt Chriſtus, intùs amat, intùs alloquitur, nec vel punit, vel coronat, niſi quæ fiunt intùs. Sed vbi verè Deus intùs colitur, non ferè fit, vt eiuſmodi cultus per ſigna quędam & indicia ſe foras non proferat, & ad ſpectantium oculos traducat. Habent autem & hoc iſti ritus externi, quòd ſicubi ſimiliter ab omnibus obſeruantur, vnanimitatis cuiuſdam & conſenſus teſtes ſunt. In iis igitur maxima ex parte ſibi Vvittembergenſes cum Chriſtianis conſentiendũ eſſe duxerunt, vt iis quaſi ſignis à Luth. quandam ad Chriſtum inclinationem

Quid Catholici ſentiant de ritibus externis, & quatenùs conueniant cũ illis Adiaphoristæ.

Pſalm. 44.

nationem se fecisse declararent, simul spem facerent, successu temporis futurum, vt reiecta Lutherana, Christianā & Catholicam doctrinam in omnibus amplecterentur. Odoratus est hoc Flaccus, vt est minimè mucosis naribus: itaq; summa cōtentione, ne qua mutatio fieret, obstitit. Cúmque se nihil proficere monendo, orando, obsecrādo videret, multis maledictis & probris etiam præceptores suos, præ cæteris autem Philippum, nunc obscuriùs, nunc apertiùs incessere veritus non est, quòd Christi, hoc est, Lutheri causam eos deserere quiritaretur. Nam ille Christum alium non nouit præter eum, qui natus est Islebij, neque dubitauit eos Epicuri de grege porcos appellare, non veritatem sed ventrē respicientes, vt quorū Deus venter esset. Ad extremum, cùm neque precibus, neque conuitiis eos à cœpto deterreri posse videret, diris deuouit omnes. Cúmq; nomē eis Adiaphoristarum priùs imposuisset, hac tandē eos sententia, quasi pro tribunali sedens condēnauit. Cùm videā eos in sua impœnitētia manere, & præsentes Adiaphoricas cōstitutiones contra conscientiā promouere, & Papatui sequuturo fenestras fabricare nō desinere, pronūcio, impœnitētes Adiaphoristas esse pro Ethnicis & Publicanis habendos: id est, neminē piū debere cū ipsis vllam fami-

Illyricus flagellat Adiaphoristas.

Illyr. sentētia excommunicatoria in Adiaphoristas.

ſamiliaritatem,conuerſationem,amicitiam habere: & ei qui præſertim nulla iuris neceſsitate eis adſtrictus aliter ſecerit,denuncio lepræ eorũ contagium, & ita haud dubiè,iram diuinam. Vides quam ſibi Flaccus autoritatem arrogat,qui non dubitat ſcholam Vvittembergenſem vniuerſam,ex qua prodiit etiam is, quem ipſe pro Chriſto adorat,Martinus Lutherus,anathema pronunciare, & eorũ conſuetudine piis omnibus interdicere. Quod interdictũ vtinam valuiſſet,cùm apud alios pios omnes, tum apud eos præſertim, qui ſubſunt imperio Maieſtatis tuæ,minùs nũc turbarũ in regno videremus. Verũ quæ cauſa eſt,quòd adeò damnat iſtas Adiaphoricas mutationes? Alia nulla, quàm quòd olfecerit per eas Papatui ſequuturo feneſtras fabricari. Scilicet, nefas eſt fabricare feneſtras Papatui: feneſtras fabricare Sathaniſmo, nefas non eſt? quas fabricaſſe Lutherum negare non poteſt,mutationibus iſtis, quas priuata ſua fecit autoritate. Nam vnde Sacramentarij, vnde nobis Anabaptiſtæ, vnde Suenckfeldiani, vnde prodierunt Seruetiani? nõ aliunde certè,quàm ex iis mutationibus,quas Lutherus inſtituit. Huic debemus quòd in Euchariſtiæ Sacramento non eſſe Chriſti corpus & ſanguis docetur, quòd à baptiſmo paruuli prohibentur, quòd ſcripturis

Luther. Sathaniſmo feneſtras fabricauit.

Cano-

Canonicis authoritas omnis detrahitur, quòd nec infernus, nec esse cœlũ creditur, quòd Christus verus Deus Deíque filius esse negatur. Fatetur hoc ipse Caluinus, fatetur & Balthasar Pacimontanus, vt in superioribus demonstrauimus, quòd è Lutheri scriptis doctrinam suam hauserint. Lutherum scribit Caluinus rudimenta posuisse, viámque commonstrasse: sed interim præpostero eum esse dicit ingenio, qui rectam ingressus viam, simulac viæ demonstrator iter suum reflectit, & in eodem loco pedem obstinatè figens vltrà progredi recuset. Progressus igitur est vltrà Caluinus ab illis rudimentis & incunabulis Lutheri, cœpítque fieri politior & instructior, ac esse Christũ in Eucharistia præsentem negauit. Progressus est vlteriùs etiam Balthasar, qui sicut Eucharistiæ Sacramento Caluinus, sic & ipse, non sine Caluino tamen, Baptismi quoque Sacramento, præsertim quod ad infantes attinet, virtutem omnem detraxit. Progressus est longiùs adhuc Suenckfeldius, qui scripturis autoritatem abrogauit. Tandem eò quò tendebat initiò Sathanas, peruenerunt eius ministri Campanus & Seruetus, vt Christum verum esse Deum, Deíque filium negarent: atque ita cui rudimenta posuerat Euangelio Lutherus, ei colophonem adderent. Sic factum est, vt

est, vt cùm aggeres validis aquis oppositos pauxillùm initiò Lutherus aperuisset, mox tota moles aquarum incumberet, ac aggere perrupto, latè cāpos, segetes ac pagos subuerteret. Prudenter admodùm, sicut etiam tu meministi Flacce, monet Aristoteles, quod etiam ante eum docuit Præceptor eius Plato lib. 7. de legibus, cauendas esse legum ac politiarū labefactationes, ac præstare nonnūquam, vt errata legumlatorum ac magistratuum tolerentur. Neque enim tantum vtilitatis allaturum, si quis corrigat aut mutet, quantum ex eo detrimenti redundat, quòd assuefiunt paulatim homines, non obedire magistratui. Proinde veteres leges nouis legibus facilè commutare, nihil aliud fuerit, quàm eis robur omne detrahere, & homines assuefacere ad mutandum plura maioráque: cùm quę videntur in speciem esse res minimæ, maximorū causæ sint malorum. Quod in mutationibus per Lutherum fieri cœptis, euentus ipse docuit, quæ fenestras huic, quem nunc in Germania videmus, Sathanismo fabricatæ sunt. Contra has igitur quiritari, iis fortiter initiò resistere oportebat. Nunc verò nihil erat Flacce, quòd immemor officij, tam acerbè, támque contumeliose, benè de te merentem Præceptorem tuum acciperes, quòd is, quum necessarium esse videret, ordinem

Illyricus in epistola ad illustrissimū D. Albertum in Prussia Ducem.

Aristotel. Polit. lib. 2.

Philippi cōtra Illyricū defensio.

dinem ac disciplinam in Ecclesia, quæ per Lutherum vtraque sublata fuêre, pro virili sua perficere conatus est, vt pedetentim eò reditus fieret, vnde facta est discessio. Pium fuit hoc institutum hominis minimè mali, cui violentæ mutationes istæ per Lutherum factæ nunquam placuerunt, cuius tyrannide se tandem aliquādo liberatum esse non molestè ferre visus est, cùm scribens ad Carlouitium, se deformiter ei seruiuisse fateatur. Tuam verò religionem hanc pientißime REX, non possum, quin laudem, quòd cùm à te quoque nonnulli petiuissent, vt mutationes aliquas in regno tuo fieri permitteres in rebus, vt quibusdam visum est, Adiaphoris, nulla ratione vt id faceres, adduci potuisti, ne signum id videri posset defectionis à religione Christiana, quam à sanctis Maioribus tuis per manus tibi traditam accepisti, & inclinationis ad Sathanismum, quem nunc in multis Germaniæ locis florere, &, proh dolor, in nonnullis etiam regni tui partibus pullulare vides. Possunt alicui videri leuiora, quæ sunt petita, de quibus magnoperè pugnare non oporteret: sed vt nihil in rebus ipsis esset vitij, tamen in præcisione ab orbe reliquo Christiano tantum est crimen, vt alia omnia cum hoc vno collata, festuca sint cum trabe comparata.

Testimonium Philippi de Luthero.

Constātia & pietas Regis Poloniæ.

Quàm periculosum etiam in leuioribus, à veteri religione desicere.

Atque

Atque hæc eſt, quam petunt nonnulli: præciſionem enim petunt, non res ipſas, quas nihil ad ſalutem intelligũt pertinere. Quod ipſe quoque Vergerius confitetur in Scholiis, quæ improbus homo ſcripſit in epiſtolam Pontificis, ad regni Conſiliarios. Rectè fraudes iſtas Flaccus, quæ veræ pietati ſtruuntur, cuneo ſimilimas eſſe ſcribit, qui prima parte tenuiſsimus eſt, nec videtur in lignum impactus magnam ligni diſruptionem facere: ſed tamen, quantumuis prima ſit acies tenuis, nihilominùs aditum facit ſequenti craſsicici, ita, vt cum illa prima pars recepta ſit, neceſſariò tandem & ſequentia recipiantur, donec lignum penitùs diſcindatur. His fraudibus vſum eſſe Sathanam videmus in Germania. Prima exitialis iſtius cunei acies fuit diſceptatio de indulgentiis: Secunda iam erat aliquantò craſsior, quando calix Laicis, vxores conceſſæ fuerũt Sacerdotibus. Media pars Auguſtanæ Confeſsionis approbatio: Poſtremò, Sathaniſmus hic vniuerſus, de quo iam verba fecimus, quo tantam eſſe factam diſruptionem videre licet, vt niſi Deus oculis miſericordiæ ſuæ nos reſpexerit, non facilè medicina reperiri queat. Quamobrem non piè magis quàm prudẽter feciſti REX optime, quòd ab iſto tã exitiali cuneo tibi regnóq; tuo tam diligenter hactenus cauiſti, à quo deinceps

Quibus gradibus Sathaniſmus Germaniã occuparit.

deinceps etiam quantùm tua tibi regnique tui salus curæ est, tantùm cauere debebis.

Habemus itaque iam tres vel quatuor sectas Lutheranorum secundum Flaccum. Nam & Lipsicos Interimistas vult esse duplices, quod vnum sit excerptum Interim, aliud ipsum verum Interim. Erunt igitur triplices Interimistæ, & vni Adiaphoristæ, quibus omnibus consuetudine piorum interdixit Flaccus. Quinta iam non est de Adiaphoris, verùm de rebus grauioribus. Extiterunt enim Vvittembergæ anno ab hinc propè vigesimo, qui sicut anteà docti fuerant à Luthero, legem operum reijciebant. Contra quos ille multis disputationibus contendit, & eos probroso nomine vocat Antinomos. Sexta est Confessionistarum, qui sunt Confess. August. non de veste linea, cuius causa tantas tragœdias excitauit Flacc. quam etiam esse vult primam exitialis cunei partem, sed de summa Christianarum rerum, de eo quod Euangelicæ doctrinæ caput esse putat Luther. in quo pendere dicit & periclitari cognitionẽ sui ipsius, cognitionem & gloriam Dei, quale est iuxta sentẽtiam ipsius dogma de libero arbitrio, de quo semper ita docuit, quòd patiatur tantùm, non autem agat, quòd sit res de solo titulo, vel potiùs figmentum in rebus, seu titulus sine re, quia nulli est in

Aliæ sectæ Lutheranorum.

Antinomi. Confeßionistæ.

Luth. in li. quẽ inscripsit, Operationes in Psalmos. De libero arbitrio.

manu sua quidpiam cogitare mali aut boni, sed omnia, vt Vvicleffi articulus Constantiæ dãnatus rectè docet, de necesitate absoluta eueniunt. Vnde nõ dubium Sathana magistro in Ecclesiam venisse hoc nomen liberum arbitrium, ad seducẽdos homines à via Dei in vias proprias: & mala, inquit, opera in impiis Deus operatur. Cuius doctrinæ subscripserat etiam Philippus Melanchthon in iis Locis communibus, quos ædidit Vvittembergæ anno vigesimo primo, non sine quadam arrogantia iuuenili minimè ferenda. Nam & de sanctis Doctoribus ausus est censuram ferre. Scripsêre, inquit, de libero arbitrio Augustinus & Bernardus, & ille quidem sua posterioribus libris, quos aduersus Pelagianos ædidit, multipliciter retractauit. Bernardus non est similis sui. Sũt hac de re apud Græcos quoq; quædam, sed sparsim. Ego quandoquidem non sequor hominum opiniones, & simplicisimè & planisimè rem exponã, quam ferè obscurarunt autores tam veteres quàm noui, quia sic interpretabantur scripturas, vt simul vellent tamen rationis humanę iudicio satisfieri. Parùm ciuile videbatur docere, necessariò peccare hominem, crudele videbatur reprehendi voluntatem, si non posset se à vitio ad virtutem conuertere. Ideo & plura viribus humanis, quàm par erat

Philippus quàm arroganter primũ negarit liberum arbitriũ.

erat tribuêre, & mirè variârunt, cùm rationis iudicio viderent vbique refragari scripturas. Et in hoc quidem loco cùm prorsus Christiana doctrina à Philosophia & humana ratione dissentiat, tamen sensim irrepsit philosophia in Christianismum, & receptum est impium de libero arbitrio dogma, & obscurata Christi beneficentia per profanã illam & animalem rationis nostræ sapientiam. Vsurpata est vox liberi arbitrii, à diuinis literis, à sensu & iudicio spiritus alienissima, qua videmus sanctos viros non rarò offensos esse. Additum est è Platonis philosophia vocabulum rationis ęquè perniciosum. Nam perinde atque iis posterioribus Ecclesiæ temporibus Aristotelẽ pro Christo sumus amplexi, ita statim post Ecclesiæ auspicia per Platonicã philosophiam Christiana doctrina labefactata est: ita factũ est, vt præter Canonicas scripturas nullæ sint in Ecclesia sincerę literæ. Redolet philosophiam, quicquid omninò commentariorum extat. Et paucis interpositis, In quæstionem vocatur, sit ne libera voluntas? respondeo, quandoquidem omnia quæ eueniunt, necessariò iuxta diuinam prædestinationem eueniunt, nulla est arbitrij nostri libertas. Quid igitur inquies, Nullàne est in rebus (vt istorum vocabulo vtar) cõtingentia? nihil casus, nihil fortuna?

Omnia necessariò euenire scripturę docet. Vallam ait Eckius, quòd scholarum sententiam de libero arbitrio confutauit, plura voluisse scire quàm didicisset. Et in fine huius loci summam colligens, dicit: Si ad prædestinationem referas humanam volũtatem, nec in externis nec in internis operibus vlla est libertas, sed eueniunt omnia iuxta prædestinationem diuinã. Si ad opera externa referas voluntatẽ, quædam videtur esse iudicio naturæ libertas, si ad affectus referas voluntatem, nulla planè libertas est, etiam naturæ iudicio. Concludit tandem: Vides lector, quantò simpliciùs de libero arbitrio scripserimus, quàm vel Bernardus, vel vlli Scholastici. Et in annotationibus in epistolam Pauli ad Romanos, explicans illum Pauli locum, Iuxta prædestinationem Dei, posteaquàm confirmauit, quòd nulla est rerum contingẽtia, nec libertas arbitrii, sic tandem loquitur: Nos verò docemus, non solùm permittere Deum creaturis, vt operẽtur, sed ipsum omnia propriè agere, vt sicut fatentur proprium opus Dei fuisse Pauli vocationem, ita fateantur opera Dei propria esse, siue quæ media vocantur, vt comedere, bibere, communia cum brutis, siue quæ mala sunt, vt Dauidis adulterium, Manlii seueritatem animaduertentis in filium: cùm cõstet Deum omnia facere non permis-

Aliud Philippi testimoniũ contra liberũ arbitrium.

permissiuè, sed potenter, vt Augustini verbo vtamur, vt sit eius proprium opus Iudæ proditio, sicut Pauli vocatio. Hæc Philippus in iis libellis, quos adolescens etiãnum scripsit. Quorum alterum de Locis communibus inuictum libellum esse dicit Lutherus, contra Erasmum de seruo arbitrio scribens, non solum immortalitate, sed Canone quoq; Ecclesiastico dignum, cui tuus libellus, inquit, comparatus ita mihi sorduit ac viluit, vt tibi vehementer compaterer. In alterum verò prefatus, non dubitat eum doctiss. Thomæ Aquinatis Commentariis anteferre. Hieronymi autem & Origenis Comment. meras esse nugas & ineptias, si illius annotationibus comparentur. Ac parum abest, quin eum Paulo superiorem faciat, certè proximum illi esse vult. Verùm vtrumque libellum hunc toties variando Philip. ipse posteà multis in locis erroris condemnauit, in hoc præsertim capite de libero arbitrio. Nam sæpè deinceps vtrũq; excudi fecit, multa detrahens, addens, mutans, corrigens, vt postremi cũ primis nulla ferè in parte conueniant. In iis autem locis qui sunt impressi anno tricesimo sexto Argentorati, tricesimo octauo Vuittemberge, 46. Lipsiæ, quinquagesimo quinto Vittẽbergæ, apertè recantauit ea, quæ in primis illis scripserat de libero arbitrio: sic enim

Lutherus quãti scripta Philippi etiã postea mutata et correcta fecerit.

Philippus libros suos variando cõdemnat.

In scriptis posterioribus Philippus confirmat liberũ arbitrium.

loquitur: Valla & plerique alii detrahunt voluntati hominis libertatem, ideo quia fiant omnia decernente Deo. Addit in Locis anno 46. & 55. excusis: Hęc imaginatio orta ex Stoicis disputationibus deducit eos ad tollendam contingentiam bonarum & malarum actionum, imò omnium motuum in pecudibus & elementis. Dixi autem suprà, non esse in Ecclesiam inuehendas illas Stoicas opiniones, nec defendendā esse necessitatem fatalem omnium, sed aliquam contingentiam concedendam. Non necesse fuit Alexandrum interficere Clytum. Nec miscenda est disputatio de determinatione diuina quæstioni de libero arbitrio. Et iterū in Locis anni 36. & 38. ac posterioribus: Cùm in natura hominis reliquum sit iudicium & delectus quidam rerum, quæ sunt subiectæ rationi aut sensui, reliquus est etiā delectus externorū operū ciuilium: quare voluntas humana potest suis viribus sine renouatione, aliqua externa legis opera facere. Hęc est libertas voluntatis, quam Philosophi rectè tribuūt homini. Nam & Paulus discernens iustitiam carnis à spirituali, fatetur non renatos habere delectum aliquem, manus à cæde, à raptu, à furto continere. Et hanc vocant iustitiam carnis, imò hanc disciplinam etiam non renatis præcipit Deus. Ac interiectis nonnullis: Hæc

senten-

ſententia de libero arbitrio nihil habet abſurdi,& eſt germana cùm aliorum Scriptorum Eccleſiaſticorum ac ſynodorum, tum verò etiam Auguſtini ſententia, nec adigit ad deſperationem bonas mentes, nec deterret eas quominùs conentur, imò & amplificat Spiritus ſancti auxilium,& acuit curam ac diligentiam noſtræ voluntatis.Non probo deliramenta Manichęorũ,qui prorſus nullam voluntati tribuebant actionem, nec quidem adiuuante Spiritu ſancto,quaſi nihil intereſſet inter ſtatuam & voluntatẽ. Scribit etiam concurrere tres cauſas bonæ actionis,verbum Dei,Spiritum ſanctum,& humanam voluntatem aſſentiẽtem nec repugnantem verbo Dei. Poſſet enim excutere,vt excutit Saul ſua ſponte,ſed cùm mẽs audiens,ac ſe ſuſtentans non repugnat,non indulget diffidentiæ, ſed adiuuante etiam Spiritu ſancto conatur aſſentiri,in hoc certamine voluntas non eſt otioſa. Et iterum poſt pauca: Vidi multos non Epicuræos, qui cùm eſſent in mœrore propter ſuos lapſus,diſputabant,quomodo ſperem me recipi,cùm non ſentiã in me trãsfundi nouam lucem & nouas virtutes? Prætereà ſi nihil agit liberũ arbitrium,intereà donec ſenſero fieri illã regenerationẽ,de qua dicitis,indulgebo diffidẽtię & aliis vitioſis affectib⁹.Hęc Manichæa imaginatio horribile mẽdacium

est, & ab hoc errore mentes abducendæ sunt & docendæ, agere aliquid liberum arbitrium. Pharao, Saul, non coacti, sed volentes & liberè repugnant Deo, nec fit conuersio in Dauide; vt si lapis in ficum verteretur, sed egit aliquid liberum arbitrium in Dauide, cùm audiuit obiurgationē & promissionem, volens iam & liberè fatetur delictum, & egit aliquid eius voluntas, cùm se sustentat hac voce: Dominus trāstulit peccatum tuum. Et iterum post pauca: Cùm promissio sit vniuersalis, nec sint in Deo contradictoriæ voluntates, necesse est esse in nobis aliquam discriminis causam, cur Saul abiiciatur, Dauid recipiatur, id est, necesse est aliquam esse actionem dissimilem in iis duobus. Et in capite præcedēti, quod est de causa peccati & contingentia. Est autem hec pia & vera sententia, vtrâque manu ac veriùs toto pectore tenenda, quòd Deus non sit causa peccati, & quòd Deus nō velit peccatū, nec impellat voluntates ad peccandum, aut approbet peccatum. Sed causæ peccati sunt voluntas Diaboli, & voluntas hominis, quæ sua voluntate abuti potuit, séque à Deo auertere: quę quidem longiùs ibi persequitur.

Ex quibus planum cuique fieri potest, quemadmodum Philip. Melanch. quicquid ab eo peruerse scriptum fuerit de libero arbitrio

arbitrio in Loc. Commun. anni 21. simul & magistri sui Mart. Luth. eadem de re sententiam, tanquàm impiã & cum hæresi Manichæorũ congruentẽ condemnauit: quod pluribus etiam verbis ab eo factum est in Epitome Philosophiæ moralis, quam ædidit Argẽtorati anno 38. vbi similiter damnat ingenia turbulenta, quæ multas de libero arbitrio serunt contentiones, & Vallę absurdas imaginationes, quæ propter diuinam gubernationem adimunt libertatem voluntati. Sed & in Comment. in epist. ad Rom. posterioribus expungi fecit ea, quæ scripserat anno 24. quòd essent Dei propria etiam mala opera, vt Dauidis adulterium, & quòd æquè propriũ eius opus esset Iudę proditio, sicut Pauli vocatio. Quin enarrãs illum locum: Tradidit eos Deus in desideria cordis eorum. Nec vult, inquit, nec approbat, nec efficit peccatum Deus. Et quoniam Aug. Confess. est autor idem Philip. in ea quoque discessum est à Luth. sententia, quoad hoc doctrinæ caput, quod ille tamen ad finem vsque vitæ suæ tanta pertinacia defendit, vt mori se priùs paratum ostenderet, quàm ab hac sua sententia discederet. In qua quantum positum esse putauerit, & in exordio, sicut paulò antè commemorauimus, & in fine libri, quem scripsit contra Erasmum, satis declarauit. Sic enim

Philippus se Manichæum fuisse re ipsa declarat.

prope

prope calcẽ eum alloquitur: In hoc te vehementer laudo, quòd ſolus præ omnibus rem ipſam es aggreſſus, hoc eſt, ſummã cauſæ: nec me fatigaris alienis illis cauſis de Papatu, indulgentiis, purgatorio, ac ſimilibus nugis potiùs quàm cauſis, in quibus me hactenus omnes venati ſunt fruſtrà. Vnus tu & ſolus rerum cardinem vidiſti, & ipſum iugulum petiuiſti. In eo igitur quod rerum cardo, quod cauſę totius eſt iugulum, auſus eſt Philippus cum ſuis, qui Auguſtanæ ſunt Confeſsionis à magiſtro ſuo Martino Luthero ſe palàm diuerſum ſentiendo ſegregare. Quod quid aliud fuit, quàm eum hæreſeos & impietatis cõdemnare? Et reuerà cardo Lutheranæ doctrinę vertitur in hoc vno dogmate de libero arbitrio, quod ruere non poteſt, quin ſimul eodem motu labefactata concidant omnia, quæ de iuſtificatione præſertim, déque rebus ad illã pertinentibus ab eo ſcripta ſunt. Lutheri ſententiam tuetur etiamnum Caluinus, & in ea perſtat. Neque ſibi prorſus eam ſordere Brentius oſtendit in prima pericope, quam ſcripſit contra venerabilem virum Petrum à Soto. Vidimus autem & Galli cuiuſdam ſcriptum, quo grauiter inſectatur præceptorem ſuum Philippum, quòd in hac tanta re à magiſtro ſuo Luthero diſſentiat. In quo ſcripto Philippum etiam inſimulat, quòd

Cardo Lutheranæ doctrinæ eſt de libero arbitrio

quòd Caluinizet.

Habemus ergo iam huius hydræ Lutheranæ ſex capita, quorum ſextum reuerà caput eſt: agitur enim de ſumma rei. Sed neque minoris momenti eſt ſeptimum, de quo immanè quantum eſt inter Lutheranos diſsidium? Neque enim agitur de linea veſte, ſed de eo, quem pręcipuum doctrinæ Chriſtianæ locum vocat Philippus, quem ſummam Euangelij continere ſcribit, nimirùm de iuſtificatione. Nec à ſcopo multùm aberrat, cùm illi tantum tribuit. Intereà tamen & de hoc ingens eſt inter eos dimicatio. Nam cùm in Auguſtana Confeſsione minùs dilucidè fuerit locus hic explicatus, fas ſibi eſſe putauit Andreas Oſiander, clariùs de eo aliquid diſſerere: quod cũ feciſſet nõ relata prius re ad Philippũ & eos qui Cõfeſsionis Auguſtanæ præcipui ſunt Doctores, tantæ fuerũt excitatæ tragœdiæ, vt non longè res abfuerit à ſeditione. Cuius criminis nõ eſt inſimulatus Oſiander? quæ conuitia & maledicta in eũ iactata nõ ſunt? Vocatus eſt, vt ipſe ſcribit, Hæretic⁹, Antichriſtus, Iudæus, niger Diabolus, Draco, homo nefarius, conſceleratus, hoſtis Chriſti. Fuit etiã de eo cõfictũ, quacũq; incederet, quòd eũ in ſpecie canũ duo Diaboli comitarẽtur, quos tamẽ nõ cuiuis videre liceret, quódq; quo tempore cibũ & potũ in inferiore cum

1. In Apologia Cõfeſ. Augu. 2. In Locis communibus.

Oſiander malè tractatus à Confeſsioniſtis.

ſuis

suis hypocausto sumebat, vbi vacare solitus erat literarum studiis, in superiore sedens in illius loco Diabolus visus fuerit scriptitare. Et alia id genus pleraque. Tum & illud sparsum de illo fuit, quòd affirmaret Christi passionem & mortem nullum nobis fructum attulisse, cùm tamen in scriptis illius diuersum reperiatur. In summa, tantũ fuit odium homini conflatũ, vt non ipse modò tanquam impius haberetur, verùmetiã qui sermones eius audiebant, à communione cæterorum, qui se pios existimabant, arcerentur, ac ne sepultura quidem communi digni ducerentur. Missum fuit Vvittembergam, vt de doctrina eius iudicium fieret, damnata est per Philippum, Pomeranum, Forsterum & alios. Missum est Vvirtembergam, approbata est per Brentium, & qui sunt eiusdem sectæ. Hîc vides, de vna eadémque doctrina, quàm diuersum fuerit iudicium Vvittembergensium & Vvirtembergensium Doctorum: cùm tamen inter vtrosque non sit nisi vnius literæ discrimẽ, cùm prolatis etiã è Lutheri libris locis aliquot planũ facere conetur Osiander, quod ipse scripserit, idem de iustificatione sensisse Lutherum, nimirùm essentialem Dei iustitiam habitantem in nobis, & excitantem nos ad benè agendum esse iustificationem nostram. Cæterùm contra scriptum illud,

Osiandri doctrina Vvitẽbergæ damnata, Vvirtembergæ approbata à Cõfeßionistis.

illud, quod æditum contra se fuerat, à Philippo & Collegis eius, ædidit ipse quoque scriptum cõtrarium Osiander, in quo causam adfert, cur hanc ipsius doctrinã illi non approbarint. Narrat igitur, neminem Vvittembergæ vel Theologiæ Doctorem, vel artium fieri Magistrum, nisi priùs conceptis verbis iuxta formulam sibi prolatam iurauerit, se tria symbola Apostolorum, Nicænum & Athanasij retinere firmiter, ac tueri simul & defendere velle. Quòd si quid inciderit, quod in iis tribus Symbolis & Augustana Confessione satis determinatũ non sit, nolle se quicquã de eo cõclusiuè (quod vulgò dicitur) dicere, nisi re priùs ad seniores Doctores, qui constanter huic adhærẽt Confessioni, relata, & consilio cum illis cõmunicato. Seniores autem isti cùm sint Philippus & eius similes, si quid inciderit, quod in hac Augustana Confessione scriptũ non sit, necesse habent, qui iurauerunt in Confessionem, nihil de illis statuere, nisi quod visum illis fuerit. Ita vt quod ipsi probauerint, id recipere sint adstricti, etiamsi diuersum aliquid in scripturis Canonicis reperiatur: quandoquidem nõ in sacræ scripturæ, sed in Augustanę Confessionis vnanimi consensu se constanter esse permansuros, iurauerint. Itaque si scripturas potiùs sequerentur, periurij reatũ non effugerent.

Iurandum est Vittembergæ in Confeßionem Augustanam & verba Philippi.

Osiãder de Cõfeßione Augustana.

Con-

Confeſsionem autem hanc Philippus ipſe ſcripſit, penes quem etiam eſt eam interpretandi poteſtas. Ex quo conſequitur, quòd omnes qui iurarunt in eam Confeſſionem, neceſſe habeant illam eo ſenſu accipere, quem Philippus attulerit, vt ſic reiecta ſcriptura ad tria ſymbola tantùm, & ad Philippi doctrinam ſint alligati. Hæc de Philippo Oſiander: qui parentes etiam diligenter monet, vt etiam atque etiam ſecum deliberent, num ſuos filios mittere Vvittembergam debeant, vt ibi Magiſtri vel Doctores efficiantur. Coguntur enim, inquit, abiurare verba Dei, & in Philippi verba iurare. Iurat enim, inquit, quilibet, quòd de grauioribus rebus ad fidem pertinentibus, nihil velit ſtatuere, niſi de ſententia Seniorum Confeſsionis Auguſtanæ, etiamſi contrarium dicat ſcriptura: Quam ſi ſequi potiùs voluerit, erit periurii reus. Ita ſecreta fit quædam, inquit, conſpiratio, quæ magis hominum, quàm Dei verba reſpicit, atque ideo Chriſtianæ Reipublicę non parum adfert detrimenti. Philippi verbum plùs apud eos ponderis habet, quàm Dei verbum. Sex & triginta Scripturarum loca produxi, quibus habitare Deum in nobis oſtendi, creditum non eſt. Simul vt Philippus paruam ſchedam ſcripſit, qua teſtatus eſt ita ſe rem habere, ſtatim creditũ eſt. Ac paulò

Tanti autẽ Cõfeßionẽ iſtam fieri ſcribit Ioann. à Laſko, vt non deſint inter Lutheranos, & quidem nõ poſtremi, qui dicant ſe malle de Pauli ipſius Apoſtoli quàm vel de Lutheri vel de Confeßiõis Auguſtanæ doctrina dubitare.

paulò pòst: Vox audita est,inquit,de cælo Patris de Christo dicentis: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui, hunc audite. Hunc, inquit,audite,non Philippum, non alios homines, qui tibi os obturāt, & volunt,vt secundum eorũ consilium,non autem secũdum scripturas,pronuncies. Sic Osiander ferre non potuit, vt homines ad Confess. Augu. quod Philippi verbũ est,alligarentur potiùs quàm ad Dei verbum, cùm quod ipse,non quod Philip. doceret,id esse Dei verbũ credi vellet,cùm se nulla re Philippo inferiorem esse iudicaret: nulla vt causa esset, quamobrem non ipsius verbum vt Philippi verbum pro Dei verbo haberetur: cùm presertim Philippus, quemadmodum aliis plerisque in rebus,ita & in doctrina de iustificatione, nunquàm sibi satis constiterit. Viginti dicit esse diuersas opiniones de hoc vno dogmate ac Philip. discipulorúmq; eius quatuordecim enumerat in eo libello, quem contra Nicticoracem quendam scripsit. Nam simul vt,inquit, locum aliquem in Scripturis viderunt,in quo iustitiæ mentio fieret,statim nouam ex eo iustificationem sunt fabricati. Verbi gratia, legit aliquis, Credidit Abraham Deo,& reputatũ est illi ad iustitiã,iam ex hoc vno loco duo collegit iustificationis genera,vnũ ex verbo credidit,vt diceret fidem

Alligari ad Philippi verbum.

Viginti opiniones Cõfessionistarũ de vno dogmate iustificationis.

fidem esse nostram iustitiam, alterum ex verbo reputatum est, vt diceret, Deum iustitiam suam nobis imputare, nos pro iustis habere, etiamsi non simus, atque hanc esse iustitiam nostram. Legit alius: Iustificati sumus per sanguinem eius, statim ex eo collegit, quòd pretiosus Christi sanguis sit nostra iustitia. Legit alius: Sicut per vnius inobedientiam peccatores constituti sunt multi, ita per vnius obedientiam iusti constituentur multi: mox docuit, Obedientia Christi est iustitia nostra. Legit alius, Resurrexit propter iustificationem nostram: resurrectio, inquit, Christi est iustitia nostra. Legit alius, Spiritus sanctus arguet mũdum de iustitia, quia vado ad Patrem: affirmauit ilicò, quòd Christi transitus ad patrem est iustitia nostra. Legit alius, Quòd efficimur iusti absq; meritis ex gratia Dei, non dubitauit affirmare, quòd gratia & misericordia Dei sit iustitia nostra. Legit alius, Ad ostensionem iustitiæ suæ propter remissionem precedentium delictorũ: euestigiò docuit remissionem peccatorum esse iustitiam nostram. Legit alius, Liuore eius sanati sumus: asseruit ilicò, quòd vulnera Christi sunt iustitia nostra. Iam igitur enumerasse se scribit nouem genera iustificationum è scripturis collecta, malè inter se cohærentia, neque tamen omnia se adhuc recen-

recensuisse. Enumerat deinceps, quæ è suo quisq; capite cõfinxit. Aliqui, inquit, dicũt, quòd iustitia sit op' Dei, quod ipse in Christo operatur: alii, quòd nos Deus ad æternã vitã recipit: alii, quòd meritũ Christi: alij de media quadã iustitia loquuntur, quã tamen explicare nequeũt. Alii docẽt, quòd essentialis iustitia Dei creat in nobis aliã nouam creatam iustitiam. Sic Osiander quatuordecim opiniones de iustificatione recenset, & quam ipse profert, est quintadecima. Iuxta numerum autem cuius meminit in confutatione scripti, quod contra se Philippus ædiderat, erunt omnes viginti & vna.

Nunc tu vide Serenissime REX, quãdoquidem sic ipsi dissident inter se nõ de lana caprina, quod dici solet, sed quod ipsimet fatentur, de precipuo doctrinæ Christianæ loco, qui summã Euangelij totius in se continet, quàm tutum sit, de quocunq; tandem Christianæ doctrinæ capite disceptetur, à sensu & consensu totius Ecclesiæ deficere, & animam vnius alicuius istorũ fidei committere, qui nuper exortus non modò cum suæ congregationis Proceribus, sed nẽ secũ quidem ipse persæpẽ cõsentiat, sicut in hoc ipso capite de iustificatione toties est à Philippo variatũ. Certũ esse dicit argumentum Luth. quandoquidem septẽ aut octo sectas enumerauit Sacramentariorum, doctrinam

Quàm periculosum fidere Sectarijs, tantoperè disceptantibus de maximis rebus.

eorúm ab autore Sathana profectam esse, quòd in ipso statim exordio sit in tot capita dissecta. Atqui nos non septem, sed bis aut ter septem Lutheranorũ sectas de vno saltem iustificationis articulo, qui summam Euangelij continet, recensuimus. In vniuersum autẽ de rebus etiam aliis dissidẽtes, quater septẽ vna minus. Collegit ciuis quidam Hallensis homo Laicus Caspar Querchamer triginta sex loca inter se pugnantia super vno dũtaxat articulo, qui est de Cõmunione vel vtriusque, vel alterius speciei Sacramẽti Eucharistiæ. Quòd si triginta sex has opiniones ad istas viginti septem, quas enumerauimus, addendas aliquis putauerit, erunt 63. Quàm multæ sunt autem sectæ, quæ nos adhuc fugiunt? Et erit quisquam qui dubitet, quin & hæc Lutheranorũ doctrina sit ab autore Sathana profecta? Caue putes pientissime REX, Christi causam ab istis agi, aut hoc eorum esse studiũ, vt verbum Dei propagare queant. Nihil est, quod eis curæ sit minori: suam vt gloriam propaget, suum vt verbum pro Dei verbo rudi populo venditet, id verò est quod eorum quisq; studet maximè. Vocauerũt, ait Propheta, nomina sua in terris. In hoc eorum cura consumitur omnis, vt sit nomẽ eorum in terris celebre, vt dicatur, hæc est confessio Philippi, hæc Brentij, hæc Osiãdri. Nihil enim

Triginta sex pugnãtes opiniones de communione vtriusque vel alterius speciei.

Quid venẽtur noui sectarum assertores.

Psalm. 48.

enim nunc loquar de Zuinglianis, quos ipſi itidem vt Anabaptiſtas, habent pro Hæreticis: de Lutheranis tantùm loquor, quos illi viciſsim iudicant Hæreticos: neque diuerſum eſt Chriſtianorũm omnium de illis iudicium. De iis igitur dico, quòd & ipſi quàmlibet induti ſint ouium veſtiméta, tamen quæ ſua ſunt quærunt, non quæ Ieſu Chriſti: de ſua quiſq;, non de Chriſti gloria ſollicitus eſt. Quamobrem & ipſi, quamuis ex eadem Lutheri Schola profecti, nõ eandem tamen Confeſsionem habent omnes. Conſtat enim, quòd Auguſtanam Confeſſionem non receperunt niſi Saxonicæ Eccleſiæ. Ne in ipſa quidem Auguſtana ciuitate, vbi Cæſari primũ fuit exhibita, recepta eſt: nã ea magis in Zuinglij partẽ propẽdere videtur, ac plures in ea reperiri dicũtur, qui Suẽckfeldianę, quàm qui ſint Confeſs. Aug. quam etiã cauſam fuiſſe puto, quòd cũ ante ſex annos iterũ à Philippo ſcripta fuiſſet cõfeſsio Synodo Tridentinę offerẽda, ſic librũ inſcripſerũt: Confeſsio doctrinę Saxonicarum Eccleſiarũ. At Brentius quàmuis & ipſe præ ſe ferat à Lutheri doctrina ſe non eſſe alienũ, minimè tamen in eo voluit acquieſcere, quod in illo ſcriptũ fuit oppido, ex quo primũ Lutheri prodiit Euãgelium. Verũ ſcripſit & ipſe peculiarẽ ſuã confeſsionẽ nõ ſub ſuo, ſed ſub ſui Principis nomine,

In ſchola Lutheri nõ omnibus placet Auguſtana Cõfeſsio.

Conſilium Brentij in ædẽda noua confeſſione.

quam etiã congregationi Concilij Tridentini proposuit. Est autẽ illud scitu dignum, quòd nec Brentius, nec Vrb. Regius, nec Osiander in Confeſsionis August. verba iurauerunt. Indignum enim illis videbatur, vt præscriptam à Philippo fidei formulam sequerentur, cùm quilibet eorum de se persuasum haberet, quòd in sacris literis maiores etiã quàm Philippus, progressus fecisset: Atq; ideo se quoque non minùs idoneum quisq; iudicabat, qui peculiarem etiam suæ fidei confeſsionẽ conscriberet. Sic isti dum sui quisq; nominis illustrandi, quàm inuestigandæ propagãdæq; veritatis est studiosior, licere sibi volunt, vt non ipsi modò à se inuicem, sed etiã à magistro suo Luth. nonnullis in rebus, etiam iis in quibus cardo Christianæ rei vertitur, dissentiẽtes nouam sibi quisq; fidem conderent, ac singularem suam confeſsionem exhiberent. Vidit hoc homo quidam Hispanus Petrus à Soto, qui nullam aliam præter Catholicam fidem didicerat, quòd aliam confeſsionẽ Philippus, aliam proferret Brentius: mirari satis non potuit, quandoquidem vterque magistrum suum esse Lutherũ profitebatur, quòd fidei suæ nihilominùs diuersas confeſsiones adferebant. Visum est id ei quiddam portenti simile. Quòd si quemadmodum ante annos viginti septem factũ est, quo tempore suam Cæsari

Petrus à Soto cur aduersus Brentij cõfeſsionem scripserit.

Cęsari Confeſsionem Proteſtantes obtulerunt, Zuingliani ſeorſum ſuã confeſsionem produxiſſent, minùs id illi mirũ accidiſſet. Nam ſicut iam à nobis dictum eſt, habentur à Lutheranis pro Hęreticis: quales viciſsim ab illis Lutherani iudicantur. Sed cùm id fieret ab iis, qui quod à Luthero fuit inuẽtum, idem Euangeliũ ſe profiteri iactarent, id verò inſtar eſſe monſtri videbatur, quòd ex eadem ſchola profecti, non eandẽ Confeſsionem adferrent. Quoniam verò magna fuit opinio, Ducẽ Vvirtembergenſem, ſub cuius nomine confeſsionem ſuam Brentius ædiderat, à Chriſtiana & Orthodoxa fide non abhorrere, ab ea, inquam, fide, quam à maioribus noſtris ſicut ipſi ab Apoſtolis acceperunt, per manus nobis traditam habemus, viro pio & zelo Chriſtianę religionis ardenti vehementer doluit, quòd eò ſe Brentij & Collegarum eius conſiliis adduci paſſus eſt Princeps ille, qui ſingulari quadã ſuæ voluntatis in Catholicam fidem inclinatione propendere putabatur, vt ſingulariter ſuę fidei potiùs confeſsionem Synodo proponeret, quàm in Catholica, quam à ſuis maioribus accepiſſet, acquieſceret. Quãobrem tenere ſe non potuit, quin ipſe quoq; ſuam aſſertionem æderet, ſed non ſingulariter tamen ſuæ, verùm Catholicæ fidei. Quem librum ita ſcribi curauit, vt ex vna facie

Quã ſcribẽdi ratio-

ne Petrus à Soto ser uauerit.

Dux Vuirtembergensis ne fallatur scripto Bretij, qui Confessionem illius nomine edidit, humaniter à Soto admonetur.

facie cõcionatorum Ducis Confeſsionem oſtẽderet, ex altera Catholicã. Et doctrinæ Ducis, Catholicã doctrinam: autoritatibus ſcripturę, autoritates nõ pauciores, teſtimonijs Patrum, teſtimonia pariter opponeret.

Scripſerat autem in eo libro Princeps, teſtificari ſe velle corã Deo & Eccleſia ſtudium ſuum in excitanda & propagãda verè pia doctrina. Quæ verba Petrus in ſcholiis excipiens: Priùs, inquit, ea fuit agnoſcenda, priùs erat ſtatuendum, vt ea doctrina cui propagandæ datur opera, ſit verè pia, maximè nunc, quãdo conſtat omnibus in dubium verti, quæ ſit vera doctrina. Non te lateat, inquit, Princeps optime, quòd ſicut tui impiam doctrinam iudicant, quam Catholici ſequuntur, ſic eam Catholici viciſſim, cui tu propagandæ das operã. Nec ſunt apud eos pauciores aut minùs fide digni teſtes, quàm apud veſtros, vt minimũ ergo, non veræ & piæ doctrinę propagandæ das operam, ſed aut impiæ, teſtibus Catholicis, aut certò dubiæ, neceſſaria ratione. Nónne igitur ſatiùs eſt ab hoc ſtudio ceſſare, & vel ſaltem ſuſpendere iudicium, & expectare humiliter à Deo illuſtrari, ídque exigere piis operibus & precibus ad Deum? Subiunxerat Princeps: Etſi enim non ignoramus ſuum eſſe diſcrimen inter politicam & Eccleſiaſticam functionẽ, tamen cùm Pſal-

mus

mus nos grauiſsimè hortetur, Nunc Reges, inquit, intelligite, erudimini qui iudicatis terram: ſeruite Domino in timore & tremore, non debuimus cęleſtem vocem contemnere, &c. Et hæc verba Petrus excipiens, Quòd verò, inquit, ſit hoc diſcrimen, oportebat benè exploratum habere. Certum eſt, alienum eſſe à Principe Remp. adminiſtrante definire dubia circa fidem: hoc verò pertinere ad eos, qui Eccleſiam gubernant: ab illis oportet Principes accipere, & eorum expectare ſententiam: alioqui timere debent, quod ſequitur poſt verba hîc citata, Nequando iraſcatur Dominus contra eos, & pereant de via iuſta: hoc enim comminatur Principibus, qui nõ apprehendunt diſciplinam. Quid verò magis indiſciplinatum & inordinatum, quàm dubiam doctrinam ſequi, & intrudere ſubditis ante iudicium Eccleſię? E regione verò poſt alia pleraq; ſic ſcripſerat: Nihil maiore diſcretione moderandum eſt, quàm zelus ille agnoſcendæ & retinendæ veritatis, qui quò maior fuerit, eò in grauiora pericula & diſcrimina deducit hominem, vt teſtis eſt Paulus ſupra modũ æmulator paternarum ſuarum traditionũ, atq; ideo iam expertus correctionem verè paternam Dei, de aliis dicit: Teſtimoniũ illis perhibeo, quod zelũ Dei habent, ſed non ſecundum ſcientiam.

Pſalm. 2.

Non cõfundenda functio ciuilis cum Eccleſiaſtica.

Non cuiuis zelo fidendũ in cauſa religionis.

Galat. 1.
Rom. 10.

Ideóque pro illis triſtitiam magnã & continuum dolorem cordi ſuo ineſſe aſſerit. Debet igitur quiſque primò gradum ſuum agnoſcere, & iuxta illũ ſequi & non præire, duci & non ad ſe ducere Dei Spiritum & ordinationẽ: ne dicatur illi, Vade poſt me Sathana, ſcandalum mihi es: non enim ſapis quæ Dei ſunt.

Matth.16.

Quid eſt in iis verbis non modeſtè, non piè, non verè, Catholicéque dictum? Et ea tamen exaggerãda ſibi Brentius putauit, ac modò non cælum terræ miſcendum, quòd auſus fuerit Principi dicere vir pius: Vade poſt me Sathana, cùm tamen is nihil eiuſmodi Principi dixerit, verùm admonuerit tantùm, vt agnoſcat quiſque gradum ſuum, ne ſi præire velit, & non ſequi Spiritũ ſanctum, dicatur illi: Vade poſt me Sathana. Vide aũt impotentiam hominis: Qui ſcripſit aſſertionẽ hanc fidei Catholicæ contra ſingularẽ Brentij Confeſsionem, ei nomen eſt Petro, cognomen à Soto. Loci nomẽ id ſit an familiæ, mihi non ſatis liquet. Sed eſt inſignis Brentii petulantiáne dicam, an improbitas. Non ei dignatur cognomen ſuum tribuere, ſed eum per contumeliam vocat Aſotum. Dicuntur autem ἄσωτοι Græcè, qui Latinè decoctores, nequam homines, luxu, ganeæq; ſtudio perditi, qui bona ſua abligurierunt omnia. At cui viro probrum hoc

Brentius quõ Sotũ aggreditur.

Brentij petulãtia Aſotum vocantis.

obiicit Brentius, vt cum per summam iniuriam Asotum vocet? Ei, quo vix quēquam hominem hæc nostra secula tulerunt sanctiorem, qui non verbis magis quàm factis pridem huic seculo nequã nũcium remisit: ac quo magis vacare pietati possit, S. Dominici sequutus institutum, ante complures annos in illius familiam transiit, non aliis quàm sacrarũ literarũ studiis deditus. Cuius & doctrinæ & vitæ piè sanctéque traductæ tanta fuit fama, vt cũ sibi præ cæteris omnibus eligeret Christianiss. Imperator, cui secretiora suæ consciẽtiæ vulnera detegeret, à quo sanandis illis medicinã peteret, cuius ministerio remissionem peccatorũ se consequuturum speraret. Solent aũt potentiss. quiq; Reges non alios ad id munus asciscere, quàm qui sunt excellẽti doctrina vitæq; sanctimoniâ cõmendati. Quò magis autem intelligas, quòd minimè sit suo de illo iudicio frustratus pientiss. Imperator, inter cætera hac quoq; in re integritatis suæ specimẽ de se præbuit singulare, quòd cũ vltrò fuisset episcopalis illi dignitas delata, respuit, ac pauperem vitã potiùs elegit, in qua reliquum ætatis suæ tempus consumeret. *Laus Petri à Soto.*

Equidem vidi hominẽ, cùm abs te sereniss. REX missus ad Mai. Imperatoriam proficiscens, Dilingam ad Cardinalem Augustanũ, virum cùm præclaris à Deo multis dotibus ornatum, *Cardinalis Augustanus.*

ornatum, tum Catholicæ & Orthodoxæ fidei propugnatorem acerrimum, diuertissem. Is nunquàm satis eximias & singulares hominis virtutes apud me prędicare potuit. Hunc igitur talem virū audet impurus homo Asotū appellare. Quid est hoc aliud, quàm lucem tenebras, bonum malum dicere? Sed vnde liceret agnoscere Lutheri discipulum è Sathanæ schola profectū, nisi mendaciis eiusmodi tam sancti hominis famam contaminarit? Quid autem ei deinceps erit credendum, qui statim in ipso limine sic impegit, vt apertè falso conuitio vti non vereretur? Neque tamen ille satis libidini suæ fecisse se existimabat, nisi quo falso probro virum summa pietate religionéq; præditum affecerat, eodem etiam vniuersum Episcoporū & Sacerdotum ordinem perstringeret, quos vocat Prælatos Asoticos. Quasi verò non plures Asotos inuenire liceat apud Lutheranos, quorū plerique tam sunt inexhausta libidine, vt ne coniūx quidē illis vna sufficiat, quàm apud Catholicos: præcipuè si partem istorū exiguam cum toto conferas orbe Christiano. Sed nō possunt isti sibi temperare, quin ex qua schola sint profecti, planum omnibus faciant, & exēplo magistri sui, sannis, scommatis, dicteriis, conuitiis, calumniis parum Christianis, libros suos omnes infarciant.

Bretij probrū in magistratus Ecclesiasticos.

Sed

Sed audi quæso, quale sit, quámq; virulentum huius libelli prooemium? Orditur à fabula quadam de seruis, qui contra suos Dominos insurrexerint, & eos alicubi peregrè redeuntes oppresserint. Tales esse vult Episcopos Catholicos, seruos flagriones, consceleata mancipia, qui sint ausi mouere seditionem contra suos dominos, & eos de gradu suo deturbare.

Virulētum libelli Brētiani prooemium.

Ac vide, quàm bellè primùm eos eiusmodi seruos esse probet? Scriptum est, inquit, Quis est Paulus? Quis Apollo? nisi ministri per quos credidistis? Nunquid aūt non rectè dici potest ex aduerso: Quis est Carolus Imperator? Quis Ferdinādus Cæsar? quis est Sigismūdus Rex, nisi ministri, per quos ius cuique suū tribuitur? quorum ministerio fit, vt in pace & trāquillitate vitam agamus: nisi fortè de seculari quoque Principe scriptū non est: Dei minister est tibi in bonum. Non sine causa gladiū portat: Dei enim minister est, vindex in iram ei, qui malum agit. Longè potentissimus fuit Zenacherib Rex, cum non modò ministrum, verùmetiam virgam furoris sui & baculum vocat Dominus: atqui nullum est tam vile mancipium, quod non virgæ sit & baculo præferendum. Nunquid ideo Reges & Principes subesse debent populo, non præesse? quia per eorum ministerium ius

Prima Brētij probatio.

1. Cor. 3.

Rom. 13.

Esa. 10.

Secunda probatio. ius cuiq; suũ Deus tribuit: bonos premiis, malos debitis afficit suppliciis? Profertur & alia scriptura. Omnia vestra sunt, siue Paulus, siue Apollo, siue Cephas, siue mundus. *1.Corin.3.* Quid igitur ex eo colligis? ergo Paulus, Apollo, Cephas, & mũdus vniuersus, fuit subiectus Corinthiis? Etiam Sigismundus noster est, sed nunquid tanquàm qui subiectus sit nobis? Absit, sed tãquam is, qui legitimè nobis imperat Rex & dominus noster. Hîc videre quilibet potest, quàm verũ sit, quod de Hæreticis ab Hilario scriptũ est: Omnes *Hilarius in libro ad Cõstantiũ Augustum* scripturas sine sensu loquuntur. Atqui talibus è scriptura petitis vocibus, classicũ isti cecinerũt rusticis, quo sunt ad arma capiẽda contra suos dominos excitati, cùm dicerẽt: Omnia vestra sunt, siue Paulus, siue Apollo, siue Cephas, siue mundus, siue Reges, siue Principes, omnes sunt serui vestri: vos autẽ Christi, vt in ipsum Brentiũ, & eius similes ea rectiùs quadrare videãtur, quæ de seruis præfatur, qui contra suos dominos insurrexerint. Affertur & tertia scriptura. Nõ enim *Tertia probatio.* nosmetipsos prædicamus, sed Iesum Christum Dominum nostrum, nos autem seruos *2.Cor.4.* vestros. His tribus locis ex Paulo productis, probat Brentius, quòd Paulus Episcopos Ecclesiæ subiicit, & facit eam dominã. Nos autem adeò non pudet seruos & ministros Ecclesiæ dici, vt qui Princeps est

Episco-

Episcoporum, & in terris Christi vicarius, hoc titulo maximè glorietur, quòd seruorum Dei se seruũ esse scribit: cùm scriptum sit, Maior seruiet minori. Et est ita reuerà, quòd nulla maior est seruitus, quàm sit eorum qui præsunt in solicitudine: qualis fuit hic ipse, cuius hæc testimonia proferuntur, qui cùm liber esset, se fecit seruũ omnium, vt plures lucrifaceret: qui non leuiter affligebatur animo, cùm eũ quotidie premeret vrgerétq; solicitudo Ecclesiarum omniũ, ita vt non posset etiam, quin exclamaret: Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror? Tales serui quin sint Episcopi, quis est, qui velit inficias ire? Quin & ipsi Reges & Principes, nõ dissimili seruitutis genere premuntur. Nam si non seruiũt vtilitati subditorũ, si nulla cura tanguntur salutis eorũ, si voluptatibus tantum, aut suis priuatis commodis inseruiũt, certum est, quòd eiusmodi nec veri Reges, nec Episcopi veri dici merentur Episcopi. Monet Sapiens: Rectorem te posuerunt, noli extolli. Esto in illis quasi vnus ex ipsis. Curam illorũ habe. Hoc igitur est seruum esse, non subiectum esse, quibus præsis, non vt eos pro dominis agnoscas, qui tibi fidei formulã prescribant, sed vt ne te propterea extollas, verũ curam eorum geras, eis prodesse studeas, quibꝰ te præesse Deus voluit.

Gen. 25. *Rom. 12.* *1. Cor. 9.* *2. Cor. 11.* *Reges etiã quodãmodo serui.* *Eccle. 32.*

Ad hunc

Apostoli & horum successores Episcopi simul serui et domini.
Actu.20.

Ad hunc modum serui fuerunt Apostoli, & sunt etiam nunc eorum successores Episcopi, quos ita Paulus alloquitur: Attēdite vobis & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei: Regere, inquit, non regi: præesse, non subiectum esse. Ad gregem autem iis verbis vtitur: Obedite præpositis vestris, & subiacete eis, ipsi enim peruigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri. Nunquid, ait, regite eos? imperate eis? tanquàm eorum Domini, præscribite eis docendę fidei formulam? Nihil horum. Sed obedite, inquit, subiacete eis. Quæso te, potuítne dici planiùs aliquid? potuítne clarioribus verbis ostendi discrimen inter pastores & oues, quàm quòd illos regere, hos vult obedire & subiacere? Et tu nō reformidas Spiritui sancto repugnare, tam dilucidè sententiam suam per Paulum explicanti? Verùm videamus Brenti, qualis fuerit seruus hic, qui cùm liber esset, seruum se fecit omnium, scribēs ad Corinth. quorum se seruum esse profitetur, ita loquitur: Quid vultis? in virga veniam ad vos? Scilicet in virga venire serui solent ad dominos? Ac paulò pòst: Auditur, inquit, inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita vt vxorem patris sui aliquis habeat. Et vos inflati estis, & non magis

Heb.13.

Qualis seruus fuerit Paulus Apostolus.
1.Cor.4.

1.Cor.5.

magis luctū habuistis, vt tolleretur de medio vestrûm, qui hoc opus fecit. Ego quidem absens corpore, pręsens autem spiritu, iam iudicaui vt præsens, eū qui sic operatus est, in nomine Domini nostri Iesu Christi tradere Sathanæ in interitum carnis &c. Vides in quali virga venerit, qualē seruum se gesserit erga suos Dominos, nō hos modò, verùmetiam alios quosdam, nominatim autem Alexandrum & Hymenæum, quos & ipsos Sathanæ se tradidisse scribit, vt discant nō blasphemare. Non dixit ille: Vade post me Sathana, sed quod multò durius est, Sathanę tradidit in interitum carnis. Nū tu propterea sceleratū eum fuisse dices mācipium, qui contra suos Dominos insurrexerit? Habes iam, qualis fuerit seruus Paulus. Quid aūt Petrus? Num huius dissimilis? Ananias cū Zaphira vxore sua vendiderat agrum, & fraudauit de precio agri, conscia vxore sua, & afferens partem quandam ad pedes Apostolorum posuit. Dixit autem Petrus ad Ananiam: Anania, cur tentauit Sathanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto, & fraudare de precio agri? Nónne manens tibi manebat, & venundatum in tua erat potestate? Quare posuisti in corde tuo hanc rē? Non es mentitus hominibus, sed Deo. Audiēs aūt Ananias hęc verba, cecidit & expirauit. Introiuit & vxor eius, nesciens quod

1. Timo. 1.

Qualis seruus Petrus Apostolus.

Acto. 5.

quod factum fuerat. Dixit ei Petrus: Dic mihi, si tanti agrum vẽdidisti? At illa dixit: Etiam, tanti. Petrus autem ait ad eam: Quid vtiq; conuenit vobis tentare Spiritum Domini? Ecce pedes eorum, qui sepelierunt virum tuum ad ostium, & efferent te. Confestim cecidit ante pedes eius, & expirauit. Vides qualis & hic seruus fuerit, qui mortis vitæq; potestatẽ in suos dominos haberet. Sed & qui successerũt in Apostolorum locum, nihilo minore fuerunt, sicubi res postulabat, libertate: Scribit de quodam Euseb. (verisimile est Fabianum fuisse Pont. Rom.) quòd cùm Philippus Imperator, qui primus Christo nomẽ dedit, in die qua vltimæ Paschatis vigilię celebrabãtur, in precationibus Ecclesiasticæ multitudini, tanquàm cõcors adiungi vellet, admissus ab eo non fuerit, nisi priùs confiteretur, & iis qui propter peccata inquirebantur, & in pœnitentiæ loco fuerant constituti, se coniungeret: alioqui nisi hoc faceret, non ipsum admittendum fore, quòd in multis culpabilis foret. Quid autem pius Imperator? Num à seruo de gradu se deiici quiritabatur? Imò scribit Euseb. eum promptè obediuisse, syncerúmq; ac religiosum animum erga Deum ipsis operibus declarasse. Non ita Constantius Imperator, qui graui persequutione Catholicos Episcopos premebat, dum

Quales seruí veteres, Põtifices et Episcopi.

Euseb. lib. 6. cap. 34. hist. Eccle. Exemplũ de autoritate Põtificis in Imperatorem.

Constantius Imperator à Pon-

bat, dum quotannis fere nouam fidei confeſsionē conſcribi vellet, ita vt nouem ſub eo fides fuiſſe conſtitutas recenſeat Socrat. Adeò fuit illius ſeculi ſtatus, noſtris tēporibus iis non diſsimilis. Verùm & qui tum fuerunt Epiſcopi, fortiter illius tyrannidi repugnabant. Incitauerat is Liberiū, quemadmodum ipſe ſcribit Athanaſius, per Spadonem ſuū, vt contra Athanaſium ſubſcriberet, & munera pollicitus ſi feciſſet, & ſupplicia comminatus, niſi paruiſſet. Quid ad hæc Liberius? Non ita ſe habet, inquit, Eccleſiaſticus Canon, neque vnquam accepimus talem à Patribus traditionem. Quòd ſi omninò Imperator curam ſuam pro Eccleſiaſtica pace interponere quęrit, aut ſcripta à nobis pro Athanaſio deleri iubet, deleantur quoque ea quæ contra eum ſcripta ſunt, fiátque deinde Eccleſiaſtica ſynodus longè à palatio, vbi nec Imperator præſto ſit, nec Comes ſe ingerat, nec Iudex minetur, &c. Poſt hæc trahitur Liberius ad Imperatorem, quò cùm perueniſſet, magna & ibi libertate dicendi vſus eſt: Deſine, inquiens, perſequi Chriſtianos, ne tenta per me hęreticam impietatem in Eccleſiam introducere, ad omnia potiùs ſuſtinenda parati ſumus, quàm nos Chriſtiani eò deueniamus, vt Arriani appellemur. Ne coge nos fieri Chriſti perduelles, &c. Talis fuit

tifice Libe rio correptus.

Socrat li. 2 cap. 41 eccleſi. hiſt.

Athanaſius in epiſtola ad ſolitariam vitã agentes.

seruus Liberius, multos cruciatus perpeti, quin & in exilium abire paratior, quàm vt suo munere strenuè non fungeretur. Similibus & promissis & minis adortus erat idem Constantius Hosium Cordubensem Episcopum. Verùm is scriptis ad eum literis, proposito fratris exemplo: Quid tale, inquit, à Constante actum est? aut quis ibi episcopus relegatus? aut quis ipsius Palatinus vim adhibuit? Desine quæso, & memineris te mortalem esse, reformida diem iudicij, serua te in illam diem purum, ne te misceas Ecclesiasticis, neque nobis in hoc genere præcipe, sed potiùs à nobis ea disce. Tibi Deus imperium commisit, nobis quæ sunt Ecclesiæ concredidit. Et quemadmodum qui tuum imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi diuinæ, ita & tu caue, ne quæ sunt Ecclesiæ, ad te trahens, magno crimini fias obnoxius. Date, scriptum est, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo. Neque dissimilis fuit horum Hilarius Pictauien. Episcopus. Proclamo tibi, inquit, Constanti, quòd Neroni loquuturus fuissem, quod ex me Decius & Maximianus audirēt. Contra Deū pugnas, contra Ecclesiā sæuis, sanctos persequeris, prædicatores Christi odis, religionē tollis, tyrannus nō iam humanorū sed diuinorū. Hæc tibi à me atq; illis socia atq; cōmunia sunt.

Hosius Cordubensis Episcopus. Ibidē Athanasius.

Aliud exemplum. Hila. in li. ad Constā.

sunt. Tu verò nūc propria tua accipe: Christianum te mentiris, Christi nouus hostis es, Antichristum præuenis, & arcanorū eius mysteria operaris. Condis fidem, contra fidem viuens, doctor prophanorum es, indoctus piorū, subrepis nomine blandienti, occidis specie religionis, impietatem peragis. Christi fidem, Christi mendax prædicator extinguis. Et aliquot paginis interiectis: Hoc nunc à te Constanti requiro, in qua tandem fide credas? ego enim nunc fidem tuam ignoro, per demutationis tuæ tempora, quibus quisquam in vnum blasphemiæ suæ baratrum descendens, per gradus præcipites cucurrit. Namq; post primā veræ fidei synodicem, congregato rursum Antiochiæ Concilio, fidem tibi renouas. Sed accidit tibi, quod imperitis ædificatoribus, quibus sua semper displicēt, accidere solet: vt semper destruas, quod semper ædifices. Et in sequenti libro. Certè voces exclamātium à tua mansuetudine exaudiri decet. Catholicus sum, nolo esse Hæreticus: Christianus sum, non Arianus: & melius est mihi in hoc seculo mori, quàm alicuius priuati potentia dominante, castam veritatis virginitatem corrumpere.

Habes, quales illo tempore serui fuerint Episcopi, Liberius, Hosius, Athanasius, Hilarius: quàm fortiter non vnius alicuius *Collatio veteris Ecclesiæ cum hac nostra*

in vindicãda potestate et doctrina Ecclesiastica. terræ Principis, verùm totius orbis Imperatoris, impiis conatibus obstiterint: quàm intrepidè dicere fuerit ausus vnus ex illis: Ne te misceas Ecclesiasticis Imperator, neque nobis in hoc genere præcipe, sed potiùs à nobis ea disce. Tibi Deus imperium commisit, nobis quæ sunt Ecclesiæ, concredidit. Quid si viuerent illi nostro hoc, non minùs propè quàm fuit illud, infelici seculo, si viderent, non modò Prouinciam, verùmetiam ciuitatem ferè vnamquamque singularem fidei suę confessionem adferre, ac synodo facienda decernendáq; præscribere, quid eos facturos fuisse putas? Dicerent procul dubio eadem illa, quæ tum ab eis dicta sunt: Catholici sumus, non Hæretici: Christiani sumus, non Lutherani, non Brentiani. Melius est nobis in hoc seculo mori, quàm alicuius priuati potentia dominante, castam veritatis virginitatem corrumpere. Nunquid autem aliter se post hos in simili causa gessit Ambrosius? Valentinianus Imperator iunior, Iustinæ matris impulsu, cùm puer adhuc esset, propemodum sibi de fide iudicium vsurpare conatus est. Quid ad hæc Ambrosius: Dalmatius (inquit) me Tribunus & Notarius mandato, vt allegauit, clementiæ conuenit tuæ postulans, vt ipse iudices legerem, sicut legisset Auxentius. Nec tamen expressit eorum

Exemplũ Ambrosii. Amb. lib. 5. epist. 32.

eorum nomina, qui fuerant postulati, sed id addidit, quòd in consistorio esset futura contentio, arbitro pietatis iudicio tuæ. Cui respondeo, vt arbitror, competenter, nec quisquam contumacē iudicare me debet, cùm hoc asseram, quòd augustæ memoriæ pater tuus, non solùm sermone respondit, sed etiam legibus sanxit suis. In causa fidei vel Ecclesiastici alicuius ordinis, iudicare eum debere, qui nec munere impar sit, nec iure dissimilis. Hæc enim verba rescripti sunt: Hoc est, Sacerdotes de Sacerdotibus voluit iudicare. Quinetiā si aliàs quoque argueretur Episcopus, & morum esset examinanda causa, etiam hanc voluit ad episcopale iudicium pertinere. Quis igitur contumaciter respondet clementię tuę, ille qui te patri similem esse desiderat, an qui vult esse dissimilē? Nisi fortè vilis quibusdam tanti Imperatoris existimatur sententia, cuius & fides confessionis constantia probata est, & sapientia melioratæ Reipublicæ profectibus prædicatur. Quando audisti, clementissime Imperator, in causa fidei Laicos de Episcopo iudicasse? Ita ergo quadam adulatione curuamur, vt sacerdotalis iuris simus immemores, & quòd Deus donauit mihi, hoc ipse aliis putem esse credendū? Si docendus est Episcopus à Laico, quid sequitur? Laicus

ergo diſputet, & Epiſcopus audiat, Epiſcopus diſcat à Laico. At certè ſi vel ſcripturarum ſeriem diuinarũ, vel vetera tempora retractemus, quis eſt qui abnuat, in cauſa fidei, in cauſa, inquam, fidei Epiſcopos ſolere de Imperatoribus Chriſtianis, non Imperatores de Epiſcopis iudicare? Eris, Deo fauente, etiam ſenectutis maturitate prouectior, & tunc de hoc cenſebis, qualis ille Epiſcopus ſit, qui Laicis ius ſacerdotale ſubſternit. Pater tuus, Deo fauente, vir maturioris æui dicebat, non eſt meum iudicare inter Epiſcopos. Tua nunc dicit clementia: Ego debeo iudicare. Neq; verò ſcripſit hæc modò, verũ & dixit Ambro. quemadmodum ad ſororẽ ſcribẽs ipſe narrat: Noli te grauare (inquit) Imperator, vt putes te in ea, quæ diuina ſunt, imperiale aliquod ius habere. Noli te extollere: Eſto Deo ſubiectus. Scriptũ eſt: Quæ Dei Deo, quæ Cæſaris Cæſari. Ad Imperatorem palacia pertinẽt, ad ſacerdotem Eccleſiæ. Publicorum tibi mœnium ius commiſſum eſt, non ſacrorum. Num & is aliud, quàm quod Petrus à Soto dixiſſe videtur: Vade poſt me Sathana? Neq; id per epiſtolã tantùm, quæ minùs erubeſcit, verùmetiam præſenti coràm. Quàmuis autem æquè Caluinus infeſtus ordini noſtro ſit atque tu Brenti, ſingularem tamen hanc ſancti

Ambroſius epiſt. 33.

Matt. 22.

Caluinus.

huius

huius hominis moderationem ac prudentiam, cum animi magnitudine fiduciáq; cõiunctam vehementer commendat. Negat, inquit, Imperatorem idoneum esse cognitorem tantæ controuersiæ, id quod illius temporis necessitas postulabat, & ipsa etiã perpetua rei natura. Perpetuã rei naturam postulare dicit Caluinus, vt ne causarũ Ecclesiasticarum, fidei præsertim, iudex esset Imperator. Nec erga Valentinianum solum se talem gessit, verùm & Theodosium Imperatorem, post cædem Thessalonicæ patratam, ingressu templi prohibuit: deinde iam reconciliatum, cancellos egredi iussit, intra quos mysteria peragebantur, quòd ea solis patere Sacerdotibus diceret. Purpuram autem Imperatores facere, Sacerdotes non facere. Quod eius factum adeò patienter tulit Imperator, vt diceret etiam posteà, neminem se nosse, qui sciret Episcopum agere, præter vnum Ambrosium. Fecit autem hæc Ambrosius nihil exemplum veritus, quod anteà fuit ab Imperatore quodam æditum in martyrem Babilam à Ioan. Chrysost. celebratum, quẽ cum ille tanquã vile quoddam & nullius pretij mancipiũ, sic è Dei templo exegisset, sicut pastor scabiosam & morbidam ouẽ excludit ab ouili, capitis luit supplicium. Cuius vestigiis incessit etiã vnicũ in gente nostra

Cal. cap. 8. instit. sua.

Theodoretus li. 5. ca. 8. Ecclesi. historiæ.

D. Stanislaus Cracouiensis Episcopus & martyr.

singularéq; sanctitatis exemplar Stanislaus Cracouien. Episco. qui cùm impio tyrãno Boleslao propter multa flagitia designata, sacris interdixisset, gloriosam pro Christi nomine mortem oppetere non dubitauit.

Collatio Ecclesiasticæ in Episcopis et ciuilis potestatis in Principibus

Hós ne tu omnes, quorum laus in vniuersa celebratur Ecclesia, quos cùm Christo nunc in cęlis beatam vitam agere nemo pius dubitat, hos, inquã, tu & eorum similes alios, quos longum esset omnes commemorare, scelerata mancipia vocabis? quæ seditionem cõtra suos Dominos mouere, quæ de gradu suo eos deijcere minimè vereantur: dum aut eos, propter patrata scelera, Sathanæ tradunt, aut non patiuntur, vt in ea se, quę sui muneris non sunt, ingerant, modò non eadem ista verba proferentes: Vade post me Sathana. Serui quidem sunt Episcopi, sed de quibus scriptum est, Constitues eos Principes super omnem terram. Qui eorũ principatus tantò est omni regno excellentior, sicut & à Chrysostomo, & à Gregorio Nazianzeno in oratione, quam habuit de Hieremiæ dictis præsente Imperatore, scriptum legimus, quãtum inter spiritum & carnem, inter cælum & terrã, inter diuina & humana discrimen & interuallum esse potest. Sed audi, quo loco illos habeat sanctissimus ille martyr Ignatius. Scriptum est, inquit, Honora fili Deum & Regem.

Psalm. 44.

Chrysost. lib. 3. de sacerdotio, et de verbis Esaiæ homil. 4.

Ignatius epist. 7. ad Smirnẽses.

Ego

Ego autem dico, Honorate quidem Deum vt autorem omniũ & Dominum, Episcopum autem tanquam Principem Sacerdotum, imaginem Dei ferentem, principatum quidem secundum Deum, sacerdotiũ verò secundum Christum. Et post hunc honorare oportet etiam regẽ. Nemo enim potior est Deo, neq; similis ei, neque Episcopo honorabilior in Ecclesia, sacerdotium Deo gerenti pro mundi salute, neque Regi qui similis est in exercitu pacem & beneuolentiam omnibus Principibus cogitanti. Qui enim honorat Episcopum, honorabitur à Deo, & qui inhonorauerit eum, à Deo inhonorabitur. Quoties autẽ inculcat ille, vt obediatur Episcopo? vt in nullo ei cõtradicatur? terribile enim esse tali contradicere. Non enim istũ visibilem quis spernit, sed illum inuisibilem in eo contemnit, qui non potest à quoquam contemni: hic enim nõ ab homine, sed à Deo habet promotionem: dicit enim Deus Samueli de contemptoribus eius. Non te spreuerunt, sed me. Et Moses populo aduersus se murmuranti: Non aduersus nos murmurastis, sed aduersus Dominum Deum. Proponit pœnas, quas dederunt Chore, Dathan, & Abiron: quin & Osias & Saul Reges, dum sibi sacerdotium vsurparent. Itaque nulla fuit vnquam gens tam barbara, quæ Sacerdotes

1. Reg. 8.
Exodi 16.

dotes suos & Episcopos non summo honore prosequendos putaret. Sacerdotium Iudæorum vmbra fuit cũ nostro Christianorum sacerdotio comparatum: tanta fuit nihilominus Episcoporũ in eo reuerentia, vt non ipsi modò Iudæi, verum & gentiles nonnulli summa eos veneratione prosequerentur. Scribit Ioseph. repetit Orig. & ex iis etiam nonnulli, qui res gestas Alexãdri conscripserunt, quòd Alexander Macedonum Rex, cùm quæ petiuerat ab Iaiado Pontifice Iudæorum, non obtinuisset, iratus ei vehementer, Hierosolymam cum exercitu profectus erat, ciuitatem euersurus, in ipsum verò Pontificem omne crudelitatis genus exprompturus. Cui cũ vltrò Pontifex sacra stola indutus cum agmine Sacerdotũ & populi progressus fuisset obuiam, ecce rex qui venerat iratus, simul vt Pontificem conspicatus est, compresso furore, magno cum circunstantium stupore propius ad Pontificem accedẽs, eum adorauit. Cúmque postea Rex à Parmemone fuisset interrogatus, cur cũ ipse adoraretur ab omnibus, nũc ipse adoraret Pontificem Iudæorum? Non eũ se respondit adorasse, verùm Deo, cuius pontifex esset, honorem hunc habuisse. Quid autem? an huic simile non est, quod de barbaro Rege Attila scribitur, qui cùm bonam Italiæ partem occupasset,

Exẽplũ de Alexãdro. Ioseph. lib. 11. ca. 8. de antiquitatibus Iudæorum. Orig contra Celsum lib. 5.

Attila Rex barbarus Leonẽ Pontificem reueretur.

passet,& omnia cæde,rapinis,incendiis vastasset,nec vllum in quemquam crudelitatis genus prętermisisset,cùm non ita procul ab vrbe iam abesset,itidē illi sanctissimus Pontifex Leo processit obuiam, ac ne progrederetur vlteriùs,petiuit. Homo ferus alioqui,crudelis & atrox,qui ne Germano quidem fratri pepercisset, quē cùm regni consortem ferre non posset,obtrūcauerat,non modò magnā Pontifici, sicut scribit Paulus Diaconus,reuerentiā adhibuit,verùmetiam ad omnia,quæ sibi imperasset,obtēperauit. *Paul. li. 15. rerū Rom.*

Vide per Deum immortalem, quale sit hoc? quibus etiam Barbari Reges,iidem & hostes infestissimi tantum honorē habendum esse putauerūt, vt haud aliter quàm si pro suis Dominis ipsos agnoscerent,ipsorū imperata facerēt,hos Brētius,qui,si Diis placet, videri vult Euāgelicus, nō honestioris tamen alicuius serui,sed mancipij loco vult haberi. Nūquid hic extremè barbaros,barbarie sua longo post se interuallo nō relinquit? Possem hìc commemorare de Petro à Cornelio adorato, de diuinis honoribus Paulo & Barnabę habitis,sed ego tibi concedā,quod vis Brēti,serui sumus Episcopi: neq; seruorū genus vllū est,quod grauiores labores exātlet, quod maiores ærūnas perferat.Quibus enim curis & sollicitudinibus non excutiantur Episcopi,dum peruigilant *Acto. 10.* *Acto 14.* *Episcopi secundū officij sui rationem maximè serui.*

pro

pro animabus fidei suę concreditis, de quibus rationem se Deo reddituros sciũt, cùm
3 Reg. 20. eorum vnicuiq; dictum sit: Custodi virum istum, qui si lapsus fuerit, erit anima tua pro
Ezech. 3. anima eius. Tum & illud apud Ezech. Fili hominis, speculatorẽ dedi te domui Israel: Si dicente me ad impium, morte morieris, non annunciaueris ei, vt auertatur à via sua impia, ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua re-
Ezech. 38. quiram. Hæc & alia, quæ per eundem Prophetam terribiliter Deus malis Pastoribus comminatur, cùm Episcopi non ignorent, ingens reuerà labor eorum, & maior quàm credi queat, cordis est afflictio, cum fore quisque sciat, vt ei dicatur aliquando: Vbi
Hiere. 13. est grex, qui datus est tibi, pecus inclytum tuum? Quid dices, cum te visitauerit? Tu enim doces aduersum te, & erudis in caput tuum. Nunquid non dolores apprehendẽt te, quasi mulierem parturientem? Crede mihi Brenti, quando pius hæc secum Pontifex reputat, de sua suorúmque salute sollicitus, quòd incredibiles animi cruciatus perfert: hoc præsertim tempore, quò vos multò grauissimam seruitutem hanc nostram effecistis, dum vnus vestrum dicit:
Matth. 24. Ecce hic est Christus: alius, ecce ibi: tertius, ecce in penetralibus: quartus, ecce in deserto. Quibus vestris vocibus ita miseras

Hæretici nũc Episcoporũ labores in immẽsum augẽt.

oues

oues dementastis, vt iam vbi sit Christus, multis in locis ignorent, præcipuè posteaquam à vobis edoctæ sunt, contra clarum & apertum Dei verbum non obedire Præpositis suis. Ex quo factum est, vt eò iam audaciæ atq; amentię nõnulli proruperint, vt dicant seipsos animarum suarũ Episcopos & Pastores esse, se pro illis nõ Episcopos suos rationẽ Deo reddituros. Ita facti sunt ipsi sibi Doctores, Pastores, Episcopi, Concilia: ipsi ligant, ipsi soluunt conscientias suas arbitratu suo, & quoniam per vos de doctrina iudicandi potestas eis conceditur, in qualem quisq; libellum inciderit, talem fidem sequitur. Hic est Confess. August. alius Brẽtianæ, alius Osiandrinæ, alius Tigurinæ, alius Anabaptistarum siue Monasteriensis, alius Suenckfeldianæ, alius fratrum Vvaldensium, siue Picardorum, alius Seruetianæ. In summa, quod de suo seculo scribit Hilarius, hoc de nostro quoq; rectè dici posit. Tot nunc fides existunt, quot voluntates: tot doctrinę, quot mores: tot causæ blasphemiarum pullulant, quot vitia sunt, dum aut ita fides scribuntur, vt volumus, aut ita vt volumus, intelliguntur. Et cùm secundum vnum Deum & vnum Dominum, & vnum baptisma, fides etiam vna sit, excedimus ab ea fide, quæ sola est: & dum plures fiunt, ad id cœperunt esse, ne vlla sit.

Quantam vulgò licẽtiã sectarij attulerint.

Hilarius ad Constantiũ lib. vltimo

vlla ſit. Huc vos rem perduxiſtis Brẽti, dum ſuam quiſque peculiarem Confeſsionẽ adferre ſtudetis : hũc tam periculoſum, támq; miſerabilem Eccleſiæ ſtatum perfeciſtis: & ſi qua premebantur antehac Epiſcopi ſeruitute, multis eam acceſsionibus auxiſtis. Sed quantò grauior ſeruitus, quantò labor corũ eſt maior, tantò plus eis honoris meritò debetur. Semper itaq; ſicut ſub impiis tyrannis, ſiue qui Chriſtũ apertè perſequebantur, ſiue qui Chriſti fidem Chriſti mendaces prædicatores extinguebant, non alio quàm ſeruorum numero ſunt habiti, & iiſdem quibus nequiſsimi ſerui ac maioribus etiam ſuppliciis miſerãdum in modum excruciati, ſic quotquot fuerunt pij Reges & Imperatores, modò non diuinis honoribus eos proſequuti ſunt : quemadmodum cùm ab aliis, tum à Conſtantino illo verè Magno factitatum eſſe legimus.

FINIS.

LOVANII,

Apud Bartholomæum Grauium.

Anno M. D. LIX.